

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу.

Редакційна колегія: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережесих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна.

Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviap.gov.ua.

Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 17 2025

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського3

Роковини трагедії Бабиного Яру.....4

Аналітика

Політичні акценти

Тарасенко Н.

Українські акценти сесії Генеральної Асамблеї ООН в оцінках експертів.....5

Потіха А.

Ескалація російських провокацій проти країн НАТО в оцінках експертів.....23

Аулін О.

Реакція на можливе повернення військ США до Афганістану.....32

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....	38
Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....	41
Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти.....	55
Астрономічна наука.....	57

До уваги держслужбовця

Блиндарук С., Головащук А.

Рильський Максим Тадейович

До 130-річчя від дня народження

(Закінчення. Початок у № 16)60

Блиндарук С.

Нові надходження довідкових видань до ВНБІ НБУВ.....88

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

Плануємо контракти та виробництво так, щоб наші арсенали були достатньо наповнені – звернення Президента

Шановні українці, українки!

Провів Технологічну Ставку. На Ставці були й виробники нашої зброї – далекобійної зброї. Ключове питання – обсяги виробництва. Міністерство оборони України та інші урядовці, наші Сили оборони та безпеки, а також усі основні компанії – виробники українських дронів і ракет були сьогодні в розмові. Саме такий формат працює найкраще – коли всі в одній розмові, усі залучені до підготовки важливих рішень, кого це дійсно стосується, усі мають змогу донести реальну інформацію і не мають змоги збрехати. Були дійсно розходження в оцінках нашого потенціалу виробництва, реальної спроможності компаній – учора я детально спілкувався й сьогодні спілкувався з нашими виробниками. І потім були всі, хто відповідає з боку держави за контракти та відповідає за фінансування. Треба виробляти максимум, і наші українські виробничі можливості ще далекі від заповнення. Українське фінансування ми направляємо так, щоб кожна компанія, яка може дати якісний результат, отримала замовлення й могла його повністю реалізувати. Партнери допомагають нам із фінансами, особливо допомагають на дрони. Це важливо. І це відчутно, я дякую вам за це. Завдання Міністерства оборони та всіх залучених інституцій – забезпечити виробникам стільки замовлень, скільки вони можуть реально виконати.

Сьогодні на Ставці були доповіді щодо далекобійних наших потреб і найближчим часом, і до кінця року, і більш довгостроково. Влучність наших воїнів допомагає захищати всю державу. Ми плануємо контракти та плануємо виробництво так, щоб наші арсенали були достатньо наповнені. Працюємо і в питанні експорту – контрольованого експорту нашої зброї, деяких видів, які в нас у профіциті, що може дійсно дати Україні додаткові фінанси на виробництво дефіцитних речей, які так потрібні на фронті зараз, і тих, які найкраще показали себе в ударах вглибину російської території. Вже є домовленості щодо чотирьох експортних майданчиків: Сполучені Штати Америки, Європа, Близький Схід, і також Африка. Ми будемо готувати відповідні угоди.

Окремо говорили з військовими щодо оперативної ситуації, була доповідь Головкама. Добропільська контрнаступальна операція триває. Я хочу подякувати всім нашим залученим підрозділам за ефективність. На початок сьогоднішньої доби нашим силам вдалося звільнити вже, і це від початку операції, більш ніж 174 квадратних кілометри і більш ніж 194 кілометри були очищені від російських диверсантів. Російські втрати тільки в

межах цієї операції – майже 3200, і більшість – безповоротні втрати. Були доповіді щодо ситуації в Куп'янську, щодо ситуації в прикордонні Харківщини, щодо районів на стику Донецької та Дніпровської областей. І не просто там, але важливо, що українські воїни, наші підрозділи роблять усе належне для захисту позицій. Дякую вам за це. Хочу сьогодні також відзначити наших хлопців, які збили ефпівішкою російський військовий вертоліт – багатьох українців цей результат надихнув. Розрахунок FPV-батальйону безпілотних систем 59-ї окремої штурмової бригади – дякую вам, хлопці!

Говорив із Президенткою Санду, привітав із перемогою на парламентських виборах. Це історичні вибори – Молдова на них змогла виграти значно більше, ніж захист від дестабілізації, яку Росія просуває. Молдова виграла шанс бути у Європі. Це хороші економічні, соціальні перспективи.

Взяв також сьогодні я участь у роботі Варшавського безпекового форуму. Хоч це й онлайн, але доволі продуктивно. У нас у Європі виклики для всіх спільні, і треба спільно реагувати. Санкції проти Росії важливі – ми очікуємо на 19-й пакет. Потрібна також підтримка для нашого захисту та створення спільних інструментів захисту – потрібен спільний захист Європи на східному фланзі від російських дронів і ракет. Значною підтримкою може бути й обмеження російської деструктивної діяльності на морі: якщо дійсно танкери, що їх використовує Росія, також використовуються для запуску дронів, які турбують Європу, тоді точно на часі закриття для цих танкерів руху і Балтійським, і іншими морями. Важливо діяти сильно. Росія іншого не розуміє. Росіяни мають знати, де кордони й де межа. Дякую всім, хто нам допомагає!

Слава Україні!

*(Офіційне інтернет-представництво Президента України
(<http://www.president.gov.ua>). – 2025. – 29.09).*

Роковини трагедії Бабиного Яру

У 84-ті роковини трагедії Бабиного Яру Президент ушанував пам'ять жертв нацистів

У Бабиному Яру Президент України Володимир Зеленський ушанував пам'ять людей, які загинули внаслідок масових нацистських розстрілів під час окупації Києва в роки Другої світової війни.

На церемонії також були присутні: керівник Офісу Президента Андрій Єрмак, тимчасова виконувачка обов'язків міністра культури та стратегічних комунікацій Тетяна Бережна, заступниця очільника Офісу Глави держави Олена Ковальська, рабини, послы іноземних держав та представники місій міжнародних організацій.

Учасники церемонії встановили лампадки до меморіального знака «Менора». Представники юдейських релігійних організацій прочитали поминальну молитву.

Глава держави подякував послам, які вшанували пам'ять загиблих.

«Дякую за те, що сьогодні ви з нами, з Україною. Я вважаю, це дуже важливий сигнал вашої солідарності. Україна навіть під час війни ніколи не забуває про Бабин Яр, про трагедію Бабиного Яру, про трагедію Голокосту. Це одна з найбільших трагедій у світі», – сказав Володимир Зеленський.

Президент зазначив, що трагедія Бабиного Яру – це приклад того, чому сьогодні світ не може стояти осторонь або мовчки спостерігати за агресією Росії.

У Бабиному Яру нацисти вбили близько ста тисяч людей за час окупації. Вони знищили майже всю єврейську спільноту Києва та представників інших національностей. Лише впродовж 29–30 вересня 1941 року нацисти розстріляли понад 30 тисяч осіб у Києві. Шлях, яким місцевих жителів гнали до Бабиного Яру, назвали «Дорогою смерті».

*(Офіційне інтернет-представництво Президента України
(<http://www.president.gov.ua>). – 2025. – 29.09).*

Аналітика

Політичні акценти

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Українські акценти сесії Генеральної Асамблеї ООН в оцінках експертів

Ювілейна 80-та сесія Генеральної асамблеї (ГА) ООН, яка офіційно розпочала роботу 10 вересня 2025 р. у Нью-Йорку під головуванням нового президента ГА А. Бербок і завершилася проведенням Тижня високого рівня 22–27 вересня, стала однією з найбільш значущих міжнародних подій року, підсумки якої отримали широке висвітлення у світовій пресі та жваве обговорення в експертних і політичних колах. Загальна тема сесії «Вісімдесят років і далі – заради миру, розвитку і прав людини» була покликана наголосити на необхідності збереження найбільшого світового форуму для розуміння нагальної потреби в оновленні багатостороннього співробітництва та захисту міжнародного порядку, заснованого на правилах.

Виходячи з цього, було сформульовано порядок денний сесії, основними пунктами якого стали:

мир і безпека в умовах зростання геополітичного напруження;

відновлення глобальної економіки та досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР – 2030);

кліматичні виклики та підготовка до COP30;
реформа багатосторонніх інституцій, зокрема Ради Безпеки ООН;
гуманітарні кризи (Україна, Близький Схід, Африка).

До початку Тижня високого рівня 22–27 вересня у рамках 80-ї сесії ГА ООН відбулося кілька значущих подій:

– дебати і переговори на рівні міністрів закордонних справ щодо реформування Ради Безпеки ООН. Єдиної позиції на них виробити так і не вдалося, хоча це питання стало одним із ключових у виступах представників Глобального Півдня, Африки та Індії.

– Група G10 (африканські держави) провела спеціальну зустріч на полях сесії, де закликала до єдиного африканського голосу щодо справедливого представництва в РБ ООН. Індія активно просувала ідею розширення постійного членства, наголошуючи на дисбалансі: Азія має лише одного постійного члена (Китай), тоді як Індія, Японія та Німеччина – треті, четверті та п'яті економіки світу – у РБ не представлені. Генеральний секретар ООН А. Гутерреш заявив, що склад Ради Безпеки «відображає світ 1945 року, а не сучасну реальність», і це створює проблеми легітимності та ефективності [1].

– Питання визнання Палестини як повноправної держави стало однією з найгарячіших тем. На полях ГА відбулася зустріч високого рівня, присвячена «дводержавному рішенню» палестинсько-ізраїльського конфлікту, яку спільно організували Франція та Саудівська Аравія, та підсумком якої стало ухвалення резолюції ГА ООН щодо дводержавного рішення 12 вересня 2025 р. Ця резолюція не має обов'язкової сили, але є важливим політичним кроком. Як наслідок, одразу кілька держав Заходу – Велика Британія, Канада, Австралія, Франція, Бельгія, Люксембург, Мальта та Португалія, оголосили про офіційне визнання Палестини як держави. Ця хвиля визнання стала значним дипломатичним досягненням для Палестинської адміністрації та відображає зростання міжнародного консенсусу щодо необхідності «дводержавного рішення» як основи для мирного врегулювання (URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/osnovni-pidsumky-tyzhnya-vysokoho-rivnya-80-yi-sesiyi>).

Заходи високого рівня Генеральної Асамблеї ООН розпочалися 22 вересня з одногодинного засідання на честь 80-річчя створення ООН. Під час цього засідання офіційні особи й урядовці обмінялися думками про досягнення останніх восьми десятиліть і визначили «шлях вперед до більш інклюзивної та відповідальної багатосторонньої системи». Пізніше того ж дня відбулися заходи високого рівня на честь 30-ї річниці Четвертої Всесвітньої конференції зі становища жінок, що були присвячені «підтвердженню зобов'язань щодо виконання Пекінської декларації та Платформи дій, забезпечення ресурсами й прискоренню їхньої імплементації задля досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей для жінок та дівчат».

23 і 24 вересня на засіданні ГА ООН відбувалися Високі дебати, під час яких лідери держав могли взяти слово аби озвучити перед світом меседжі, які є важливими для їхніх країн. 24 вересня за керівництва Генерального секретаря ООН А. Гутерреша розпочав роботу Кліматичний саміт, на якому світові лідери представляли національні плани захисту клімату. Того ж дня відбувся перший дворічний саміт за сталу, інклюзивну та стійку світову економіку, присвячений виконанню зобов'язань у межах ухваленого торік Пакту в ім'я майбутнього. 25 вересня почала роботу Четверта зустріч ООН на вищому рівні з профілактики і контролю неінфекційних захворювань, ментального здоров'я та благополуччя. Крім того, 25 вересня відбулася зустріч високого рівня задля запуску глобального діалогу з управління ШІ. Під час неї країни-члени, представники спеціалізованої агенції ООН і різноманітні стейкхолдери намагалися визначити, що потрібно для інклюзивного та відповідального управління ШІ.

Низка заходів 80-ї сесії ГА ООН були присвячені Україні – П'ятий саміт Міжнародної кримської платформи, засідання високого рівня Міжнародної коаліції за повернення українських дітей, засідання Ради Безпеки ООН високого рівня щодо України, а також численні двосторонні зустрічі різних рівнів (URL: <https://mind.ua/publications/20294871-ga-oon-2025-chogo-chekati-vid-cogorichnih-zboriv>).

Українську делегацію на заходах ГА ООН очолював Президент В. Зеленський. Також до складу делегації ввійшли міністр закордонних справ А. Сибіга, постійний представник України при ООН А. Мельник, заступниця міністра закордонних справ М. Беца, заступники керівника Офісу Президента І. Брусило, І. Верещук, І. Жовква й І. Мудра, міністр економіки, довілля та сільського господарства О. Соболєв і директор Департаменту міжнародних організацій МЗС С. Дворник, голова Меджлісу кримськотатарського народу Р. Чубаров. Ключовими цілями української делегації у Нью-Йорку були визначені посилення тиску на Росію, зміцнення обороноздатності України та просування на шляху до вступу в ЄС. Для досягнення цих цілей делегація використовувала кожену можливість.

Тиждень високого рівня 80-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку став для української делегації справжнім дипломатичним марафоном. На тлі глобальних викликів, що могли б змістити фокус міжнародної уваги, Київ використав головний світовий майданчик не просто для нагадування про триваючу російську агресію, а для реалізації амбітної стратегії – зміцнення існуючих альянсів, побудови нових зв'язків та утвердження України як повноцінного суб'єкта міжнародної політики, що пропонує конкретні рішення у сфері глобальної безпеки. Загалом українська команда провела понад 30 заходів, перетворивши візит на повноцінну багатовекторну дипломатичну місію.

Президент В. Зеленський виступив у рамках Загальних дебатів Генасамблеї, а також взяв участь у низці заходів: П'ятому саміті

Міжнародної кримської платформи, засіданні високого рівня Міжнародної коаліції за повернення українських дітей та засіданні Ради Безпеки ООН високого рівня щодо України.

Під час виступу з трибуни Генеральної Асамблеї ООН В. Зеленський закликав світову спільноту до єдності та рішучих дій для припинення війни в Україні. Президент України заявив, що міжнародне право не працює у повному обсязі, коли «немає впливових друзів, які готові його відстоювати» та зброї. «Якщо нація хоче миру, має дбати про зброю. Не міжнародне право і співпраця, а саме зброя вирішує, хто виживає... Ніхто, окрім нас самих, не може гарантувати нашу безпеку. Гарантії забезпечують тільки міцні союзи, сильні партнери та власна зброя», – сказав він (URL: <https://suspilne.media/1122867-zelenskij-vistupae-na-zasidanni-genasamblei-onn-golovni-zaavi/>).

Глава держави дорікнув слабкістю міжнародним інституціям, які не можуть зупинити кровопролиття. Тому, на його думку, країни та народи, що хочуть жити у мирі, мають озброюватись. «XXI століття майже не відрізняється від минулого: народ, що прагне миру, має працювати над озброєнням. Це ненормально, але така реальність, – зброя вирішує, хто виживе... Українці не обирали цю реальність, вони, – мирний народ і хочуть жити вільно в незалежній країні. Тому Україна інвестує в оборону. Для багатьох народів іншого виходу немає», – сказав В. Зеленський.

Він підкреслив, війна РФ проти України – це лише початок, а зупинити очільника Кремля Путіна зараз «дешевше», ніж відновлювати економіку країн потім, адже Москва поширює операції на інші держави Європи, і ніхто не може почуватися в безпеці.

Також В. Зеленський наголосив на стрімкому розвитку БПЛА та вказав, що наразі навіть країни з обмеженими ресурсами можуть створювати небезпечну зброю. Він також назвав нагальною потребу регулювати правила, як штучний інтелект може застосовуватися в озброєннях. «Мине не так багато часу, коли з'являться дрони, які будуть нападати на критичну інфраструктуру абсолютно самостійно, без участі людини. Нам потрібні правила щодо застосування штучного інтелекту у зброї. Це так само терміново, як і зупинка поширення ядерної зброї», – вважає глава держави. За його словами, зараз питання лише в тому, хто першим створить дрон, який доставлятиме ядерні боєголовки. Крім цього, Президент заявив, що незабаром безпілотники будуть воювати з безпілотниками, націлюючись на об'єкти критичної інфраструктури та людей «повністю автономно, без участі людини».

У цьому контексті В. Зеленський запропонував учасникам Генасамблеї ООН українські розробки у сфері БПЛА. «Україна не має великих товстих ракет, якими диктатори люблять хизуватися на парадах, але у нас є безпілотники, які можуть літати на 2–3 тисячі кілометрів. Ми відкрили

експорт зброї та готові ділитися тим, що вже зарекомендувало себе на полі бою», – сказав він.

На завершення свого виступу глава держави наголосив, що Київ розраховує на європейський партнерів та США у питанні закінчення війни РФ проти України. «Нам потрібна нова безпекова архітектура, і вже понад 30 країн долучилося до коаліції охочих. Ми зміцнюємо армію, запускаємо виробництво зброї, залучаємо фінансову підтримку, яка може стати прикладом для інших країн. Якщо гарантії безпеки запрацюють для України, це покаже, що безпека може бути правом для всіх, а не перевагою для небагатьох», – заявив В. Зеленський (URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-pid-chas-zagalnih-debativ-generalnoyi-asam-100349>).

Загалом графік української делегації був надзвичайно щільним і охоплював переговори з лідерами десятків країн та міжнародних організацій. Головним їх підсумком стало не лише нагадування про російську агресію, а й демонстрація нової ролі України на міжнародній арені. Київ виступав не як жертва агресії, що просить про допомогу, а як держава, готова ділитися унікальним досвідом стійкості та пропонувати конкретні рішення для зміцнення глобальної безпеки, що викликало неабиякий інтерес у партнерів – від Карибського басейну до Нової Зеландії.

Особливу увагу привернули українські розробки в галузі безпілотних технологій, морських та підводних дронів, а також досвід захисту енергосистеми в умовах безпрецедентних атак. Наприклад, на міністерській зустрічі Асоціації Карибських Держав обговорювали не лише мир та продовольчу безпеку, а й українські морські дрони. Цей же лейтмотив звучав на зустрічах з делегаціями Оману, Нової Зеландії та Швейцарії.

Візит також відзначився розширенням дипломатичних горизонтів. Було відновлено дипломатичні відносини із Сирією, чий новий уряд визнав територіальну цілісність України після розриву відносин у 2022 р. через визнання режимом Асада так званих «ЛДНР». Крім того, були встановлені дипломатичні відносини з Папуа Новою Гвінеєю, завдяки чому кількість держав, з якими Україна має дипломатичні відносини, у 2025 р. зросла до 183.

Президент В. Зеленський провів низку важливих переговорів у США: з Президентом Франції Е. Макроном щодо посилення ППО напередодні зими та використання заморожених російських активів; з Прем'єр-міністром Іспанії П. Санчесом обговорювали мирний процес та євроінтеграцію України; з королем Швеції Карлом XVI Густавом щодо гуманітарної допомоги та участі у відбудові; із Генеральним секретарем НАТО М. Рютте детально обговорили ефективність та подальше розширення ініціативи PURL.

Важливим напрямом роботи стало залучення країн Азії, Африки та Латинської Америки – так званого Глобального Півдня. Відбулися зустрічі з

президентами Бразилії Л. да Сілвою, ПАР С. Рамафосою, Анголи Ж. Лоренсу та Казахстану К. -Ж. Токаєвим. Головною темою цих розмов був пошук шляхів до справедливого миру та залучення цих країн до тиску на Росію. Окремо варто відзначити переговори з Президентом Панами Х. Р. Муліно, під час яких обговорювали санкції проти російського тіньового танкерного флоту. Панама вже скасувала реєстрацію понад двохсот російських танкерів.

На полях Генасамблеї відбулися два ключові для України заходи, які продемонстрували безпрецедентний рівень міжнародної підтримки. Перший з них – Саміт Міжнародної коаліції за повернення українських дітей. Організований Україною та Канадою він пройшов на рівні лідерів. У ньому взяли участь понад 40 делегацій, включно з главами держав та урядів, королевами Бельгії та Швеції. Президент В. Зеленський наголосив на необхідності конкретних результатів – фактичного повернення всіх викрадених дітей. Перша леді О. Зеленська підкреслила, що повернення дітей – це «випробування нашої людяності». Україна оголосила про запуск пілотного механізму для збору інформації про депортованих дітей та анонсувала внесення на розгляд Генасамблеї ООН резолюції, що засуджує ці злочини.

Другий важливий для України саміт – П'ятий саміт Кримської платформи, зібрав понад 60 держав та міжнародних організацій, що стало рекордом і потужним сигналом того, що питання деокупації Криму залишається на глобальному порядку денному. Саміт Кримської платформи вперше відбувся на світовій арені, тобто на полях Генасамблеї ООН. Президент України В. Зеленський у своєму виступі на зустрічі наголосив, що слабка реакція світу на анексію півострова свого часу «повернула Росії залежність від війни та рейдерства». Головним лейтмотивом саміту стала теза, що повернення Криму є не лише питанням відновлення територіальної цілісності України, а й фундаментальною умовою відновлення поваги до Статуту ООН та міжнародного права.

На П'ятому саміті Кримської платформи, який відбувся в межах Генасамблеї ООН, ухвалили Нью-Йоркську декларацію. Серед вимог документа зазначено припинення російської війни проти України і відновлення її територіальної цілісності. Про це йдеться [на сайті Кримської платформи](https://uazmi.org/news/post/54cb2306e807c71095599b8a19f34655) (URL: <https://uazmi.org/news/post/54cb2306e807c71095599b8a19f34655>).

У документі йдеться про те, що представники держав – членів Організації Об'єднаних Націй та міжнародних організацій, зібралися в Нью-Йорку на полях Високого тижня 80-ї сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй – що також відзначає 80-ту річницю заснування ООН – з метою підтвердити непохитну відданість цілям і принципам, закріпленим у Статуті Організації Об'єднаних Націй.

Учасники підтвердили, що жодне територіальне набуття, здійснене внаслідок загрози силою або її застосування, не може визнаватися законним,

і засудили агресію РФ проти України, яка розпочалася зі спроби анексії Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, що є порушенням статті 2 (4) Статуту.

«Ми також засуджуємо триваючу тимчасову окупацію Російською Федерацією частини території України, включно з Автономною Республікою Крим та містом Севастополем, а також окремих районів Херсонської, Запорізької, Донецької та Луганської областей, і підтверджуємо невизнання їхньої спроби анексії. Ми підтверджуємо нашу відданість суверенітету, незалежності, єдності та територіальній цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів, що простягаються і на її територіальні води», – зафіксовано в Декларації.

У документі учасники платформи наголосили, що припинення агресії Росії та забезпечення справедливого і сталого миру в Україні є нагальною потребою не лише для відновлення територіальної цілісності України, а й для захисту міжнародного права, зміцнення глобального миру та безпеки, а також для збереження авторитету, довіри та засадничих принципів Організації Об'єднаних Націй.

Міністр закордонних справ України А. Сибіга у [Фейсбуці](#) зазначив, що П'ятий саміт Міжнародної Кримської платформи був про твердість у захисті ключового принципу Статуту ООН, територіальної цілісності. «Понад 60 держав і міжнародних організацій, два десятки лідерів, розширення географії учасників і представництво кожного континенту. Цей саміт встановив низку рекордів, і це важливо: все більше і більше держав поділяють тверде переконання, що Крим – це Україна, а повернення півострова стане також відновленням поваги до Статуту ООН. Наша Нью-Йоркська Декларація засвідчила відданість учасників саміту цьому принципу. Найважливіше, що такі події додають надії нашим людям у Криму – українцям, кримським татарам, усім, хто зберігає віру в справедливість попри утиски та репресії. Ми не забули і світ не забув. Справедливість буде відновлена, а Крим повернутий Україні», – заявив А. Сибіга.

Центральною подією візиту до Нью-Йорка Президента В. Зеленського та української делегації стали, безперечно, контакти з американськими партнерами, зокрема переговори з Президентом США Д. Трампом, а також меседжі американських посадовців щодо підтримки України та їх бачення шляхів завершення російсько-української війни. Вони прозвучали зокрема під час виступу Президента США Д. Трампа на 80-й сесії Генеральної Асамблеї ООН і отримали широкий резонанс через різку критику міжнародних інституцій і союзників. Д. Трамп у своїй промові назвав ООН «недієздатною», «неефективною» та «збитковою» організацією, яка «навіть не намагалася допомогти» припинити глобальні конфлікти.

Д. Трамп виступив проти політики «відкритих кордонів», стверджуючи, що масова міграція руйнує країни. Зокрема він звинуватив ООН у фінансуванні «атаки на західні країни» через програми, що

заохочують нелегальну міграцію, зокрема заявив про нібито надання організацією коштів мігрантам, які прибувають на південний кордон США. «ООН повинна зупиняти вторгнення, а не створювати їх і не фінансувати», – сказав Д. Трамп учасникам Генеральної Асамблеї і наголосив, що настав час покласти край «невдалому експерименту з відкритими кордонами». Він навів статистику, що майже 50 % ув'язнених у німецьких в'язницях – іноземці, 53 % – в Австрії, 54 % – у Греції та 72 % – у «прекрасній Швейцарії». Джерела даних Президент Сполучених Штатів не назвав (URL: <https://bukvy.org/krytyka-oon-ukrayina-zminy-klimatu-golovne-z-vystupu-trampa-v-genasambleyi-oon/>).

Очільник Білого дому засудив ядерну програму Ірану. За його словами, Іран як провідний «спонсор терору» у світі, не може мати у своєму розпорядженні найнебезпечнішу зброю, маючи на увазі ядерну програму країни. Д. Трамп згадав, як на початку цього року віддав наказ скинути бомби на ключовий ядерний об'єкт Ірану. «Ми зробили те, що люди хотіли зробити протягом 22 років», – заявив Президент США. Також він прокоментував визнання Палестинської держави й назвав це «винагородою» за звірства Хамасу.

Говорячи про війну в Україні, Д. Трамп сказав, що вважав цей конфлікт найлегшим для вирішення завдяки своїм стосункам з російським диктатором Путіним, які «завжди були хорошими». За його словами, це «мала бути швидка невелика сутичка», і те, що вона затягнулася, виставляє Росію «в поганому світлі». США готові впровадити «дуже сильні потужні тарифи» проти Росії, якщо вона не готова укласти угоду про припинення війни, підкреслив Д. Трамп. Але для того, щоб це було ефективним, європейські країни повинні приєднатися до США і вжити таких самих заходів, додав він. Крім того, американський лідер наголосив на необхідності відмови країн НАТО від російських енергоносіїв, адже ті, хто досі цього не зробив, «фінансують війну проти самих себе». Головні ж спонсори російської військової машини – Індія та Китай, які купують російську нафту (URL: <https://sz.uzhgorod.ua/asambleya-oon-2025-novi-vyklyky-interesy-ta-perspektyvy-ukrayiny-v-umovah-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny/>).

Д. Трамп заявив, що глобальне потепління не є обґрунтованою ідеєю, називаючи зміну клімату «найбільшим шахрайством, яке коли-небудь було скоєно у світі». «Більше немає глобального потепління, більше немає глобального похолодання. Всі ці прогнози щодо зміни клімату, зроблені ООН та іншими організаціями, були помилковими і зроблені дурними людьми. Відмовтеся від “зеленого шахрайства” інакше ваша країна зазнає поразки. А я дуже добре вмію передбачати речі», – сказав Президент США перед зібранням світових лідерів.

Головну сенсацію Тижня високого рівня ГА ООН принесла зустріч президентів Д. Трампа та В. Зеленського у Нью-Йорку, але не стільки сам факт перемовин, скільки риторика американського лідера, що пролунала до і

після них. Заяви Д. Трампа виявилися настільки несподівано жорсткими щодо Росії та прихильними до України, що викликали одночасно і хвилю оптимізму, і шквал скептичних запитань.

Інформація ЗМІ щодо зустрічі президентів України та США під час 80-ї сесії ГА ООН містить не надто багато деталей. Повідомлялося, що Д. Трамп та В. Зеленський обговорили ситуацію на фронті, обміни військовополоненими і санкції проти Росії. В. Зеленський підтримав ідею Д. Трампа щодо зупинки закупівлі російських енергоносіїв, водночас американський президент зазначив, що говорити про гарантії безпеки для України «ще зарано». Д. Трамп підкреслив, що найбільший тиск на Кремль здійснює економіка, а також заявив, що країни НАТО мають збивати російські літаки, які порушують їхній повітряний простір. В. Зеленський наголосив, що Україна продовжуватиме оборонятися, доки Росія не припинить війну (URL: <https://suspilne.media/1122341-zelenskij-pro-vzaemini-z-trampom-u-nas-krasi-stosunki-niz-ranise/>).

В. Зеленський після переговорів із Президентом США повідомив, що зустріч була «хорошою» та «найповнішою» з усіх. Тим часом Д. Трамп у соцмережі Truth Social зазначив, що він «повністю зрозумів військово-економічну ситуацію між Україною та Росією», а також «побачив економічні проблеми, які вона спричиняє Росії». «З часом, терпінням та фінансовою підтримкою Європи, і зокрема НАТО, початкові кордони, з яких почалася ця війна, є цілком реальним варіантом. Чому б і ні? Росія безцільно воює вже три з половиною роки, у війні, яку справжня військова сила мала б виграти за менше ніж тиждень. Це не грає на користь Росії. Насправді це робить її схожою на “паперового тигра”», – заявив Д. Трамп. Він також додав, що США продовжуватимуть постачати зброю НАТО, а Альянс розпоряджатиметься нею так, як вважатиме за потрібне (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4g23rvv54xo>).

Згодом В. Зеленський підтвердив, що зміна риторики Д. Трампа пов'язана з інформацією, яку той отримав від українського лідера під час зустрічі. Ба більше, за словами Президента України, його американський візаві підтримав право Києва бити у відповідь на удари Російської Федерації, зокрема, і по енергетиці. «Ми обговорили кілька перспективних ідей для наближення миру, і сподіваюся, що вони дадуть швидкі результати», – сказав В. Зеленський (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/zustrich-nyu-yorku-i-zmina-ritoriki-trampa-1758907441.html>).

За оцінкою української сторони, зустріч виявилася «навіть успішнішою, ніж очікувалося», а її результати були «багатобічними». Важливо, що обидві сторони вийшли з переговорів «з однаковими, правильними та позитивними підсумками». Президент В. Зеленський наголосив на «важливій зміні його сигналів щодо підтримки України» та поверненні додому з чітким розумінням тактичної підтримки, необхідної для того, щоб вистояти. Окрім політичної та стратегічної підтримки,

обговорювалися конкретні практичні питання: посилення санкцій проти Росії, розвиток співпраці у сфері мінералів, виробництва дронів та закупівлі американської зброї.

У Кремлі на зміну риторики Д. Трампа відповіли стримано. Коментуючи порівняння РФ із паперовим тигром, речник Путіна Песков заявив, що країна-агресор «не тигр» і асоціюється радше з ведмедем, а «паперових ведмедів не буває». Песков зазначив, що Кремль не згоден з усіма висловлюваннями Д. Трампа, які той зробив напередодні. За його словами, «зміна тону президента США пов'язана з його зустріччю з українським лідером Володимиром Зеленським» (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/zustrich-nyu-yorku-i-zmina-ritoriki-trampa-1758907441.html>).

Натомість російські пропагандисти бурхливо відреагували на заяви Д. Трампа. Так, заступник голови російського РНБО Медведєв зробив великий допис з образами на адресу українського та європейських лідерів, а також дорікнув Д. Трампу частою зміною позицій і написав, що той живе, мовляв, в альтернативній реальності. Допис Медведєва був першим свідченням того, що свіжі заяви Д. Трампа дошкульно вдарили по самолюбству кремлівської челяді. Відреагувала на такі новини з Америки і Московська біржа, там різко обвалилися котирування (URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/ni-tramp-ne-pidtrimuje-ukrajinu-vin-prosto-vmivaje-ruki-svitovi-zmi-pro-podiji-v-nju-jorku-1080089.html>).

Далі послідували конкретні рішення: Кремль терміново відправив свого міністра закордонних справ Лаврова на зустріч з командою Д. Трампа – переконувати у слабкості України, а не Росії. З главою МЗС Росії на полях Генасамблеї ООН зустрівся Держсекретар США М. Рубіо. Під час зустрічі російському міністру висунули низку умов. «Держсекретар повторив заклик президента Трампа припинити вбивства та необхідність того, щоб Москва вжила суттєвих кроків для досягнення довгострокового врегулювання російсько-української війни», – сказано в повідомленні Держдепу щодо цієї зустрічі.

Як потенційний показник зміни американської тактики щодо війни в Україні виглядає також виступ Держсекретаря США М. Рубіо на засіданні Ради Безпеки ООН 23 вересня. Він заявив, що «терпіння адміністрації Трампа не безмежне» і що війна має завершитися дипломатичним шляхом, а не військовим. Він наголосив на приголомшливих людських втратах, зокрема серед російських військових, і окреслив «реальні варіанти», які включають додаткові економічні витрати для РФ та можливий продаж Україні не лише оборонного, а й наступального озброєння (URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/osnovni-pidsumky-tyzhnya-vysokoho-rivnya-80-yi-sesiyi>).

Західні медіа різку зміну риторики Президента США оцінили по-різному, так само як її причини. За даними The Wall Street Journal, чиновники

адміністрації Д. Трампа, які виступають за більш рішучу позицію щодо підтримки України, донесли до Президента США реальну ситуацію на полі бою в Україні. Зокрема, вони підкреслили незначний прогрес Росії на фронті. Крім того, під час зустрічі з В. Зеленським Д. Трамп отримав інформацію про «новий контрнаступ», який запланували Збройні сили України і вимагатиме американської підтримки.

Британське видання The Telegraph написало, що після місяців заяв про втрату Україною територій на користь РФ, а також заяв про мирні переговори Д. Трамп зробив «разючий розворот». Водночас видання звертає увагу, що в останніх словах Д. Трампа теза про підтримку України з боку США вже не фігурує. Ба більше, американський лідер фактично перекладає відповідальність щодо України на Європу та НАТО.

Схожої думки дотримується і Reuters. Неназвані співрозмовники інформантства, коментуючи гучну заяву Д. Трампа, попередили, що американський лідер може сигналізувати, що тепер саме Європі слід допомагати Україні. «Трамп, схоже, каже своє “прощайте”, чи не так? Але це може змінитися завтра. У будь-якому разі, карти для нас зрозумілі. Ми знаємо, що маємо робити», – розповів у коментарі Reuters західноєвропейський чиновник. Високопоставлений східноєвропейський дипломат зазначив, що коментарі Д. Трампа про Україну спрямовані на те, щоб показати, що «він починає дистанціюватися, посилаючи сигнал, що це питання Європи».

Водночас New York Post пише, що наполягання Д. Трампа на тому, що Україна може повернути всі окуповані землі, є «стратегічним кроком», спрямованим на спробу втягнути Москву до переговорного процесу. Джерела видання в Білому домі наголосили, що такі заяви не означають зміну політики Вашингтона, а радше виступають елементом переговорної тактики з тиску на Росію, яка наразі не виказує інтересу до перемир'я.

Міжнародний експерт, перший віцепрезидент іранської опозиції у Вашингтоні А. Резазаде пояснює, що риторика Трампа відображає нинішній баланс настроїв у Білому домі та серед республіканського політичного керівництва. «Трамп говорить мовою політичних торгів. Його слова про повне повернення українських земель – це радше дипломатичний жест, ніж конкретний план дій. За цим оптимізмом стоїть важливий сигнал: США не готові безмежно збільшувати підтримку Києва і розраховують, що більший тягар візьме на себе Європа», – зазначає А. Резазаде (URL: <https://aspi.com.ua/news/novini-svitu/scho-stoit-za-zayavoyu-trampa-pro-povernennya-ukrainskikh-teritoriy-rezazade#gsc.tab=0>).

У Вашингтоні визнають: масові поставки сучасної зброї – від далекобійних ракет до касетних боєприпасів – могли б різко змінити ситуацію на фронті. Утім, як підкреслює експерт, рішення про такі постачання залишається політичним. «У Білому домі існує консенсус: Україну треба підтримувати, але уникати прямої конфронтації з росією. Саме

тому фрази Д. Трампа слід розглядати не як обіцянку, а як тиск на Європу», – наголошує він.

Європейські лідери зустріли заяву Д. Трампа з обережним схваленням, але водночас із розумінням, що Вашингтон намагається перерозподілити ресурси. Польський прем'єр Д. Туск прямо сказав: «За цим оптимізмом криється прагнення зменшити роль США та перекласти відповідальність на Європу».

За словами А. Резаде, ключове питання у Вашингтоні зараз – не стільки в перемозі України на полі бою, скільки в економічному виснаженні Росії. «У Конгресі активно обговорюють посилення санкцій, щоб задушити російську військову промисловість. Це вважається найбільш реалістичним сценарієм тиску на Кремль», – пояснює експерт.

Він додає, що слова Д. Трампа також адресовані внутрішній аудиторії у США. «Це меседж виборцям: Америка не залишає Україну, але не буде платити самотужки. Це водночас і сигнал республіканцям у Конгресі, які тепер мають більше підстав підтримати Київ, адже позиція президента виглядає жорсткішою щодо Москви», – підсумував А. Резаде.

Таким чином, заяви Д. Трампа не слід сприймати буквально як негайний план. Це радше тактичний маневр, що відображає реальні настрої у Вашингтоні: підтримка України залишиться, але очікування до Європи зростатимуть.

Не обійшли увагою сенсаційні заяви Д. Трампа також українські експерти. Так, політолог В. Фесенко наголошує на безпрецедентності моменту. «Такої позитивної риторики щодо України ми з боку Трампа ще ніколи не чули. Достатньо порівняти “у вас не має козирів” і “Україна може повернути всю свою територію у первісному вигляді”. Який величезний емоційно-політичний розрив між атмосферою і заявами на зустрічі в Овальному кабінеті Білого дому 28 лютого 2025 року і на переговорах Трампа і Зеленського на полях Генасамблеї ООН. А пройшло всього півроку. Якийсь несподіваний Трамп нам з'явився в Нью-Йорку».

Дійсно, здається, що Президент США кардинально переглянув свої погляди. Проте експерти закликають до стриманості та глибокого аналізу сказаного, відокремлюючи слова від потенційних дій. Політолог І. Рейтерович вважає, що за привабливою обгорткою поки що бракує конкретики. «Риторика Дональда Трампа справді змінилася. Вона звучить правильно, такою вона мала бути вже давно. Однак варто розуміти: це лише риторика. Якщо уважно проаналізувати зміст його заяв, то я не бачу в них якихось надзвичайних, “супервеликих” позитивних сигналів для України. Відверто кажучи, Сполучені Штати, судячи зі сказаного, наразі більше готові спостерігати, сподіваючись, що головний тягар вирішення проблем та питань ляже на Україну, Європейський Союз і НАТО. При цьому остаточно незрозуміло, якою буде роль НАТО – зі США чи без них у цих процесах?» – зазначає він.

На думку І. Рейтеровича, хоча такі заяви є неприємним сигналом для Росії, Україні потрібні вже не слова, а реальні кроки. Єдиним відчутним практичним висновком зі слів Д. Трампа експерт вважає готовність США продавати зброю. «Судячи зі слів Трампа, продажі відбуватимуться –мце вже можна констатувати. Інше питання – їхні обсяги та номенклатура озброєнь, адже всі ці деталі ще належить узгодити. Втім сам факт готовності США постачати нам зброю – це головний висновок, який можна зробити сьогодні. Це безумовно позитивний сигнал для України. Головне тепер – не втратити цю динаміку», – підсумовує політолог.

З іншого боку, політолог О. Саакян розглядає цей розворот Д. Трампа не як раптове «прозріння», а як цілком прогнозований результат тиску внутрішніх та зовнішніх обставин. «Ця заява – безумовно помітна й значуща подія, хоча й цілком прогнозована. Я неодноразово наголошував, що наприкінці вересня – на початку жовтня очікується розворот у риторичі Трампа. Ситуація, яка була, не могла тягнутися нескінченно, і вже наприкінці літа було видно, як “стискається пружина” внутрішньополітичного тиску у США. Саме тому ще з серпня Трамп був змушений коригувати свою позицію: він почав називати Путіна агресором, погоджуватися на продаж зброї Україні, запроваджувати – хай і косметичні – санкції проти іноземних компаній, що допомагають російському ВПК. Це відбувається під впливом внутрішньоамериканського контексту: повернення Конгресу з канікул, підготовки до проміжних виборів, загострення дискусій усередині республіканського табору», – пояснює О. Саакян.

Додатковим фактором, за його словами, стала зростаюча суб'єктність Європи, яка все рішучіше діє як єдиний геополітичний гравець. Таким чином, Д. Трамп, якого О. Саакян називає «політичною твариною», що тонко відчуває кон'юнктуру, був змушений реагувати на звуження коридору своїх можливих дій.

Цю думку про прагматичну, а не ідеологічну, природу зміни риторики підтримує і колишній журналіст «Голосу Америки» О. Яриш. Він нагадує про разючу мінливість позиції американського президента. «Кілька тижнів тому Трамп твердо заявляв, що Україна ніколи не була здатною перемогти, тож для миру вона мусить поступитися частиною територій... Ще перед цим Трамп критикував Росію... Потім, як пам'ятаємо, була Аляска і червона доріжка», – пише О. Яриш. Він робить висновок, що в основі дій Трампа лежить простий принцип: «Трамп любить ставити на переможців і зневажає лузерів. Ця логіка в нього залишається незмінною». Очевидно, що успіхи України на фронті та провали російської армії, яка не змогла досягти вирішальних успіхів, змусили Д. Трампа переглянути свої ставки. Росія не виправдала його очікувань, а отже він більше не бачить сенсу заgravати з потенційним аутсайдером.

Якщо зміна риторики є фактом, то її глибинні причини та довгострокові наслідки залишаються предметом дискусій. Більшість

експертів схиляється до думки, що нинішні проукраїнські заяви Д. Трампа – це радше тактичний маневр, аніж фундаментальна зміна його світогляду. «Треба розуміти, що нинішні проукраїнські заяви Трампа це не просто емоції. Трамп – хитрий і цинічний політик. Цілком ймовірно, що це тактичний хід президента США, своєрідний риторичний спосіб впливу на Путіна... Сигнал, який він надсилає Кремлю достатньо простий: ваші економічні справи кепські і погіршуються; якщо ви не погодитесь на реальні мирні переговори про завершення війни в Україні, я можу допомогти Європі і Україні у війні проти Росії», – аналізує політолог В. Фесенко.

Він звертає увагу на цікаве формулювання у дописі Д. Трампа: «За умови часу, терпіння та фінансової підтримки Європи і особливо НАТО, відновлення кордонів, з яких почалася ця війна, є цілком можливим». «Він тут не згадує США, але натякає, що хід війни може і змінитися. В даному випадку нам не варто знову потрапляти в пастку завищених очікувань. Не йдеться про намір Трампа змінити хід війни на користь України, це скоріше попередження Путіну і риторичний тиск на Росію. Поки лише риторичний, і цього може бути замало», – застерігає політолог. Водночас він з іронією додає, що цей тиск вже має певний ефект: «На болотах вже завили. Тому зараз треба дивитись, як відповідь Путін».

Не треба дуже сильно радіти заяві Президента США Д. Трампа під час зустрічі з Президентом України В. Зеленським, бо він зрозумів, що не зможе швидко завершити війну та перекладає все на Європу, зазначив політолог О. Якубін. «Трамп постійно робить заяви то в одну, то в іншу сторону. Насправді ці заяви грають для нього ключову роль, а саме – він намагається спонукати сторони до різних кроків. Умовно до компромісів. Наразі Трамп показав, що попередні домовленості з Путіним не працюють. Тому він вирішив діяти по-іншому, щоб впливати на перебіг переговорів. Насправді, треба дивитися не на заяви, а на дії. Глобально ж після заяв Трампа нічого не змінюється. По-суті, США слідкують за ситуацією та готові продавати зброю, якщо європейські країни будуть готові її купувати для України. Це те ж саме, що ми чули від Трампа ще кілька місяців тому», – каже політолог (URL: <https://i-ua.tv/news/92874-ssha-perekynuly-miach-na-pole-yevropy-ekspert-pidbyv-pidsumky-zustrichi-trampa-ta-zelenskoho>).

На його думку, Д. Трамп зрозумів, що йому не вдасться отримати швидко домовленість для завершення війни в Україні. «Тому він почав створювати м'яке гніздечко для відходу. Тобто, якщо йому не вдасться завершити війну між Україною та РФ, то він готовий дистанціюватися», – підкреслює політолог. Він вважає, що Д. Трамп поки не буде вводити обіцяні санкції проти РФ. «Буде половинчата позиція. Нагадаю, що США не підтримали в ООН спільну резолюцію ЄС та Україною про агресію РФ. Проте Трамп може публічно почати тиснути на Росію, щоб вона погодилася на компроміси. Але це не означає, що США готові зараз запровадити санкції проти РФ. Наразі Трамп відходить в сторону і перекладе ключову

відповідальність на завершення війни в Україні на Європейський союз. Побачимо, чи готовий ЄС окрім заяв, прийняти це, як основу для дій. Коаліція рішучих багато чого говорила, але чи зможе це реалізуватися у конкретну політику. М'яч зараз на полі Європи. Тому глобально не треба дуже сильно радіти заяві Трампа. Поки нічого особливо не змінилося», – резюмує О. Якубін.

О. Саакян пропонує ще більш обережну, але глибоку формулу для оцінки поточної ситуації. На його думку, Д. Трамп пройшов важливий етап еволюції, але до кінцевої мети ще далеко. «Найімовірніше, “найтемніша ніч” у відносинах Трампа з Україною вже позаду. Ми вступаємо у фазу, коли він перестає бути інструментом Путіна для тиску на Київ і Європу. Водночас не факт, що він сам стане важелем для України у протидії Кремлю – поки що Трамп перестає бути частиною проблеми, але ще не став частиною рішення», – вважає О. Саакян.

Він окреслює два сценарії, за яких Д. Трамп міг би стати «частиною рішення». «Перший – якщо Сполучені Штати по-справжньому включаться у “задушення” російської економіки й запровадять справді масштабні, дієві санкції. Другий – якщо Трамп увійде у переговорний процес уже як партнер України, фактично у ролі “шерифа” чи “прокурора”, який виступає на боці жертв проти злочинця. Наразі він до цього не готовий», – констатує експерт.

Більше того, О. Саакян попереджає про потенційну «зраду», яка може критися за нинішньою позитивною динамікою. Він не виключає, що паралельно з підтримкою України, Д. Трамп може запустити окремі переговорні треки з Росією з глобальних питань (ядерна безпека, космос, арктичні маршрути), виводячи за дужки російсько-українську війну. «У такому сценарії Вашингтон одночасно: продає зброю та надає розвідувальні дані Україні; підтримує європейських партнерів, які допомагають Києву; але напяму не бере участі у війні; і водночас веде з Москвою переговори про глобальну безпеку. Формально одне не заперечує іншого, але саме тут може критися майбутня “зрада”, яка проявиться у горизонті кількох місяців», – застерігає політолог.

Щодо тривалості нинішнього курсу американського президента І. Рейтерович висловлює обережний оптимізм. Він вважає, що повернутися до відверто проросійських заяв Д. Трампу вже не дозволить політична кон'юнктура. «На мою думку, він навряд чи зможе тепер різко змінити курс у протилежний бік. Скоріше за все, ця риторика залишатиметься у своєрідному “підвішеному стані”, однак навряд чи Трамп дозволить собі висловлювання, які бодай риторично працюватимуть на користь Росії. Адже на кону – вибори та ціла низка внутрішніх і зовнішньополітичних факторів. Тому можна бути відносно спокійними: повернення до відверто проросійських заяв не виглядає реалістичним. Головне тепер – утримати його в нинішньому руслі хоча б на рівні риторики, щоб він залишився в позиціях, які займає зараз».

Ключовим критерієм оцінки, як наголошує О. Яриш, мають стати не слова, а дії, які за ними посліdkують. «Остання реакція Трампа, хоч однозначно є позитивною для України, матиме вагоме значення тоді, коли з епізодичної заяви стане посліdkовною риторикою. І коли цю риторичу підхоплять Венс, Рубіо, Гегсет та інші, трансформуючи її в політику та головне – дії. Ми не знаємо, як думатиме президент ще за два-три тижні, і що ми почуємо від нього далі», – резюмує він.

Стосовно загальних підсумків участі української делегації та Президента В. Зеленського у Тижні високого рівня 80-й сесії ГА ООН українські політичні експерти сходяться на думці, що їх візит до Нью-Йорка був надзвичайно успішним та результативним. Політолог В. Фесенко прямо називає його «одним з найбільш успішних візитів нашої делегації для участі в тижні високого рівня Генасамблеї ООН». Він виділяє два ключові критерії такої оцінки: по-перше, «успішна зустріч із президентом Трампом», і по-друге, «великий інформаційно-політичний резонанс в глобальних ЗМІ щодо активності Президента Зеленського під час цього візиту». Це свідчить не лише про виконання протокольних завдань, а й про досягнення стратегічних комунікаційних цілей, упевнений політолог.

Політичний експерт Ю. Богданов також оцінює події, що відбулися у Нью-Йорку, «вкрай позитивно». Він виділяє два ключові моменти. По-перше, на його думку, Д. Трамп, залишаючись непередбачуваним, принаймні припинив шукати причини війни в Україні та особисто у В. Зеленському, що є важливим сигналом. По-друге, що ще важливіше, «Трамп почав визнавати об'єктивну реальність, у якій Путін постійно його обманює й дезінформує». Ця «зустріч із реальністю» з боку американського лідера, на думку Ю. Богданова, створює передумови для того, що Кремль «рано чи пізно буде змушений іти на перемовини».

Безумовно, центральним елементом візиту, який аналізують експерти, стала зустріч президентів України та США. В. Фесенко наголошує на її винятковому статусі. «Будь яка зустріч з президентом США, в тому числі і на полях Генасамблеї ООН, це вже особлива подія, а коли це зустріч в умовах повномасштабної війни, та ще і з таким президентом США як Трамп, то це подія з особливим значенням». Він звертає увагу на частоту контактів – це вже п'ята зустріч лідерів за час другого президентства Д. Трампа, що свідчить про високий рівень залученості. Аналізуючи риторичу за підсумками переговорів, зокрема допис Д. Трампа в «Truth Social», В. Фесенко робить висновок, що «це, мабуть, була найбільш позитивна зустріч і розмова президентів США і України за весь час другого президентства Трампа». Він переконаний, що такий позитив не є випадковістю, а є результатом «системної роботи Президента Зеленського, його Офісу і всієї української дипломатії, яка працює на американському напрямі».

Ю. Богданов у свою чергу пропонує прагматичний погляд на майбутню співпрацю з адміністрацією Д. Трампа і закликає до реалістичних оцінок.

«Він не постачатиме зброю Україні так, як це робив Байден, і не надаватиме фінансування, як це робила попередня адміністрація». Однак, на думку експерта, позитив полягає в іншому: «Найімовірніше, він буде готовий продавати Україні озброєння – як через європейських партнерів, так і напряду». Крім того, Ю. Богданов бачить потенціал у посиленні санкційного тиску. «За сприятливих зовнішніх обставин Дональд Трамп може дотиснути низку країн, що продовжують купувати російську нафту, змушуючи їх шукати альтернативи». Навіть сама його риторика вже позитивно впливає на санкційний трек.

Другим важливим напрямом експерти називають активну роботу з країнами так званого Глобального Півдня. Ю. Богданов вважає це «другим ключовим блоком» візиту. На його думку, переговори з лідерами Казахстану та ПАР «свідчать про те, що діалог щодо примушення Росії до переговорів про припинення війни триває». Це демонструє, що політика Кремля «втомлює всіх учасників міжнародного процесу».

Водночас обидва експерти закликають до реалістичних очікувань щодо самої ООН. Ю. Богданов зазначає, що ця організація – «передусім майданчик для діалогу», і «сподіватися на різкі кроки чи кардинальні рішення саме від ООН не доводиться».

Значний міжнародний резонанс викликали виступи Президента України В. Зеленського на засіданні Ради Безпеки та на Загальних дебатах Генасамблеї. В. Фесенко зазначає, що головне завдання – «заявити позицію нашої країни... і привернути до неї увагу міжнародної спільноти» – було успішно виконано. «Головне послання Президента України в його виступі з трибуни ООН – міжнародна спільнота має тиснути на Росію, щоб зупинити війну та запобігти катастрофі», – говорить експерт.

Цікавим є спостереження В. Фесенка щодо подвійної аудиторії виступів. «Дуже було помітно, що Президент України звертався з трибуни ООН не тільки до учасників Генасамблеї, а й до американської аудиторії». На його думку, це було логічним продовженням діалогу з адміністрацією Трампа та його прихильниками. Найбільшу увагу, за його словами, привернули тези «про необхідність воєнної допомоги Україні, про те, що в сучасному світі безпеку держави можуть гарантувати міцні альянси, сильні партнери та власна зброя», а також попередження про ризик ядерної катастрофи внаслідок глобальної гонки озброєнь.

Ю. Богданов, аналізуючи критику В. Зеленським неефективності ООН, зазначає, що Президент «фактично озвучив те, про що вже давно говорять провідні світові лідери: ООН неефективна у запобіганні конфліктам і неспроможна чинити реальний тиск на диктаторські режими». Він також вбачає у виступі відсилання до риторики Д. Трампа, що в нинішніх умовах виглядає «цілком логічним та прагматичним кроком». «Для України така позиція, щонайменше, не створює ризиків, а швидше навпаки – може

виявитися корисною: зокрема, існує ймовірність, що Дональд Трамп припинить спроби нав'язати своє посередництво», – припускає експерт.

Водночас Ю. Богданов акцентує, що варто реально оцінювати очікування. «Трамп не постачатиме зброю Україні так, як це робив Байден, і не надаватиме фінансування, як це робила попередня адміністрація. Проте, найімовірніше, він буде готовий продавати Україні озброєння – як через європейських партнерів, так і напрямую».

Щобільше – за сприятливих зовнішніх обставин Д. Трамп може дотиснути низку країн, що продовжують купувати російську нафту, змушуючи їх шукати альтернативи. «Навіть без реальних кроків його риторика вже позитивно впливає на санкційний трек: вона змушує європейських партнерів, Туреччину, Китай та Індію заздалегідь думати, як діяти у разі вимушеної відмови від російської нафти. І навіть за умови, що ми не очікуємо від Трампа різких дій, така позиція є для України надзвичайно корисною. Після зустрічі із Зеленським та серії інших контактів він перейшов на саме такий наратив, і це – позитивний сигнал. Ще раз: це не означає, що завтра на Росію буде накладено “пекельні” санкції чи розпочнеться безпрецедентний тиск. Ні, цього не станеться. Проте загалом ми отримали додаткові важелі впливу на Росію та її партнерів»

Найбільший резонанс, за словами В. Фесенка, викликали тези про необхідність військової допомоги, про те, що безпеку сьогодні гарантують «міцні альянси, сильні партнери та власна зброя», а також про загрозу ядерної катастрофи через глобальну гонку озброєнь.

Таким чином, переважаючою в експертному середовищі є думка про те, що візит української делегації на 80-ту сесію Генасамблеї ООН став свідченням зрілості та стратегічної гнучкості української дипломатії. Це був тиждень не просто заяв, а конкретних дій та важливих домовленостей, що заклали фундамент для зміцнення міжнародних позицій України на місяці вперед. Ключовим стратегічним здобутком стало успішне перезавантаження діалогу з адміністрацією Д. Трампа, що перетворило потенційну невизначеність на чіткі перспективи підтримки. Не менш важливим є і прорив у комунікації з країнами Глобального Півдня, що руйнує російські наративи та розширює коло держав, готових долучитися до тиску на агресора. Водночас Україна остаточно утвердилася в новій ролі – не як об'єкт міжнародної політики, а як активний її суб'єкт, що пропонує світові унікальний досвід стійкості та інноваційні підходи до безпеки.

Зустрічі в Нью-Йорку та заяви Д. Трампа, безперечно, стали важливою тактичною перемогою для української дипломатії. Це результат системної та наполегливої роботи команди Президента В. Зеленського, яка змогла донести до американського лідера реальний стан справ на фронті та в російській економіці. Зміна риторики є очевидною і вкрай позитивною. Водночас аналіз експертних думок свідчить про необхідність тверезої оцінки ситуації. Нинішній розворот Д. Трампа, найімовірніше, є прагматичним та

кон'юнктурним, а не ідеологічним. Він зумовлений успіхами України, провалами Росії та внутрішньополітичним тиском у США. Це скоріше тактичний хід для тиску на Путіна, аніж готовність до повномасштабної стратегічної конфронтації з ним на боці України.

Як влучно зазначив О. Саакян, Трамп «перестає бути частиною проблеми, але ще не став частиною рішення». Для Києва та його європейських союзників головне завдання зараз – конвертувати цю нову позитивну риторичку в конкретні дії: реальні санкції проти РФ, збільшення обсягів та розширенням номенклатури військової допомоги. Попереду – копітка робота з імплементації досягнутих у Нью-Йорку домовленостей, але вже зараз можна констатувати, що тижневий дипломатичний марафон у Нью-Йорку дав змогу Україні зробити значний крок до зміцнення своєї обороноздатності та наближення справедливого миру.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Ескалація російських провокацій проти країн НАТО в оцінках експертів

Росія, всупереч своїх заяв про бажання миру, продовжує демонструвати неготовність жити за принципами демократії та права. Кремль не зупиняється в намірах підірвати безпеку країн Європи. 10 вересня російські БпЛА вперше масово залетіли на територію Польщі, уламки деяких знайшли за майже 300 км від східних кордонів країни. У ті самі дні російський БпЛА вчергове порушив повітряний простір Румунії. Аеропорти в Копенгагені та Осло 22 вересня довелося закрити на кілька годин через невідомі безпілотники. Прем'єр Данії М. Фредеріксен назвала інцидент «серйозною атакою на критичну інфраструктуру Данії» і не виключила, що до нього може бути причетна Росія.

Російські винищувачі МіГ-31 19 вересня порушили повітряний простір Естонії поблизу Таллінна. Відомо, що вони перебували у повітряному просторі країни близько 12 хв. На тлі цих подій МЗС Естонії викликало тимчасового повіреного у справах РФ, щоб висловити протест. Пізніше уряд Естонії запросив проведення консультацій із союзниками з НАТО за ст. 4 – востаннє до цього вдавалися після дрової атаки РФ на Польщу 10 вересня (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/nato-zvinuvatilo-rf-eskalatsiyi-ta-prigrozilo-1758626058.html>).

Північноатлантична рада 23 вересня оприлюднила заяву за підсумками засідання, яке було скликане на прохання Естонії відповідно до ст. 4 Вашингтонського договору. Причиною стало небезпечне порушення повітряного простору країни трьома російськими винищувачами МіГ-31 19 вересня. Верховний головнокомандувач об'єднаних збройних сил НАТО у

Європі (SACEUR) генерал Повітряних сил США А. Гринкевич поінформував Раду про інцидент.

У заяві наголошується, що Росія несе повну відповідальність за дії, що спричиняють ескалацію і можуть призвести до хибної оцінки ситуації та становлять загрозу для життя.

У штаб-квартирі НАТО повідомили, що реакція Альянсу була швидкою і рішучою. Літаки союзників були підняті в повітря з метою перехоплення російських літаків у повітряному просторі Естонії. «Це вторгнення є частиною ширшої тенденції дедалі безвідповідальнішої поведінки Росії», – підкреслили в НАТО (URL: <https://www.pap.pl/ua/ukrainian/news/nato-rosiya-stvoryue-zagrozu-eskalacii-ta-bezpeci-lyudey>).

У заяві Північноатлантичної ради також зазначається, що НАТО висловлює повну солідарність з усіма союзниками, повітряний простір яких було порушено. Росія несе повну відповідальність за ці дії, які ескалують, загрожують неправильною оцінкою ситуації та ставлять під загрозу життя. Вони повинні припинитися. Реакція НАТО на необдумані дії Росії буде і надалі рішучою. «У Росії не повинно бути жодних сумнівів: НАТО і союзники застосують усі необхідні засоби для самозахисту та стримування загроз. Наша відданість статті 5 є непохитною», – підкреслили в Альянсі.

Російські провокації засудили політики різних країн. Зокрема, міністр закордонних справ Великої Британії І. Купер заявила, що Лондон і союзники по НАТО протистоятимуть російським літкам у повітряному просторі Європи, якщо це знадобиться. Таку заяву вона зробила під час виступу в Раді Безпеки ООН. «Якщо нам знадобиться протистояти літкам, які без дозволу діють у повітряному просторі НАТО, ми це зробимо», – зазначила І. Купер (URL: <https://www.unian.ua/world/rosiya-proti-nato-u-britaniji-prigrozili-moskvinaslidkami-za-provokaciji-v-yevropi-13139121.html>).

Глава МЗС Великої Британії вважає, що останні дії Росії є «небезпечними і безрозсудними» і можуть бути спробою підрвати територіальну цілісність суверенних держав і безпеку Європи.

За словами І. Купер, провокації Кремля у Європі можуть відкрити двері для прямої збройної конфронтації між НАТО і Росією. Також вона звернулася до російського диктатора Путіна: «Ваші безрозсудні дії створюють ризик прямої збройної конфронтації між НАТО і Росією. Наш Альянс має оборонний характер, але не плекайте ілюзій, ми готові вжити всіх необхідних заходів для захисту повітряного простору і території НАТО. Ми пильні. Ми рішучі».

З жорсткішою заявою виступив на Раді Безпеки ООН міністр закордонних справ Польщі Р. Сікорський. Він наголосив, що країни НАТО збиватимуть російські літаки або ракети, якщо вони порушать їхній повітряний простір. Захід не дозволить залякати себе.

Р. Сікорський зазначив, що раніше країни НАТО заплющували очі на провокації Росії, але замість вибачень Москва лише брехала. За словами міністра, порушення повітряного простору країн Альянсу – це ескалація гібридної війни, яку Росія веде проти Заходу вже багато років. «Йдеться про вбивства політиків, журналістів, правозахисників та біженців, кібератаки на лікарні та фінансові установи, підпали, у тому числі у Польщі, Великій Британії та Литві, посилки із запальними пристроями по всій Європі, включаючи Німеччину, атаки на українські посольства», – заявив Р. Сікорський (URL: <https://novosti-n.org/news/Polsha-zhestko-predupredyla-RF-na-Sovbeze-OON-esly-vash-samolet-sobyut-ne-zhalujtes-323682>).

За його словами, Росії необхідно надіслати чіткий сигнал: такі провокації не будуть терпимими. Також, безпосередньо звертаючись до представників РФ, Р. Сікорський наголосив, що Москві наплювати на міжнародне право і вона не здатна жити у світі із сусідами. «При цьому “божевільний націоналізм” Росії нестиме спрагу панування, поки росіяни не усвідомлюють, що імперія не буде відновлена. І кожна атака українських дронів наближає цей день. Ми – мирні демократії, які свідомо уникали активної участі у вашій спробі повернути Україну. Але ми не дозволимо себе залякати. У мене тільки одне прохання до російського уряду: якщо ще одна ракета або літак увійдуть у наш повітряний простір без дозволу, навмисно або помилково, будуть збиті... Ви були попереджені», – підкреслив Сікорський.

Президент США Д. Трамп, який раніше висловлював лише невдоволення, заявив про готовність надати захист Польщі, а також країнам Балтії, які є союзниками Сполучених Штатів у межах альянсу НАТО, якщо Росія продовжить ескалацію у регіоні. На запитання журналістів, чи допоможе він захистити Польщу й країни Балтії від Росії, якщо та продовжуватиме ескалацію, Трамп відповів: «Так, я зробив би це» (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4038851-trump-zaaviv-so-gotovij-zahistiti-polsu-i-kraini-baltii-u-razi-eskalacii-z-boku-rf.html>).

Його заява пролунала на тлі занепокоєнь щодо намірів адміністрації Д. Трампа припинити програми допомоги у сфері європейської безпеки й зокрема в регіоні Балтії.

Союзники по НАТО позитивно сприйняли таку заяву американського президента. Польський прем'єр, зокрема, заявив: «Приємно, що президент Трамп сьогодні висловив таку позицію – що суверенні країни повинні мати право захищати свій повітряний простір (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/09/24/7220905/>).

Президент Литви Г. Науседа також наголосив, що це повідомлення від лідера США є хорошим засобом стримування. «Літаки, які навмисно і систематично порушують повітряний простір країн НАТО, насправді спочатку повинні бути попереджені. Але така заява є дуже хорошим стримуючим фактором, тому що я вірю, що Росія, знаючи про таку можливу

реакцію, наступного разу дуже ретельно подумає, перш ніж організовувати подібні диверсії, і, ймовірно, поважатиме наш територіальний суверенітет», – зазначив Г. Науседа (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/09/24/7220904/>). Разом з тим він наголосив, що це потрібно сказати «переконливо та дуже чітко».

Президент Латвії Е. Рінкевичс вважає, що НАТО має бути готовим відповісти Росії силою, щоб запобігти майбутнім порушенням свого повітряного простору.

За словами Е. Рінкевичса, «якщо російські літаки продовжуватимуть літати, порушувати наш повітряний простір, повітряний простір НАТО, єдиний спосіб зупинити їх – це продемонструвати силу».

Президент Латвії переконаний, що на тлі попередніх російських провокацій місія з охорони повітряного простору над Балтійським морем «стане повноцінною місією з протиповітряної оборони». «Я вважаю, що правила застосування зброї також потрібно вдосконалити таким чином, щоб у разі продовження дій Росії відкриття вогню стало альтернативою», – додав Е. Рінкевичс (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/09/23/7220890/>).

Він вважає, що Путін повинен «вчитися на історії». «Бо перегинаючи палицю, перетинаючи межу, в якийсь момент ти втрачаєш все... Повідомлення, які ми чуємо від союзників по НАТО, від президента Трампа, від президента Ердогана, від інших лідерів альянсу, є дуже чіткими, тому навіть не намагайтеся», – заявив Президент Латвії.

Естонський міністр закордонних справ М. Тсахкна сказав, що задоволений обговоренням порушення повітряного простору Естонії російськими винищувачами в НАТО. Він прокоментував заяву Генерального секретаря НАТО М. Рютте після засідання Північноатлантичної ради, який сказав, що на кожен випадок російської провокації і порушення кордонів будуть реагувати відповідно.

За словами міністра закордонних справ Естонії, такого сигналу цілком достатньо, оскільки перш за все важливо продемонструвати єдність. «Путін хоче посіяти розбрат між Європою і США, але йому це не вдалося. Проведення на наше прохання консультацій НАТО відповідно до статті 4 абсолютно очевидно підтверджує єдність Альянсу», – сказав М. Тсахкна (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/09/23/7220864/>).

За його словами, увага з боку всього світу дуже корисна для Естонії, оскільки вона показує, наскільки агресивною країною насправді є Росія. «Найгірше було б заперечувати агресивність Росії і той факт, що вона діє не тільки в Україні, але і, в набагато ширшому сенсі, намагається зруйнувати архітектуру європейської безпеки. Ми отримали потужну підтримку в ООН. Жителі Естонії можуть бути спокійні», – вважає міністр.

Проте в Росії надто не переймаються такими заявами і стверджують, що нічиїх кордонів вони не порушують. У Кремлі цинічно відкинули

звинувачення про порушення повітряного простору НАТО російськими винищувачами та переклали відповідальність на саму Естонію.

Як заявив Д. Песков, російські військові літають «суворо у рамках міжнародних правил», наголосивши нібито на відсутність порушень. «Ми неодноразово надавали дані, що підтверджують позицію російської сторони. Водночас естонська сторона жодного разу не продемонструвала доказів на підтримку своїх звинувачень», – зазначив він (URL: <https://novosti-n.org/ua/news/U-Kremli-czynichno-zaperechuvaly-vtorgnennya-litakiv-RF-ta-zvynuvatyly-Estoniyu-323665>).

Д. Песков звинуватив Естонію та інші країни Балтії у «систематичному нагнітанні напруженості та створенні конфронтаційної атмосфери». За його словами, «подібна політика не є новою, але зараз вона ще більше посилює ризики».

Щодо попереджень на адресу Росії, то і тут пролунали заяви на своє виправдання. У Міністерстві закордонних справ Росії назвали вигадками повідомлення у західних ЗМІ про те, що європейські дипломати неопублічно передали Москві попередження про готовність збивати винищувачі РФ у разі подальших нахабних порушень повітряного простору членів НАТО. Про це заявила речниця російського МЗС М. Захарова.

На запитання про публікацію Bloomberg, де з посиланням на джерела розповідають про передане Росії попередження, Захарова заявила, що «не розуміє, про що це», а далі назвала такі зливи ЗМІ «нагнітанням». «Я це бачила, але взагалі не розумію, про що це. Мені здається, що це якісь чергові вигадки цього конкретного західного агентства», – заявила М. Захарова.

За її словами, це «новина в лапках» і її «зліпили, щоб розвивати тему абсолютно русофобської, агресивної, ненормальної риторики західноєвропейців». «Мені здається, це робиться умисно й спеціально з метою зробити гучнішими заяви представників країн ЄС, які нагнітають цю агресивну риторику, атмосферу довкола Росії і загалом майбутнього європейського континенту.... Безперервно говорять про потребу мілітаризації, розправитися з нашою країною різними методами, звинуваченням там у безпілотниках, кібератаках і так далі», – зазначила М. Захарова (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/09/26/7221072/>).

Політики й експерти, виходячи з такої риторики російської влади, вважають, що найближчим часом не варто очікувати від Росії послаблення ескалації. Як зазначив колишній спецпредставник Держдепартаменту США з питань України К. Волкер, Росія і надалі буде вдаватись до провокацій у країнах НАТО. Ці атаки РФ здійснює, бо вона є слабкою у війні проти України.

За словами К. Волкера, росіяни розуміють, що вони не просуваються на фронті в Україні, а їхні нічні повітряні удари не мають стратегічного впливу на перебіг війни. Саме тому РФ випробовує країни НАТО і

намагається погрожувати їм. Так агресор хоче продемонструвати силу, перебуваючи насправді в слабкій позиції. «Вони намагаються випробувати реакцію НАТО і так само надіслати попередження, що якщо НАТО не буде тиснути на Україну, щоб вона здалася, тоді війна може ескалюватися так, що включатиме НАТО», – заявив американський дипломат (URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/rosiya-slabka-volker-poyasniv-chomu-kreml-zdijsnyue-provokatsii-u-krainah-nato.htm>).

Він переконаний, що союзники мають надсилати російському диктатору В. Путіну якомога більше сигналів, що вони не толеруватимуть такі «випробування» і не припинять підтримувати Україну.

Американський аналітик М. Войджер переконаний, що Росія продовжить проти країн НАТО провокації такого типу, які будуть нижчі дії ст. 5. Це гібридна війна – воєнні та невоєнні дії, що не визначаються формально як напад. Росія використовує тактику заперечення участі, так було в інциденті з безпілотниками, які з'явилися над урядовим кварталом у Польщі. «Це дуже небезпечна ситуація, і Росія дедалі більше буде використовувати подібні методи та підходи», – переконаний аналітик (URL: https://24tv.ua/provokatsiyi-rosiyi-proti-nato-voydzher-pripustiv-yaki-kroki_n2918788).

М. Войджер вважає, що Росія здатна повторити українську операцію «Павутина», коли дрони будуть завезені на певну територію у вантажівках. Адже Європа є «відносно відкритою територією, а не тоталітарним режимом». «Наразі Росія має на озброєнні тисячі різних типів дронів. Можна уявити ситуацію, в якій російські структури чи агенти, пов'язані з ними, терористичні організації або злочинні угруповання у співпраці з Росією здатні регулярно запускати безпілотники. Це стало дуже просто», – наголосив М. Войджер. На його думку, гібридна війна може містити й невоєнні провокації, наприклад, кібератаки, подібні до тієї, що була проти Естонії у 2007 р.

Як відомо, ще у 2007 р. Естонія зазнала масштабної кібератаки, яку вважають однією з перших державних кібервійн у світі. Почалася після рішення естонської влади перенести радянський пам'ятник у Таллінні, що спричинило напруження у відносинах із Росією. Внаслідок кібератак було паралізовано роботу урядових сайтів, банків, ЗМІ та інших ключових інституцій. Хоча Росія офіційно заперечила причетність, сліди атак вели до російських IP-адрес. «Також Росія, ймовірно, залучатиме юридичні, культурні, політичні, енергетичні, кримінальні, дипломатичні важелі. Тому Європа має готувати не лише воєнні сили, а й суспільство має стати більш стійким, здатним до протистояння. А в ідеалі – стримувати і перемагати подібні агресивні дії з боку Росії», – підкреслив М. Войджер.

Стратегічний аналітик Р. Коффлер у журналі The Telegraph, коментуючи останні дії Кремля, припускає навіть ризик випадкової ядерної ескалації, яка нині зростає до рівня, аналогічного до часів Холодної війни.

За словами Р. Коффлер, Росія вдається до провокацій – таких як порушення повітряного простору держав – членів НАТО. Ці дії Кремля, вважає аналітик, не просто жести залякування, а частина стратегії, яка має на меті перевірити, наскільки західні союзники готові відповісти і наскільки серйозно сприймають порушення кордонів.

При цьому експерт звертає увагу, що навчання Росії «Захід-2025» включало моделювання тактичного ядерного удару, і Путін особисто спостерігав за цим. Це свідчить про трансформацію ядерної зброї з елементу стримування у реальний бойовий інструмент (URL: https://www.lrt.lt/ua/novini/1263/2689110/putin-i-iaderna-zagroza-eksperti-pro-zrostannia-riziku-eskalatsiyi?srsId=AfmBOooC0w4NvICCt-kwOGn2yAXJdQwhqLu_0Qlr3tylud51dt83bn1r).

Проте, на думку Р. Коффлер, небезпека полягає не лише в намірах чи риторичних загрозах. За відсутності ефективних каналів комунікації між Москвою й НАТО, підвищеній напруженості на кордонах й у товстому шарі невизначеності дуже ймовірні випадкові прорахунки з трагічними наслідками. «Доповнюють цю картину і останні новини щодо дипломатичних ініціатив Кремля. Зокрема, Росія висловила готовність продовжити договір “Новий START” ще на рік після запланованого закінчення дії в лютому 2026 р., якщо США також погодяться. Це може бути сприйнято як спроба знизити міжнародну напруженість, але також – як частина стратегії, що супроводжує ядерну риторику», – наголосила Р. Коффлер.

На її переконання, кремлівська доктрина тепер явно ширшає: у ній прописані можливості застосування ядерної зброї не лише у випадку прямої ядерної загрози, але й у відповідь на великомасштабні повітряно-космічні напади, включно з безпілотниками, гіперзвуковими засобами, крилатими ракетами чи авіаційними ударами, які перетинають державний кордон. «Це створює серйозне дилему для Заходу: чи реагувати жорстко на кожну провокацію, щоб не дозволити наростити агресію, чи ризикувати бути сприйнятим як тих, хто загострює? Але пасивність також не варіант – історія свідчить, що мовчання може сприйматись як слабкість, що провокує подальші ризики», – зазначає стратегічний аналітик.

Аналітики Інституту вивчення війни (ISW) також вважають, що спільні російсько-білоруські навчання «Захід-2025» вже давно перестали бути суто плановими маневрами. Те, що офіційно подається як перевірка боєздатності та взаємодії армій двох країн, на практиці виявляється майданчиком для відпрацювання потенційних провокацій проти держав НАТО. За даними Інституту вивчення війни (ISW), Москва використовує ці навчання не лише для демонстрації сили, але й для тестування конкретних сценаріїв тиску на західних сусідів (URL: <https://mediafokus.com.ua/news/rosiia-vidpracovuje-provokaciyi-proti-nato-na-navcannia-x-zaxid-2025>).

На думку аналітиків, ці навчання перестали сприйматися лише як внутрішньо військова активність. Вони перетворилися на інструмент політичного тиску, сигналізуючи НАТО про можливість швидкого розгортання силових сценаріїв у разі загострення ситуації. Тональність заяв високопосадовців Росії, зокрема заступника голови Ради безпеки Д. Медведєва, підтверджує, що це не просто навчання, а елемент стратегії залякування. Важливо також зазначити, що ці навчання мають психологічний ефект не лише на сусідів, а й на власне населення, формуючи уявлення про готовність держави до будь-яких загроз. Це створює своєрідний фронт внутрішньої мобілізації та консолідації суспільства навколо військової стратегії.

Український дипломат, постпред України при ООН А. Мельник вважає, що в цій ситуації країни НАТО і ЄС надто обережні. Тому, на його думку, Європа має бути готова до тривалих провокаційних дій РФ.

За словами дипломата, реакція НАТО на порушення Росією повітряного простору Польщі та інші провокації у Європі досить слабка. «Ми перебуваємо на самому початку чогось, що, можливо, не переросте у повномасштабну війну, як зараз в Україні. Але це сценарій, який Росія, виходячи з мого досвіду, готувала вже давно. І як ми бачили минулого тижня у відповідь на це вторгнення в польський повітряний простір – реакція фактично була відсутня. Я маю на увазі, з точки зору того, що Росія могла б вважати реакцією», – зазначив А. Мельник (URL: <https://www.dw.com/uk/melnik-reakcia-nato-na-provokacii-rosii-v-evropi-fakticno-vidsutna/a-74075800>).

Він назвав це «дуже небезпечним сценарієм». «Тому що наші європейські друзі мають бути готові, повинні бути готові до таких провокаційних дій, що будуть продовжуватися. І без належної відповіді на такі ескалаційні кроки я не можу уявити, що росіяни справді серйозно сприйматимуть ті слова, які ми чули», – наголосив дипломат. На його думку, союзники мали б закрити небо над Україною. «Про що ми просимо від самого першого дня цього вторгнення у 2022 році – допоможіть нам перехоплювати ракети та дрони в українському повітряному просторі. Це потрібно, щоб показати Росії, що європейці готові нас підтримати. І зараз це потрібно як ніколи», – зазначив А. Мельник.

Українські військові та політичні експерти зауважують суперечливість дій країн НАТО щодо захисту від провокацій Росії. Після останніх заяв польських посадовців та консультацій у Раді Безпеки ООН ситуація у Європі є тривожною. Зокрема, військовий експерт О. Жданов заявив, що відчутний розрив між словами та діями союзників. Експерт звертає увагу на внутрішню розбіжність у позиціях країн НАТО. Наприклад, коли міністр закордонних справ Польщі Р. Сікорський заявляє про готовність збивати російські об'єкти, що порушують повітряний простір, Прем'єр-міністр Д. Туск заперечує можливість таких дій. Ця неузгодженість свідчить про відсутність

єдиної стратегії в Альянсі (URL: <https://komersant.ua/nato-i-strakh-pered-eskalatsiieiu-z-rosiieiu-shcho-oznachaiut-zaiavy-u-radbezi-oon>).

На переконання експерта, така ситуація може мати серйозні наслідки, адже Путін здатен використати цю слабкість, щоб підірвати єдність НАТО. «До речі, я завжди казав, що Путін може розвалити НАТО за 24 години. Він це зробив. Треба було просто напасти на одну з країн-членів НАТО. Вони, активуючи 4 статтю статуту, у них повний роздрай. І це фактично розвал НАТО», – вважає експерт.

О. Жданов наголошує, що країни НАТО уникають активних дій через страх перед прямою конфронтацією з Росією. «Вони бояться. А Путін же сказав, хто зіб'є нашу ракету чи шахед, ми будемо вважати вступом в війну на боці України. І ця країна стане законною ціллю для РФ. Тому вони дуже бояться», – підкреслив експерт.

За його словами, замість активних дій НАТО вдається до дорогих, але неефективних заходів, таких як розгортання систем ППО, які лише супроводжують цілі, а не знищують їх. «Вони поставлять ППО, вони будуть витрачати мільйони євро на те, що буде підніматися в небо авіація. Будуть перехоплювати ці літаки. Ну, їх перехоплення – це не відкриття попереджувального вогню у бік порушника, а це пілот виходить на візуальний контакт, помахав ручкою і знаками показує, що включи радіо і послухай, що я тобі скажу», – наголосив О. Жданов.

Політолог О. Лісний також наголошує на невеликій ефективності заходів НАТО щодо Росії. Він наголосив на необхідності комплексного підходу, який поєднує захист власного повітряного простору з підтримкою України. «Правильний – це комплексний підхід. Тобто, який об'єднує дві речі – і в себе збивати, і нам допомагати. Але ми бачимо, що вони оцінюють все через призму своєї безпеки і небажання ескалації, як вони кажуть. Тому вони вважають, що якщо попередити, то противник або контрагент має до цього дослухатися і не чинити більше так. Тобто, вони хочуть попередити у цивілізований спосіб», – заявив експерт.

На його думку, такий підхід є помилковим. Попередження без реальних дій сприймаються Росією як слабкість, тому Путін навмисно провокує Захід, і без рішучих кроків атаки триватимуть. «На мою думку, що це недоцільно і це не спрацює, оскільки Путін буде розцінювати такі заяви як елемент слабкості, якщо не буде за цими заявами дій, і буде продовжувати атакувати так, як він робить, навмисно. Тому що немає там якихось випадкових моментів», – підкреслив політолог.

Експерти сходяться на думці, що страх перед прямим конфліктом із Росією та суперечливі сигнали союзників створюють ризики для стабільності у Європі. Адже перехоплення і супровід порушників повітряного простору не зупиняють реальні атаки. Попередження без реальних дій можуть бути сприйняті як слабкість.

Реакція на можливе повернення військ США до Афганістану

Виведення американських військ з Афганістану в серпні 2021 р., завершене під час каденції Д. Байдена, залишається однією з найбільш критикованих зовнішньополітичних подій в сучасній історії США. Хаотичний відступ, захоплення влади «Талібаном» і стрімкий крах прозахідного уряду спровокували шквал нарікань, оскільки цей процес підірвав міжнародну довіру до Сполучених Штатів як до надійного союзника, залишивши вакуум, який швидко заповнили антизахідні сили. Однак, нещодавно теперішній хазяїн Білого дому завив про наміри повернути військових до Афганістану, що одразу викликало резонанс з боку представників влади, дипломатичних, медійних та експертних кіл багатьох країн.

Наприклад А. Мадхані та К. Торопін із Associated Press звертають увагу на те, що сьогодні Д. Трамп називає виведення військ «найбільш ганебним днем в американській історії». Використовуючи цю тему для критики опонентів, він оголосив про намір повернути контроль над авіа базою «Баграм», яка протягом двох десятиліть була ключовим логістичним і військовим форпостом. Президент США не приховує свого головного стратегічного мотиву: створити додаткові умови для стримування Китаю. Як він неодноразово заявляв, цей військовий об'єкт має критичне значення для моніторингу регіону, особливо з огляду на його близькість до центрів виробництва ядерної зброї КНР. Заява Трампа: «Ми намагаємося її повернути, тому що їм [Талібану] потрібно щось від нас. Ми хочемо повернути цю базу», підкреслює намір використовувати економічний тиск для досягнення військових цілей (URL: <https://apnews.com/article/trump-afghanistan-bagram-air-base-taliban-china-ed379b4505d074ded5361483832a18d0>).

Цілком очікувано, що такі наміри Трампа викликали миттєву й жорстку реакцію з боку «Талібану», який контролює майже вісь Афганістан за виключенням невеликих анклавів на півночі країни, що залишилися від колись підконтрольних опозиційному підтримуваному Заходом Північному альянсу територій. Представники талібів у владі Ісламського Емірату Афганістан публічно відкинули ідею повернення американських військових. Зокрема, співробітник еміратського міністерства закордонних справ З. Джалал наголосив, що афганці не визнають іноземної військової присутності, й ця можливість була повністю виключена під час мирних переговорів у Досі. Начальник штабу збройних сил талібів Ф. Фітрат підкреслив, що країна є «повністю незалежною», додавши: «Ми не боїмося жодних хуліганів чи агресорів» (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/mi-boyimosya-huligana-taliban-vidpoviv-trampu-1758536834.html>).

Ключовим юридичним аргументом талібів є Дохійська угода 2020 року, укладена з адміністрацією Трампа під час його першої президентської каденції, яка передбачала повне виведення західних військ в обмін на зобов'язання «Талібану» щодо боротьби з тероризмом. Порушення цієї угоди, на погляд талібів, може зруйнувати основу для будь-яких подальших переговорів. Аналіз риторики свідчить, що таліби намагаються використати цю ситуацію для зміцнення своєї легітимності, позиціонуючи себе як захисників національного суверенітету та рівноправного міжнародного партнера.

Заяви Трампа викликали значний резонанс серед міжнародних експертів і аналітичних центрів, які зосередилися на оцінці геополітичних амбіцій проти практичної реалізації плану. Так, аналітики з The Brookings Institution та Council on Foreign Relations визнають стратегічне значення «Баграму» як потенційного інструменту для моніторингу та протидії зростаючому впливу Китаю в Центральній Азії. Однак більшість із них ставлять під сумнів реалістичність такого кроку, адже відновлення бази без згоди «Талібану» може спровокувати пряму ескалацію напруги з Пекіном, а також вимагатиме значних ресурсів, яких може не вистачити. На думку представників згаданих інституцій, це радше політичний сигнал, аніж реалістичний план дій (URL: <https://www.cfr.org/blog/implications-us-withdrawal-afghanistan>).

У свою чергу військові експерти розглядають ініціативу президента Сполучених Штатів як надзвичайно складну та ризиковану операцію. Вони попереджають: новий конфлікт може бути набагато жорстокішим, оскільки таліби значно зміцнили свої позиції та отримали доступ до сучасного американського озброєння. Спроба повернення військових США, ймовірно, дестабілізує весь регіон, спровокувавши нестабільність у сусідніх країнах та угрупованнях, на кшталт так званої Ісламської Держави та Аль-Каїди (URL: <https://www.thetimesofindia.com/not-one-meter-of-land-afghanistan-rejects-trumps-bagram-demand/>).

Можливе повернення США в Афганістан неминуче змінює стратегічний баланс сил у Південній та Центральній Азії, викликаючи глибоке занепокоєння або, навпаки, стратегічний інтерес у сусідніх держав. Наприклад, Пекін розцінює відновлення американської військової присутності на авіабазі «Баграм» як пряму і неприйнятну загрозу своїм економічним та безпековим інтересам. Насамперед, йдеться про ситуацію навколо Синьцзяну. Китай офіційно заявив, що військова американська присутність поблизу Синьцзян-Уйгурського автономного району порушує його внутрішню безпеку, особливо з огляду на заявлений Трампом мотив моніторингу ядерної програми КНР.

Крім того, повернення військ США створить ризики для реалізації інфраструктурних проєктів у межах глобальної китайської ініціативи «Один пояс, один шлях» (BPI) у Пакистані та Центральній Азії. Пекін прагне бачити

Афганістан стабільним партнером для розширення свого економічного впливу, а військова присутність Сполучених Штатів суперечить здійсненню цієї мети. Експерти прогнозують, що Пекін посилить військове та економічне співробітництво з «Талібаном» і Пакистаном, використовуючи економічні важелі для дипломатичного тиску на Кабул, щоб виключити можливість розміщення іноземних баз у безпосередньої близькості від китайських кордонів (URL: <https://www.rand.org/pubs/commentaries/2021/08/china-and-afghanistan.html>).

Симптоматичним стало те, що на полях Генеральної асамблеї ООН у вересні 2025 року відбулася зустріч високого рівня, під час якої російський міністр закордонних справ С. Лавров, глава МЗС Ірану А. Арагчі, міністр закордонних справ Пакистану М. Дар та спеціальний посланник КНР з питань Афганістану Ю. Сяююн виступили зі спільною заявою, яка набула характеру ключового дипломатичного акту. У ній дипломати однозначно засудили можливість повернення американських військ до Афганістану чи створення нових баз у країні та навколо неї. Документ підкреслював, що такі кроки становлять загрозу регіональному миру й стабільності, закликав НАТО взяти на себе відповідальність за кризу в Афганістані та підтверджував принцип поваги до суверенітету, територіальної цілісності й незалежності держави. Окремим пунктом у заяві пролунала вимога зняти односторонні санкції з «Талібану», розблокувати заморожені активи Афганістану та скасувати заборони на пересування представників руху. Водночас міністри наголосили на необхідності рішучої боротьби з діяльністю терористичних угруповань («Аль-Каїда», Східно-Туркестанським ісламським рухм, белуджськими сепаратистами, «Джаїш аль-Адль» тощо), а також наркоторгівлею, включно з виробництвом синтетичних наркотиків на території регіону (URL: <https://www.afintl.com/en/202509264022>).

Заяви Д. Трампа про повернення військ на базу «Баграм» стають найбільш чутливою геополітичною дилемою саме для Пакистану. Ісламабад традиційно виступає проти американської військової присутності в сусідньому Афганістані. Таку позицію зумовлює глибоке побоювання щодо порушення власного суверенітету, загрози внутрішній стабільності та неминуче посилення антиамериканських настроїв у країні, що може спровокувати чергову політичну кризу.

Проте найбільше занепокоєння Ісламабаду лежить не лише у сфері суверенітету, а й в економічній та стратегічній площині. Відновлення американської бази створює прямий та непримиренний конфлікт інтересів між США та Китаєм, який сьогодні є ключовим фінансовим і військовим спонсором Пакистану. Цей конфлікт безпосередньо обертається навколо Китайсько-Пакистанського економічного коридору (СРЕС) — масштабного інфраструктурного проєкту вартістю десятки мільярдів доларів.

СРЕС, що є центральною ланкою ініціативи Пекіна «Один пояс, один шлях», є життєво важливим для пакистанської економіки, а його маршрути

чутливі до безпекових загроз. В обмін на фінансову допомогу Пекін очікує від Ісламабада гарантій безпеки та політичної лояльності. З цього можна зробити припущення, що в даному випадку пакистанська влада практично не має простору для маневру: Ісламабад, ймовірно, рішуче виступатиме й надалі проти будь-якої присутності США в Афганістані, щоб не ставити під загрозу свої стратегічні відносини з Пекіном та мільярдні китайські інвестиції, які є фундаментом його економічної стабільності.

До того ж, не менш гостро стоїть проблема внутрішньої безпеки. Пакистанська влада має серйозні внутрішні занепокоєння щодо безпеки кордону. Досвід попередніх американських операцій доводить, що військова активність США в Афганістані може мати руйнівні наслідки для прикордонних регіонів. Посилення бойових дій за контроль над «Баграмом» неминуче дестабілізує етнічно споріднені регіони по обидва боки від лінії Дюранда (умовний кордон між Пакистаном та Афганістаном). Цей хаос, у свою чергу, призведе до зростання активності пакистанських талібів (Техрік-і-Талібан Пакистан, ТТР), які використовують прикордонну нестабільність як оперативний простір для нападів на державні та військові об'єкти.

Отже, для Ісламабаду американська присутність є глибоко небажаною з усіх кутів зору. Реалізація намірів Трампа прямо загрожує національній безпеці Пакистану (через ТТР і дестабілізацію), а також стратегічному вибору керівництва країни на користь китайського фінансування та політичної підтримки (URL: <https://www.dawn.com/news/1642273/pakistan-and-us-afghanistan-policy>).

Росія є наступним критичним гравцем, якого не влаштовують плани Трампа. Москва розцінює можливе повернення американських військ як появу додаткової інфраструктури НАТО поблизу своїх південних кордонів, що прямо суперечить її стратегічним інтересам. РФ може використати механізми ОДКБ (Організація Договору про колективну безпеку) та ШОС (Шанхайська організація співробітництва), щоб мобілізувати Центральноазійські республіки на засудження будь-якого розміщення іноземних баз та більш активній протидії цьому процесу. Очікується, що в такому випадку офіційна російська риторика буде зосереджена на тому, що військова присутність США несе ризик екстремістського spillover (перекидання нестабільності) та зростання наркотрафіку в ЦА. Москва досі вважає себе головним гарантом безпеки в цьому регіоні та буде рішуче роботи спротив будь-якій спробі Вашингтону відновити свій вплив у Афганістані (URL: <https://www.afintl.com/en/202509264022>).

Тегеран, хоча і з іншою мотивацією, також висловлює своє занепокоєння щодо реалізації намірів Трампа. Іран традиційно розглядає будь-яку військову присутність США на своїх кордонах як екзистенційну загрозу та елемент американської політики стримування. Саме тому Іран активно формує антиамериканський фронт: Тегеран буде категорично протидіяти відновленню військової бази, посилюючи свою підтримку

«Талібану» у протистоянні з США. Це тимчасове, прагматичне зближення, спрямоване на усунення спільних загроз, навіть попри ідеологічні розбіжності. Водночас, Тегеран також стурбований безпекою шиїтської меншини (хазарейців) в Афганістані, але військова присутність США для нього є більшою загрозою, ніж внутрішні проблеми талібів (URL: <https://carnegieendowment.org/sada/88347>).

Зовсім інший, але також складний розрахунок керує позицією Індії. На відміну від своїх регіональних конкурентів, Делі є одним із найбільших регіональних донорів Афганістану і прагне стабільності. Насамперед, Індія шукає стратегічний контрбаланс: Делі може розглядати повернення американської присутності як потенційний важіль проти зростаючого впливу Китаю та Пакистану в Афганістані, якщо це буде супроводжуватися ефективними заходами проти тероризму. Проте головне занепокоєння Індії — це терористичні ризики, а саме використання проти неї афганської території радикальними мусульманськими угрупованнями. Якщо повернення США гарантує посилення контртерористичних операцій, Делі може підтримати цю ініціативу, але буде вкрай обережним, щоб не підірвати власні дипломатичні канали комунікації з «Талібаном» (URL: <https://www.orfonline.org/expert-speak/india-afghanistan-challenge/>).

Нарешті, найбільш вразливою стороною у разі реалізації планів президента Трампа стають Центральназійські Республіки (ЦА). Тому керівництво Казахстану, Узбекистану, Туркменістану і Таджикистану виступають категорично проти розміщення будь-яких іноземних військових баз на своїй території або в сусідньому Афганістані. Вони транслують побоювання, що пряме протистояння США—Талібан—Китай—росія призведе до посилення екстремізму та дестабілізації на їхніх південних кордонах. Країни ЦА прагнуть підтримувати нейтралітет, балансуючи між Сполученими Штатами (економічна допомога), росією (колективна безпека) та Китаєм (інвестиції). Повернення «Баграму» американцями змусить їх обирати сторону, що є вкрай небажаним і ризикованим сценарієм (URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/central-asia-us-withdrawal-afghanistan>).

Заяви Трампа гостро сприймаються в Україні, де політика США оцінюється крізь призму безпеки та майбутньої підтримки. Наприклад, військовий експерт Р. Світан вважає бажання США повернути авіабазу Баграм в Афганістані спробою Вашингтону тиснути на Пекін. "Це спроба розвернути ближче до Китаю американські бази. Але швидше за все вона зазнає краху. Адже китайці на це просто так дивитися не будуть. А китайці швидше увійдуть у контакт з талібами, ніж американці", — каже Світан. Водночас він додав, що у Трампа "сім п'ятниць на тиждень", оскільки свого часу саме він був ініціатором виводу американських військ з Афганістану.

"Його ж ініціатива — піти з Афганістану. Просто виконав її Байден. Але весь процес з виводу військ з Афганістану запустив Трамп у свою першу каденцію. А зараз у нього друга п'ятниця — зворотня. Він намагається

натиснути на Афганістан, повернути назад цю базу. Наврядчи таліби зараз підуть на таку співпрацю. Або ж попросять таку суму, що у американців просто не вистачить фінансів, аби задовольнити запити талібів", – додав Світан. (URL: <https://www.unian.ua/world/bazhannya-ssha-povernuti-bazi-v-afganistani-ekspertiv-dav-prognoz-13137357.html>).

Інші українські політичні експерти, зокрема М. Ялі та І. Семиволос, активно проводять паралелі між підходом Президента Трампа до Афганістану та його потенційним «мирним планом» для України. Вони підкреслюють, що Трамп схильний до укладання угод, які, на його думку, вигідні Сполученим Штатам, навіть якщо це суперечить інтересам союзників.

Вітчизняні дослідники розглядають виведення військ з Афганістану як приклад такої «прагматичної» політики, яка, хоч і призвела до хаосу, але, з погляду Трампа, «зберегла» американські ресурси. Експерти вважають, що подібний сценарій може бути реалізований і щодо України, де Трамп може наполягати на «компромісах» із росією в обмін на припинення війни. Наприклад, І. Семиволос критично порівнює Дохійську угоду з «Талібаном» (підписану в 2020 р. за часів першого президентства Трампа) та його потенційний план, зазначаючи, що виведення американських військ з Афганістану без врахування інтересів офіційного уряду було великою помилкою, і цей підхід може бути повторений (URL: <https://espresso.tv/poglyad-politika-trampa-pamyataymo-pro-afganistan>).

Заяви президента Д. Трампа про повернення військ США на авіабазу «Баграм», на думку М. Ялі, є частиною цієї риторики, спрямованої на демонстрацію сили та готовності діяти в односторонньому порядку (URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NiWA5tHlxD4>). У цьому контексті заяви про Афганістан є скоріш показовими, адже вони демонструють готовність американського президента переглядати існуючі зобов'язання. Для України це є сигналом, що під час другої каденції Трампа підтримка може бути менш ідеологічною і більш залежною від конкретних «вигідних угод» (URL: <https://www.unian.ua/politics/news-450692751.html>).

Отже, перспектива відновлення американської військової присутності на базі «Баграм» виходить далеко за межі технічного питання. Йдеться про стратегічний крок, який мав би наслідком різке загострення протиріч між США та провідними регіональними й світовими гравцями. Для Білого дому такий сценарій означав би геополітичну ціну, що вимірюється не лише фінансовими ресурсами, а й ризиком прямої конфронтації з Китаєм, росією та Іраном, а також втрату партнерства з Пакистаном і Центральною Азією.

У цьому контексті важливо враховувати і позицію офіційного Києва. Для України повернення Сполучених Штатів до Афганістану означало б відволікання значної частини американських ресурсів і уваги з європейського напрямку, що послаблювало б здатність Вашингтону концентрувати зусилля на стримуванні російської агресії та підтримці України. Саме тому Київ

зацікавлений у тому, щоб американська стратегія уникала нових «затяжних воєнних театрів» і зберігала фокус на євроатлантичній безпеці.

За таких умов повернення американських військ до «Баграму» видається не просто малоймовірним, а й стратегічно невиправданим, адже воно загрожувало б новою хвилею регіональної дестабілізації, яку США не в змозі будуть контролювати, одночасно підриваючи їхню глобальну здатність підтримувати союзників у Європі.

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Під головуванням президента НАН України академіка А. Загороднього 17 вересня 2025 р. відбулося чергове засідання Президії НАН України

Захід розпочався з урочистої церемонії нагородження. Президент НАН України вручив науковцям академії державні нагороди та нагороди Верховної Ради України.

Почесне звання «Заслужений лікар України» отримав завідувач відділу Державної наукової установи «Центр інноваційних медичних технологій НАН України» кандидат медичних наук Ю. Лісун. Почесною грамотою Верховної Ради України відзначено заступника директора з наукової роботи Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України академіка НАН України Л. Лобанова. Грамотою Верховної Ради України нагороджено директора Видавничого дому «Академперіодика» НАН України кандидата геологічних наук А. Радченко.

Академік А. Загородній привітав нагороджених і побажав їм міцного здоров'я, нових успіхів у творчому пошуку та плідної праці на благо України.

Далі про підсумки діяльності секції фізико-технічних і математичних наук НАН України у 2020–2025 рр. доповів її голова, віцепрезидент НАН України академік В. Богданов.

Він наголосив, що, попри виклики пандемії COVID-19 та повномасштабного російського вторгнення, установи секції досягли вагомих результатів як у фундаментальних дослідженнях, так і в прикладних розробках, спрямованих на зміцнення обороноздатності й відбудову країни. Серед них – нові наукові відкриття та технології, які вже впроваджуються у виробництво.

Зокрема, математики разом із норвезькими колегами побудували аналітичну теорію резонансної кругової хвилі (феномен Прандтля), що лежить в основі сучасних технологій перемішування рідин – від біореакторів до батарей з рідинним металом; розвинули підходи комбінаторної динаміки

та економіко-математичного моделювання для аналізу процесів у воєнних умовах. Інформатики створили інтелектуальну систему автоматизованих розрахунків на гібридних суперкомп'ютерах, апробовану на СКІТ-4 для задач атомної енергетики й трубопровідного транспорту; запропонували швидкі схеми пошуку на квантових комп'ютерах і хмарні методики оцінювання шкоди сільськогосподарським землям України.

Механіки представили огляд сучасних результатів у монографії «Досягнення механіки: поточні результати досліджень у НАН України», а також розробили методики міцнісних розрахунків для ракетних двигунів (впроваджено на ДП «КБ «Південне» ім. М. К. Янгеля») та вдосконалили технології промислової безпеки у вугільній галузі. У фізиці й астрономії отримано низку унікальних результатів: знайдено новий інваріант у рівнянні Дірака (інваріант Брижик-Єремка-Локтева) й побудовано узагальнений аналітичний розв'язок; на радіотелескопі УТР-2 відкрито нові декаметрові пульсари; за спостереженнями космічного телескопа ім. Джеймса Вебба визначено хімічний склад молодих галактик; описано спектральну «депресію» в М-карликів, важливу для астрофізичних діагностик. Також створено технології біозахисту на основі метал-водо-полімерних наноккомпозитів і отримано високоентропійні сплави з ефектом пам'яті форми.

Науковці Відділення наук про Землю розробили гідродинамічні та гідрогеологічні моделі для пошуку глибинних джерел нафти й газу, а також створили експериментальну інформаційну систему моніторингу гідрографічної обстановки Чорного моря.

Матеріалознавці синтезували ультрависокотемпературну кераміку для екстремальних умов, започаткували дослідження полікомпонентних тугоплавких сполук і разом з ядерниками створили надтверді зносостійкі покриття, що вже випробувані на підприємствах. Вони також розробили технології для виробництва керамічних куль високої точності та нанокаталізатори для ефективного виробництва і зберігання водню.

Фахівці Відділення енергетики та енергетичних технологій НАН України запропонували концепцію нових гібридних енергоустановок, виготовили наднадійні кабелі для спецтехніки (вже освоєні на «Південкабелі») і спільно з АТ «Турбоатом» створили унікальний циліндр парової турбіни потужністю 220 МВт для АЕС «Пакш». Крім того, реалізовано проєкти з біоенергетики, smart-grid і стабілізації енергетичних об'єктів після обстрілів.

Науковці Відділення ядерної фізики та енергетики НАН України активно працювали в провідних міжнародних колабораціях (JET, CERN – CMS, LHCb, ALICE), що, зокрема, відзначено премією Breakthrough Prize. Розроблено вакуумно-дугові багатокомпонентні покриття для оболонок твелів, виконано техніко-економічне обґрунтування переходу енергоблоків на паливо «Вестингауз», затверджено проєкт вітчизняного виробництва

поглинальних елементів системи управління та захисту і розпочато їхні реакторні випробування на Рівненській АЕС.

У своїй доповіді академік В. Богданов окремо зупинився на викликах, з якими зіткнулися установи секції. Війна боляче вдарила і по людях, і по інфраструктурі: частина колективів була вимушено переміщена чи працює в режимі простою, внаслідок обстрілів було пошкоджено 365 об'єктів у 46 установах, і вартість їхнього відновлення оцінюється більш ніж у 800 млн грн.

Попри всі труднощі, секція змогла здійснити низку важливих змін. Було оптимізовано мережу установ і господарських структур, зосереджено ресурси на найбільш ефективних підприємствах, оновлено тематику досліджень, у центрі якої тепер – оборона, безпека та повоєнна відбудова країни. Водночас вдалося залучити додаткове фінансування завдяки участі у конкурсах державних і міжнародних програм.

Важливим напрямом стала й співпраця з високотехнологічними галузями. Академія працює разом із провідними підприємствами ракетно-космічної, авіаційної та енергетичної промисловості: «КБ «Південне», «Івченко-Прогрес», «АНТОНОВ», «Мотор Січ», «Енергоатом» та ін. Серед результатів такої взаємодії – верифікація програмного забезпечення для систем керування ракетноносіями, експрес-методи прогнозування флатера, що скорочують час проєктування авіадвигунів, а також завершальний етап переходу українських АЕС на паливо «Вестингауз», який забезпечує енергетичну незалежність країни.

Підсумовуючи, академік В. Богданов наголосив, що наведені приклади засвідчують не лише стійкість колективів у найтяжчі роки, а й реальні результати – від нових знань до технологій подвійного призначення, що працюють на оборону та відновлення країни. Серед завдань наступного періоду він назвав збереження і розвиток кадрового потенціалу, послідовне омолодження управлінських кадрів, розширення прикладних досліджень для потреб безпеки та відбудови без втрати якості фундаментальних робіт, відбудову й модернізацію інфраструктури (зокрема відновлення «Джерела нейтронів» у Харкові), створення за підтримки міжнародних партнерів нових унікальних установок, подальшу оптимізацію мережі установ і підприємств та прискорення впровадження інновацій і розвитку інноваційного підприємництва.

Окремі напрями діяльності секції були детально висвітлені у виступах академіків-секретарів відділень, що входять до її складу.

На завершення засідання учасники засідання розглянули низку поточних питань. Зокрема, Президія затвердила [список кандидатів на посади академіків-секретарів відділень НАН України](#), висунутих ученими радами наукових установ та членами академії. Нагадаємо, звітно-виборчі сесії Загальних зборів НАН України та загальних зборів відділень відбудуться 6–9

жовтня 2025 р. (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. –17.09).

Президент НАН України академік А. Загородній: відновлення науки після війни потребує міжнародної співпраці

В інтерв'ю польському виданню Newseria Biznes президент НАН України академік А. Загородній розповів про стан наукової сфери в умовах війни та окреслив ключові виклики, що постають перед дослідницькими колективами.

Втрати через повномасштабне російське вторгнення є значними: понад 30 % інфраструктури пошкоджено або зруйновано, а близько 20 % науковців були змушені залишити свої установи чи перейти на дистанційну роботу. За оцінками ЮНЕСКО, відновлення інфраструктури обійдеться більш ніж у 1,26 млрд дол.

«Багато інститутів у Харкові, Сумах, Одесі вже фактично знищені. Йдеться не лише про відновлення будівель, а й про необхідність закупівлі нового сучасного обладнання», – наголосив академік А. Загородній.

Попри надзвичайно складні умови, дослідження продовжуються у Києві, Львові, Одесі, а також у Харкові, де робота ведеться під постійними обстрілами та повітряними тривогами.

Президент НАН України підкреслив, що подальший розвиток неможливий без міжнародної співпраці.

Важливим кроком у цьому напрямі стало створення Міжнародної коаліції з науки, досліджень та інновацій в Україні за ініціатииви Італії, України, ЮНЕСКО та Європейського Союзу. Коаліція покликана допомогти відновити інститути, підтримати вчених та інтегрувати їх у світову дослідницьку спільноту.

Серед пріоритетів визначено: реформу сфери досліджень відповідно до європейських стандартів, забезпечення мобільності науковців, повноцінну участь у програмах Horizon Europe та Erasmus+, а також активну підготовку до відбудови країни після Перемоги.

Повний текст інтерв'ю доступний на сайті [Newseria Biznes](http://www.nas.gov.ua). (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 24.09).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

Як в Україні вивчають китоподібних під час війни: сумні реалії, великі надії і дуже багато роботи

Повномасштабне російське вторгнення назавжди змінило життя десятків мільйонів українців, а серед них і науковців. Від ворожих атак

постраждали наукові установи й університети, музеї та бібліотеки. Є істотно пошкоджені чи й узагалі знищені об'єкти наукової інфраструктури, зокрема цінне обладнання. А у когось Росія фактично відібрала сам об'єкт досліджень. Так сталося з провідним науковим співробітником відділу еволюційної морфології Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України доктором біологічних наук, професором П. Гольдіним, який вивчає викопних і сучасних китоподібних, передусім китоподібних Чорного моря – чорноморського дельфіна звичайного, афаліну чорноморську, або ж білобочку, і чорноморську морську свиню. В інтерв'ю пресслужбі НАН України науковець розповів, з якими труднощами стикається у своїй роботі сьогодні і як новітні оборонні технології допоможуть у майбутніх дослідженнях.

– Більша частина узбережжя закрита для відвідування. Але є виняток – деякі території, які все ж можна відвідувати. Найбільшим польовим науковим полігоном для нас із колегами тепер стала Одеса. Це не просто велике місто, а й 40 км пляжу, де ми можемо виходити на берег, спостерігати китоподібних, брати матеріал від мертвих тварин тощо. І це дуже важливо. Бо, наприклад, 2022 р. фіксувалися події масової загибелі китоподібних, які точно збіглися з початком повномасштабного російського вторгнення, тому є побоювання, що одним із чинників цієї загибелі стали дії ворожих армії та флоту. Цьому питанню ми присвятили чималу частину своїх досліджень.

Вивчаємо, як війна впливає на популяції китоподібних і загалом на біоту Чорного моря. Робимо це тими засобами і силами, які маємо, і, як я вже сказав, на тих ділянках узбережжя, де нам дозволено працювати. Працюємо також в акваторіях лиманів та естуаріях (гирлах) річок. Наприклад, одну з робіт – присвячену ДНК довкілля – ми виконали завдяки пробам передусім з естуаріїв Дунаю, Дністра, Південного Бугу, а також з акваторії Чорного моря біля Одеси. Це дослідження дало багато результатів, нині ми оформлюємо їх у публікацію.

Є ще один напрям роботи: сьогодні розвивається чимало досліджень на основі дистанційного моніторингу, зокрема космічних знімків. Це цінний інструмент для екологів. Але слід розуміти, що космічні знімки мають свою межу роздільної здатності, а у знімків, які є в суспільному доступі, вона переважно недостатня. І навіть високоякісні знімки – наприклад, архівні, які можна завантажити з програми Google Earth, – не надають нам усієї інформації саме про китоподібних, хоча можливість використовувати космічні знімки стала справжньою чарівною паличкою для дослідження багатьох тварин. Проте ми все ж користуємося даними космічного моніторингу – наприклад, для того, щоб розуміти, де ворожі судна перебували протягом певного історичного часу. У режимі реального часу відстежити це неможливо, а от архівні дані доступні. Це, наприклад, результати детекції радарів. Завдяки таким даним ми можемо почасти реконструювати, змодельовати хід подій у минулому.

Використовуємо можливості міжнародної співпраці з іншими причорноморськими країнами. Члени моєї дослідницької команди працюють на узбережжях і у територіальних водах Румунії, Болгарії та Туреччини. Колеги нам допомагають. Завдяки цьому отримуємо інформацію, можливості отримання якої у водах України ми сьогодні позбавлені. Адже зрозуміло, що чинники, які впливають на популяції китоподібних, однакові для Болгарії та України. Наслідки війни, переміщення риби і дельфінів через бойові дії, надмірного рибальства, загибелі у сітях відчуються як у Болгарії, так і в Україні. А викидів мертвих китоподібних у Болгарії навіть значно більше, ніж у нас. Бо ж північно-західна частина Чорного моря – це все-таки край областей поширення китоподібних, а центр розташований південніше, у водах Болгарії, Туреччини. Тому розвинута співпраця із сусідами дуже помічна для нас.

Хочу сказати, що цивільні експерти теж залучені до формування політики щодо гуманітарного розмінування. Тому що саме мінування є найактуальнішою довгостроковою загрозою для життя людей і тварин в Україні. Звісно, є й інші загрози: інвазія, хімічне забруднення моря та інші. Але саме розмінування є наріжним каменем усіх зусиль, які мають бути докладені. Задля цього повинні співпрацювати всі цивільні галузі – океанографія, біологія моря тощо. Всі можуть зробити внесок, і всі мають бути долучені. І добре, що наш уряд це усвідомлює і вдало організував співпрацю з усіма експертами – і науковцями, і промисловцями, й іншими. Наприклад, дуже багато в цьому напрямі робить Міністерство економіки, це наш локомотив і авангард. Нині урядовці зосереджені переважно на суходолі, сільськогосподарських угіддях, що зрозуміло: поля треба орати просто тут і зараз, щоб нам усім не голодувати. Але зрозуміло також, що наступним кроком буде море. Це потребуватиме не лише часу, а й величезного наукового прогресу – розроблення нових технологій для оцінювання, нетехнічного (а потім і технічного) обстеження акваторії, морського дна, узбережжя, а також створення нових апаратів безпосередньо для розмінування. Саме це надихатиме і спонукатиме нас створювати щось нове і корисне для суспільства, а разом і для природи. Так, це забере роки, а можливо, десятиріччя – залежно від району. Але я в цьому сенсі оптиміст. Я впевнений у перемозі і нашої України, і науково-технічного прогресу. І думаю, що ця місія здійсненна. Але докластися мають усі. І біологи теж.

А щодо інших актуальних наукових завдань, які потрібно буде розв'язувати після війни, то це передусім обліки тварин на всій площі звільненого Чорного моря (а я сподіваюся, що все Чорне море буде звільнено). І ці обліки мають бути авіаційні, тобто з повітря, бо саме така методика допомагає зібрати найкращі об'єктивні дані за короткий час. Особисто я вірю в те, що ми поступово переходитимемо від пілотованої авіації до дронів. Щоправда, у науковому середовищі наразі ще точиться дискусія і дуже багато скептицизму щодо цього питання. Але я вважаю, що

кращої альтернативи, ніж дрони, немає. Тож цілком можливо, що замість літаків у нас після війни працюватимуть на науку якісь аналоги байрактарів чи інші «великі крила».

Звісно, нас підтримують – і морально, і матеріально. У нас багато друзів. Але міжнародна спільнота, особливо науково-експертна, переважно перелякана. Шок від великої війни досі не минув, більшість світових науковців опинились у ситуації безпорадності і насправді не знають, що робити. Тільки ми самі можемо запропонувати найкращі рішення і найкращі, передові методи для своїх потреб. Досвіду, кращого за наш, немає ні у кого. А досвіду наукових досліджень під час бойових дій, як виявилось, немає в принципі. І ніхто навіть не міркує над тим, як це можна було б організувати. Тож саме ми маємо бути хедлайнерами, виявляти активну позицію, шукати рішень, можливих і найпридатніших у наших умовах. Повторюю, все це мусимо робити самі.

Важливо також, як ми самі зреагували і реагуємо на вторгнення. Мені тут ідеться передусім про діяльність наших інженерів, про нові науково-технічні розробки. Все, що зараз робиться для фронту в частині науково-технічного прогресу, всі ці апарати і системи моніторингу (від акустичного моніторингу повітряних тривог до підводних дронів) – усе це після війни дуже сильно допоможе і цивільній науці. Такі результати ми, біологи, не лише уважно відстежуємо, а й допомагаємо створювати (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 25.09*).

Фахівці академії виконують унікальний культурно-мистецький проєкт, присвячений образу України на мапах XV–XX століть

Улітку цього року Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника за фінансової підтримки Українського культурного фонду (в межах конкурсної програми «Культура під час війни») почала реалізувати унікальний культурно-мистецький проєкт «Imago Ucrainæ на картах XV–XX ст.», спрямований на протидію картографічній дезінформації, антиукраїнській пропаганді та культурному експансіонізму Росії, на обстоювання територіальної цілісності й суверенітету України.

Проєкт багатоплановий, тож до нього залучені провідні фахівці бібліотеки: генеральний директор установи кандидат педагогічних наук В. Ферштей, заступниця генерального директора з наукової роботи доктор наук із соціальних комунікацій, професор Л. Сніцарчук, завідувачка відділу бібліотекознавства кандидат наук із соціальних комунікацій, старший дослідник В. Мудроха, старший науковий співробітник кабінету картографії кандидат наук із соціальних комунікацій Т. Огородник, науковий співробітник відділу періодичних видань імені Мар'яна та Іванни Коців

кандидат філософських наук, доцент Н. Попадюк, науковий співробітник відділу бібліотекознавства кандидат історичних наук Н. Зубко і науковий співробітник цього ж відділу Г. Мельник-Хоха.

Автори проєкту вже виконали чимало завдань. Зокрема, створили реєстр картографічних видань, до якого увійшло 60 мап 1493–1992 рр. із картографічної колекції Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, які документально підтверджують п'ятсотлітній процес формування території України та її картографічний образ у міжнародно визнаних кордонах. Серед них:

- карти XV–XVI ст., які містять найдавніші картографічні уявлення про українські землі та підтверджують, що Україна є спадкоємицею Київської держави (Русі) та Галицько-Волинської держави (Королівства Руського);

- карти XVII ст., які ілюструють поширення назви «Україна» в європейській картографії, що поступово почала асоціюватися з картографічним образом козацької держави – Гетьманщини;

- карти XVIII ст., які демонструють збереження й розширення назви «Україна» для означення території автономної Гетьманщини до її ліквідації у 1764 р. та знищення Запорізької Січі у 1775 р. Російською імперією;

- карти XIX – початку XX ст., які фіксують відновлення назви «Україна» на мапах, її поширення на всю етнічну територію українців як результат національного відродження та формування модерної української нації, а також інтенсивного розвитку європейської й української етнокартографії; крім того, вони демонструють здобутки національної картографії – появу перших модерних українських карт;

- карти 1914–1921 рр. (періоду Першої світової війни та Української революції) демонструють результати боротьби за незалежність України: формування територій Української Народної Республіки та Української Держави у міжнародно визнаних кордонах, появу України на тогочасних політичних картах світу та Європи, а також визначні праці національної картографії;

- карти 1920–1950 рр., які унаочнюють територіальні зміни Української РСР у складі СРСР: формування території УРСР (1922–1937 рр.), входження до її складу Західної України (1939 р.), Північної Буковини та Південної Бессарабії (1940 р.), Закарпаття (1945 р.), Криму (1954 р.), а також розкривають основні досягнення української картографії;

- карти другої половини XX ст., які показують остаточно сформований картографічний образ України в її міжнародно визнаних кордонах 1991 р.

На основі укладеного реєстру фахівці Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника здійснюють діджиталізацію картографічних видань і формують цифрову колекцію «Imago Ucrainæ на картах XV–XX ст.». Вона покликана розкрити картографічний фонд книгозбірні, вільно й необмежено удоступнити репрезентовані документи й у такий спосіб сприяти формуванню правдивого просторового уявлення

української та світової громадськості про Україну. Триває наповнення цифрової колекції в автоматизованій бібліотечній інформаційній системі “Aleph”, упровадженій у Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника. Сформована та наповнюється проблемно-орієнтована база даних (цифрова колекція), що містить 56 бібліографічних описів з оцифрованими картографічними документами різних історичних періодів у форматі PDF.

Працюючи з цифровою колекцією в електронному каталозі Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, користувач може здійснювати простий і розподілений пошук, враховуючи такі поля, як автор, назва, видавець, предмет, місце видання, видавництво тощо, а також визначати хронологічні межі документів. Отримані результати пошуку можна відсортувати за поєднанням кількох параметрів: автор/рік, назва/рік, рік/автор, автор/назва. Читач може обрати формат перегляду бібліографічних записів у колекції, зокрема табличний або списковий (три варіанти з різною повнотою представлення даних). Наразі доступна [тестова версія цифрової колекції](#).

Перейти до колекції «Imago Ucrainae на картах XV–XX ст.» можна з електронного каталогу, вибравши потрібне з переліку або з головної сторінки, де користувач легко ідентифікує її завдяки розробленому фірмовому логотипу. Виокремлена сторінка проекту має власну рубрикацію. Тут представлено описову частину проекту, інформація про картографічну експозицію та цифрову колекцію. Окремий блок міститиме інформацію про ілюстрований науково-популярний каталог картографічних документів, репрезентованих на експозиції, й дасть змогу ознайомитися з виданням у форматі PDF.

На жовтень 2025 р. виконавці проекту запланували:

- стаціонарну та віртуальну виставки;
- кураторські екскурсії для львів'ян і гостей міста;
- укладення ілюстрованого каталогу виставки «Imago Ucrainae на картах XV–XX ст.», в якому буде відображено основні експонати.

Ці культурно-мистецькі й наукові заходи допоможуть усім охочим зорієнтуватись у великому потоці дезінформації, навчитися відрізняти картографічні й історичні факти від кремлівських фальсифікацій, а також стануть важливим інструментом інформаційного спротиву агресії Росії проти України. Адже представлені картографічні документи є переконливими доказами багатовікового існування України на карті світу та Європи. Вони спростовують твердження ворожої пропаганди про «німецьку», «австрійську» чи «ленінську» Україну, про «споконвічні російські землі» Крим, Донбас, Південь України, про так звану «Новоросію» як частину Російської Федерації тощо.

Виконавці проекту розповідають про хід і результати своєї роботи й на інших майданчиках. Зокрема, В. Мудроха і Г. Мельник-Хоха взяли участь у

двох онлайн-конференціях, виступивши з доповідями “The role of grant programs of the Ukrainian Cultural Foundation for the preservation and promotion of National Heritage” та “Imago Ucrainæ on the Maps of the 15th–20th Centuries: Visualizing National Identity and Statehood in Times of War. Transcending Boundaries: Unraveling the Dynamics of Cutting-Edge Research and its Transformative Impact on the Global Sphere”. Крім того, Т. Огородник, Н. Попадюк і Г. Мельник-Хоха підготували колективну фахову публікацію «Imago Ucrainæ на картах XV–XX ст.»: ідея та ключові заходи грантового проєкту».

Науковці певні, що оприлюднення унікальних картографічних видань 1493–1992 рр. стане важливим інструментом в інформаційній війні проти російського агресора, адже відібрані карти підтверджують суб’єктність України як суверенної держави й засвідчують її територіальну цілісність. Це особливо важливо в умовах нинішньої війни, коли Росія зазіхає на суверенні українські території та порушує міжнародно-правовий статус кордонів нашої держави. Представлені картографічні документи є національним надбанням і надзвичайно цінними матеріалами для дослідження історії й ідентичності України.

За новинами проєкту «Imago Ucrainæ на картах XV–XX ст.» стежте на інтернет-ресурсах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. –25.09).

Київський академічний університет розпочинає навчальну програму у сфері Deep Tech

Київський академічний університет (КАУ) розпочинає навчальну програму у сфері Deep Tech, яка поєднує фундаментальні наукові знання з практичним застосуванням технологічних інновацій.

Програма спрямована на створення освітнього середовища для обміну знаннями у сфері глибоких технологій, формуючи в учасників здатність до критичного аналізу, інноваційного мислення та системного підходу до розв’язання складних технологічних задач.

[Реєстрація за посиланням](#)

Особливістю програми є її спрямованість на широке коло учасників, зокрема: студенти, аспіранти, науковці, інженери, менеджери, консультанти з технологічних інновацій, засновники стартапів, а також фахівці державного сектору у сферах науково-технічної політики та технологічного розвитку.

Освітня програма охоплює такі навчальні курси:

- машинне навчання в адитивному виробництві;
- основи виробництва передових матеріалів;
- інженерні основи інтеграції зеленого водню;

- управління стартапами у Deep Tech;
- основи квантового та наноматеріалознавства.

Програма напряму пов'язана з Цілями сталого розвитку ООН та реалізується за підтримки Європейського інституту інновацій та технологій (EIT) в рамках ініціативи Knowledge Rise.

Ключові дати:

Реєстрація до: 10 жовтня 2025 р.

Пілотний семінар: 13 жовтня 2025 р.

Початок навчання: 1 листопада 2025 р.

Подробиці – [за посиланням](http://www.nas.gov.ua). (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 24.09).

VII Українська наукова конференція «Кухарівські хімічні читання» (АНОНС)

В Інституті біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України (м. Київ, вул. Академіка Кухаря, 1) 27 листопада 2025 р. відбудеться VII Українська наукова конференція «Кухарівські хімічні читання».

У роботі конференції заплановані усні доповіді до 20 хв за напрямками: синтез потенційно біоактивних сполук і дослідження зв'язку між структурою і активністю;

– хімічні моделі біологічних процесів, синтез і вивчення біологічних властивостей нових біорегуляторів для застосування в медицині і сільському господарстві;

– розробка наукових основ синтезу і технології одержання практично важливих продуктів і матеріалів з вуглеводневої сировини.

Конференція проходитиме у змішаному форматі: очно та в форматі онлайн з використанням платформи Zoom.

Робочі мови конференції – українська, англійська.

Бажаючим долучитися до роботи конференції потрібно надіслати до 17 листопада 2025 р. заповнену анкету на адресу: shybyryn@bpci.kiev.ua.

Телефон для довідок: моб.тел: +38-050-939-88-55 (Шиbirин Олена). (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 23.09).

У Києві у Великому конференц-залі НАН України 18 вересня 2025 р. відбулася Ювілейна сесія Загальних зборів НАН України, присвячена 100-річчю від дня народження академіка Ігоря Юхновського (1.09.1925–26.03.2024).

І. Юхновський – Герой України, видатний український вчений, мислитель, державний діяч і патріот України академік Національної академії наук України. 1 вересня нинішнього року йому б виповнилося 100 років.

Участь в урочистому зібранні взяли члени НАН України, діячі наукової й освітянської спільнот, представники органів державної влади.

Перед тим, як розпочати роботу Ювілейної сесії, учасники заходу мали нагоду насолодитися чудовими музичними творами у виконанні Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Григорія Верьовки.

Урочисті Загальні збори НАН України відкрив президент НАН України академік А. Загородній. «Безперечно, постать Ігоря Рафаїловича є знаковою для всієї наукової та політичної спільноти. Як блискучий фізик-теоретик, він зробив вагомий внесок у розвиток статистичної фізики, теорії фазових переходів і багаточастинкових систем. Його наукові праці стали основою для подальших досліджень українських і закордонних науковців, а створена ним наукова школа виховала не одне покоління талановитих дослідників», – зазначив очільник академії у своєму вітальному слові. Він також акцентував, що саме за ініціативи І. Юхновського було засновано Відділ статистичної теорії конденсованих станів Інституту теоретичної фізики, який згодом трансформувався у Львівське відділення статистичної фізики, а у 1990 р. – в Інститут фізики конденсованих систем НАН України, що нині носить його ім'я.

А. Загородній підкреслив, що академік І. Юхновський водночас проявив себе як мудрий державний діяч і справжній патріот. А його життєвий шлях є прикладом того, як можна поєднувати служіння науці і служіння державі.

Далі слово для виступу було надано гостям заходу.

Прес-секретар Л. Кучми Д. Оліфер виголосила [привітання](#) від другого Президента України (1994–2005 рр.). «Ігор Юхновський – один із тих людей, чийм ім'ям справді може бути назване це сторіччя. І це було велике сторіччя. І доки буде Україна, доти в її пам'яті буде Ігор Юхновський: той, хто заради неї прожив життя, залишатиметься з нею і після нього», – йдеться у вітальному листі.

Голова Національної спілки письменників України М. Сидоржевський у своєму виступі акцентував, що І. Юхновський реалізував себе у різних іпостасях – як науковець, політик, державний діяч, представник золотої плеяди світочів українського національного відродження. Разом із тим він був провидцем, говорячи про визначну роль освіти і науки у розвитку держави.

Роботу ювілейної сесії Загальних зборів продовжили доповіді науковців, присвячені багатогранному життєвому і творчому шляху академіка І. Юхновського – від фундаментальних наукових досліджень у

галузі фізики конденсованого стану до активної участі у творенні незалежної української держави.

«Любов до держави і до людей як вища майстерність управління» стала темою виступу заступниці голови Верховної Ради України у 2014–2019 рр. О.Сироїд. Вона поділилася своїми спогадами про спільну роботу з І. Юхновським у Верховній Раді України.

З доповіддю «І. Юхновський: стратег в науці та академік в політиці» виступив його учень, головний науковий співробітник Інституту фізики конденсованих систем ім. І. Р. Юхновського НАН України академік НАН України І. Мриглюд. Він зупинився на життєвому шляху І. Юхновського, зокрема розповів про його сім'ю, дитинство, юність, випробування війною, студентські роки, становлення та діяльність як науковця та державного діяча.

Далі слово для доповіді «Спогади про великого українця» було надано в. о. академіка-секретаря Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України академіку НАН України С. Комісаренку, який поділився згадками про особисті та робочі зустрічі з видатним українцем. «Ігор Рафаїлович відноситься до тих людей, які завжди мають стратегічне бачення. Він – один з найкращих та яскравих представників української національної еліти», – зазначив академік.

Наступним з доповіддю «Нові засади політики національної пам'яті в Україні в сучасних умовах» виступив голова Українського інституту національної пам'яті кандидат історичних наук О. Алфьоров. Він повідомив про ініціативу надати ім'я академіка Юхновського одній із вулиць Києва, а також розповів про роль І. Юхновського у створенні Українського інституту національної пам'яті.

Далі доповідь «Академік Ігор Юхновський та проблеми української соціогуманітаристики» виголосив директор Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України доктор історичних наук Г. Папакін. Він зупинився на науковому доробку академіка Юхновського у різних сферах наукового знання, у т. ч. соціогуманітарних наук – політики, економіки, історії, філософії.

Народний депутат Верховної Ради України I, II, III, IV та VI скликань, міністр екології та природних ресурсів України (2000–2001 рр.) І. Заєць акцентував на ролі І. Юхновського у новітньому українському державотворенні, висвітлив його шлях як видатного державного і політичного діяча, великий особистий внесок у здобуття та розбудову незалежності України.

Професор кафедри молекулярної фізики фізичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка академік НАН України Л. Булавін розповів про внесок І. Юхновського в освітянський процес та підтримку наукової молоді.

Закриваючи урочисту сесію Загальних зборів НАН України, президент НАН України академік А. Загородній висловив подяку всім учасникам

заходу за активну участь та наголосив: «Сьогодні ми мали змогу ще раз пересвідчитися, якою непересічною особистістю був Ігор Рафаїлович, який вагомий і різнобічний спадок він залишив Україні – і в науці, і в політиці, і в державотворенні.

Наше завдання – зберегти і примножити цей безцінний спадок, передати його наступним поколінням українських науковців і громадян» (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 22.09).

Всеукраїнська науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих учених «Геоінтеграція: наука, технології та довкілля» (АНОНС)

Всеукраїнська науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих учених «Геоінтеграція: наука, технології та довкілля» відбудеться 1–12 листопада 2025 р.

Напрями роботи конференції:

- проблеми комплексного розвитку мінерально-сировинної бази ядерної енергетики України;
- геохімія природного середовища, геохімія техногенезу, радіо-геохімія, геоекологія;
- фізико-хімічні проблеми поводження з радіоактивними і токсичними відходами;
- науково-технологічні аспекти радіаційної та екологічної безпеки.

Запрошуємо всіх бажаючих взяти участь у конференції та опублікувати свої доповіді у збірнику матеріалів конференції. Збірнику конференції буде присвоєно ISBN.

Автори публікацій – молоді вчені, студенти, аспіранти та всі бажаючі.

Регламент підготовки й проведення конференції:

Завантаження матеріалів до 01.10.2025 р.;

Включення доповідей до програми конференції до 30.10.2025 р.;

Робота конференції 11-12 листопада 2025 р.

Формат проведення: пленарно-дистанційний (Zoom).

Участь у конференції – безкоштовна.

Робочі мови конференції – українська, англійська.

Організаційний внесок: участь у конференції і публікація матеріалів у збірнику безкоштовна.

Передбачено електронні сертифікати зареєстрованим учасникам конференції.

Конференція буде проводитися в форматі онлайн. Всім зареєстрованим учасникам перед початком конференції буде надіслано посилання на Zoom.

Контактні особи:

Малькова Яна – тел. 093-511-88-95, e-mail: malkovayanakiev@gmail.com
Луньов Євген – тел. 097-870-22-53, e-mail: lunoeugen145@gmail.com
(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 17.09).

Від дня народження відомого українського науковця в галузі гетерогенного каталізу члена-кореспондента, доктора хімічних наук, професора Я. Гороховатського 17 вересня 2025 р. виповнюється 100 років.

Наукові праці Я. Гороховатського зробили вагомий внесок у становлення та розвиток наукових основ рідиннофазного каталізу процесів окиснення органічних речовин, розв'язання широкого кола фундаментальних і прикладних задач каталітичного окиснення олефінів у газовій фазі, інших важливих проблем каталізу.

Я. Гороховатський народився 17 вересня 1925 р. в місті Олександрія Кіровоградської області. Його юність перервала війна: у липні 1942 р., не досягнувши 17-річного віку, він пішов на фронт. За виявлену мужність Я. Гороховатський був нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня, багатьма медалями.

Я. Гороховатський вступив на хімічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка у 1945 р. Свою наукову діяльність він розпочав 1950 р. під час навчання в аспірантурі Інституту фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського АН УРСР, з яким нерозривно пов'язані все його творче життя й діяльність. Він пройшов шлях від аспіранта до завідувача наукового відділу (1966–1976 рр.), заступника директора з наукової роботи Інституту (1963–1974 рр.), члена-кореспондента Академії наук УРСР (1972 р.).

Я. Гороховатський виконав ґрунтовні дослідження гетерогенно-каталітичних процесів селективного окиснення олефінів у газовій фазі, всебічно вивчив кінетику, макрокінетику та механізм і з'ясував важливі закономірності цих процесів, виявив зв'язок між будовою олефінів та їхньою реакційною здатністю. Розробив наукові засади гетерогенно-гомогенних каталітичних процесів окиснення вуглеводнів і спиртів у рідкій фазі, розвинув теорію критичних явищ у рідиннофазних і газофазних окиснювальних реакціях. Важливе значення мають роботи Я. Гороховатського з колегами щодо дослідження природи поверхневих сполук, які утворюються на катализаторах під час адсорбції та гетерогенної реакції, виявлення нового «фотокаталітичного ефекту пам'яті» у фотокаталітичних процесах. Результати цих фундаментальних досліджень покладено в основу низки розробок ефективних катализаторів, що мають промислове значення, зокрема срібного катализатора для одержання оксиду етилену.

Наукову спадщину вченого становлять майже 200 опублікованих праць. Його монографії «Неповне каталітичне окиснення олефінів» (автори: М. Я. Рубаник, Я. Б. Гороховатський; 1964 р.) та «Гетерогенно-гомогенні реакції» (автори: Я. Б. Гороховатський, Т. П. Корнієнко, В. В. Шаля; 1972 р.) заклали наукові основи подальших досліджень у галузі каталізу і залишаються актуальними дотепер.

Я. Гороховатський був не тільки визначним ученим, а й талановитим організатором наукової діяльності і педагогом. Понад 10 років Я. Гороховатський працював заступником директора Інституту з наукової роботи, завідувачем наукового відділу. Він багато зробив для розвитку інституту як провідного українського наукового центру з фізичної хімії та каталізу. Був членом бюро Відділення хімії і хімічної технології АН УРСР, а також членом наукової ради з каталізу Наукової ради АН СРСР, головою Української секції Наукової ради з каталізу при Державному комітеті Ради Міністрів СРСР з науки і техніки, членом редколегій журналу «Теоретическая и экспериментальная химия» та збірника «Катализ и катализаторы». Багато років Я. Гороховатський викладав фізичну хімію та каталіз студентам Ужгородського університету. Під його керівництвом і опікою виросла велика когорта молодих науковців, серед яких понад 10 докторів і кандидатів наук. Двоє його колишніх аспірантів – В. Зажигалов та С. Кучмій стали членами-кореспондентами НАН України.

Діяльність Я. Гороховатського була багатогранною та плідною. Наукові ідеї, які він висував і обстоював у своїх працях, перебували на передньому краю розвитку науки. Як людина з широким світоглядом, енергійна, дуже працелюбна й високоорганізована, принципова, вимоглива й водночас доброзичлива, Я. Гороховатський створював навколо себе атмосферу справжньої творчості, чим завоював собі заслужений авторитет і глибоку повагу.

Серце Я. Гороховатського перестало битися 28 травня 1976 р.

В Інституті фізичної хімії ім. Л. В. Писаржевського НАН України бережуть пам'ять про Я. Гороховатського. В музеї інституту представлено експозицію, яка висвітлює життєвий шлях і діяльність науковця.

У Великому конференц-залі НАН України (Київ, вул. Володимирська, 55) 30 вересня 2025 р. відбудеться Наукова сесія Відділення хімії НАН України, присвячена 100-річчю від дня народження члена-кореспондента Я. Гороховатського (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 17.09).

Із глибоким сумом сповіщаємо, що 16 вересня 2025 р. на 88-му році життя помер Герой України, видатний вчений-генетик і селекціонер академік НАН України В. Моргун

Президія Національної академії наук України, Відділення загальної біології НАН України з глибокою скорботою сповіщають, що 16 вересня 2025 р. на 88-му році пішов з життя Герой України, видатний вчений-генетик і селекціонер, Заслужений діяч науки і техніки України, лауреат державних премій у галузі науки і техніки України, СРСР, УРСР, лауреат Золотої медалі імені В. І. Вернадського НАН України, премії НАН України ім. В. Я. Юр'єва академік НАН України В. Моргун.

В. Моргун народився 10 березня 1938 р. у селі Новоселиця Чигиринського району Черкаської області.

З 1955 р. до 1958 р. був студентом Знам'янського сільськогосподарського технікуму. З 1958 р. до 1963 р. був студентом Української сільськогосподарської академії. Свою наукову діяльність розпочав ще студентом. У 1964–1967 рр. навчався в аспірантурі Української сільськогосподарської академії за спеціальністю «генетика». З 1967 р. наукова й організаційна діяльність В. Моргуна незмінно пов'язана з Національною академією наук України, коли він розпочав свій трудовий шлях в Інституті ботаніки АН УРСР. Тривалий час (з 1974 до 1986 рр.) він працював в Інституті молекулярної біології і генетики АН УРСР на посаді завідувача відділу. З 1986 р. до 2025 р. В. Моргун очолював Інститут фізіології рослин і генетики НАН України, з 2009 до 2020 рр. був академіком-секретарем Відділення загальної біології НАН України, а з 2020 р. – радником Президії НАН України.

Академік В. Моргун відомий своїми роботами в галузі генетики і селекції рослин, експериментального мутагенезу, біотехнології та фізіології рослин. Наукові праці В. Моргуна органічно поєднують фундаментальні дослідження з вирішенням актуальних прикладних проблем державного значення.

Академік В. Моргун уперше здійснив безвекторне перенесення низки генів від донора до реципієнта за типом генетичної трансформації та отримав перші в Україні трансгенні рослини кукурудзи, що було пріоритетним дослідженням не лише в Україні, а й у світі. Ним було розвинуто теорію індукованої мінливості та обґрунтовано новий напрям генетичного поліпшення рослин – мутаційну селекцію. В. Моргун виконав унікальні дослідження, пов'язані з генетичною загрозою, що виникла внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС.

Його роботи з питань теорії і методів гетерозисної селекції кукурудзи та створення нового типу напівкарликових сортів озимої пшениці поклали початок «зеленої революції» в Україні.

В. Моргун – автор численних сортів і гібридів різних культур, занесених до Державного реєстру сортів рослин України. Створені ним ранньостиглі гібриди кукурудзи сприяли значному підвищенню валових зборів зерна в Україні та країнах СНД. Нові сорти озимої пшениці вдало

поєднують високий генетичний потенціал продуктивності (100 – 124 ц/га) з високою якістю зерна та стійкістю до несприятливих умов довкілля.

Створені ним сорти злакових культур висівалися на полях, площа яких у різні роки становила від 1 млн га до 5,5 млн га, що є вагомим внеском у вирішення продовольчої безпеки України.

Герой України В. Моргун активно та успішно розвивав новий напрям наукових досліджень, метою якого є отримання в Україні врожайності зернових в обсязі понад 100 ц/га, а створений ним «Клуб 100 центнерів» є школою новітніх агротехнологій.

Результати його досліджень представлено у понад 700 наукових працях, серед яких 16 монографій, а також понад 200 авторських свідоцтв на сорти і гібриди рослин, зареєстровані в Україні та інших країнах. Він підготував вісім докторів наук та 18 кандидатів наук. В. Моргун заснував наукову школу з експериментального мутагенезу та теоретичних основ селекції рослин.

За життя академік В. Моргун був головою спеціалізованої ради із захисту дисертацій, головним редактором журналу «Фізіологія рослин і генетика», членом редколегії серії фахових біологічних журналів. Він також був почесним професором Національного аграрного університету та Подільського державного аграрно-технічного університету, почесним доктором Ужгородського національного університету, почесним академіком Угорської академії наук.

За наукові досягнення та активну громадську діяльність академіка НАН України В. Моргуна відзначено високими державними нагородами – присвоєно звання Герой України з врученням ордена Держави, нагороджено орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня, Подякою Прем'єр-міністра України, державними преміями СРСР, УРСР та України в галузі науки і техніки, премією НАН України ім. В. Я. Юр'єва, премією президентів академій наук України, Білорусі та Молдови тощо.

Друзі, колеги та учні В. Моргуна з глибокою вдячністю пам'ятатимуть цю яскраву, непересічну особистість і шануватимуть його внесок у розвиток біологічної науки.

Вічна і світла йому пам'ять.

Президія Національної академії наук України (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 16.09).

Міжнародне співробітництво у галузі науки і освіти

Baykar і Мала академія наук створюють в Україні Центр авіаційних та космічних технологій для дітей і молоді

Під час фестивалю “TEKNOFEST-2025” у Стамбулі Національний центр «Мала академія наук України» та турецька компанія “Baykar”

підписали меморандум про співпрацю, що передбачає створення Центру авіаційних та космічних технологій для дітей і молоді.

“TEKNOFEST” вважають найбільшим у світі заходом у сфері авіації та космосу. Щороку він збирає мільйони відвідувачів і стає майданчиком, де зустрічаються молоді люди, науковці, інженери й підприємці. Тут демонструють новітні розробки, проводять освітні заходи та конкурси, які стимулюють інтерес молоді до науки і технологій.

Генеральний директор “Baykar” Х. Байрактар повідомив, що компанія планує відкрити в Києві центр, подібний до тих, що вже працюють у Туреччині: «Ми хочемо, щоб це був соціальний проєкт і водночас міст технологій між нашими країнами».

Президент МАН України академік НАН України С. Довгий наголосив, що нова угода відкриває широкі перспективи: «У Центрі будуть лабораторії, майстерні та навчальні аудиторії для вчителів природничих і технічних дисциплін. Я впевнений, що, об’єднавши зусилля, ми закладаємо основу для нових ініціатив, які надихнуть молодь займатися наукою».

У свою чергу в. о. директора НЦ «МАНУ» О. Квачевська підкреслила:

«Більше ніж 20 років ми працюємо для підтримки талановитих дітей і підлітків. Ця угода додає нам сил і впевненості. Ми вдячні компанії “Baykar” за довіру та підтримку й очікуємо на перші результати спільної роботи найближчим часом».

Під час фестивалю МАН України також уклала меморандум із Turkish Technology Team Foundation – організацією, яка поширює науково-технічні знання серед молоді та підтримує розвиток технологічного підприємництва (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 19.09).*

В середині вересня 2025 р. до Національної академії наук України прибув із дружнім візитом президент Лондонського королівського товариства, лауреат Нобелівської премії в галузі фізіології і/або медицини 2001 р. («за відкриття ключових регуляторів клітинного циклу»), амбасадор платформи UNITED24 сер П. Нерс.

Науковці академії зустрілися з високим гостем у стінах Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, якому цьогогоріч виповнюється 100 років.

Сера П. Нерса привітав директор Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, член Президії НАН України, в. о. академіка-секретаря Відділення біохімії, фізіології та молекулярної біології НАН України, Надзвичайний та Повноважний Посол України (зокрема перший Надзвичайний та Повноважний Посол України у Сполученому Королівстві

Великої Британії та Північної Ірландії) академік НАН України С. Комісаренко.

До зустрічі долучилися також представники Інституту молекулярної біології і генетики НАН України, Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця НАН України. Учасники обговорили сучасні проблеми наук про життя у світі, а також проблеми науки в Україні. Крім того, академік НАН України С. Комісаренко коротко ознайомив П. Нерса з історією і головними дослідницькими здобутками Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, продемонстрував цікаві історичні фото.

Далі гостеві запропонували відвідати лабораторію відділу структури і функції білка Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України. Заступник директора з наукової роботи Інституту доктор біологічних наук В. Чернишенко розповів гостеві про виконувани у цій лабораторії дослідження, зокрема про розроблення ефективних кровоспинних засобів, що є особливо актуальною для нашої країни медико-біологічною проблемою.

На завершення візиту нобеліат завітав до Меморіального музею академіка О. В. Палладіна (до речі, цього року виповнилося 140 років від дня народження цього видатного науковця й фундатора Інституту біохімії) і залишив відгук у книзі для почесних гостей. На згадку про цю зустріч академік НАН України Сергій Комісаренко вручив серові Полу Нерсу пам'ятний дарунок – медаль із барельєфом О. Палладіна.

Сер П. Нерс подякував за прийом і відзначив, що для нього дуже важливо бути разом з Україною та українцями у цей важкий час (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 15.09*).

Астрономічна наука

Журнал видавничої групи “Nature” опублікував статтю про українську астрономію воєнного часу та її перспективи

Фаховий рецензований журнал “Nature Astronomy”, який належить до видавничої групи “Nature”, 15 вересня 2025 р. опублікував статтю [“Ukrainian wartime astronomy and its prospects”](#) («Українська астрономія воєнного часу та її перспективи»), переважна більшість авторів якої – українські науковці-астрономи, зокрема фахівці з наукових установ Національної академії наук України: Головної астрономічної обсерваторії НАН України (Київ), Радіоастрономічного інституту НАН України (Харків), а також Національного центру «Мала академія наук України» (Київ). Приводом для появи цієї публікації послугувала зустріч “Recovery Plan for Ukrainian Astronomy” («План відновлення для української астрономії»), що відбулась у червні 2025 р. в Лейденській обсерваторії у Нідерландах (захід організували Лейденський університет і Європейське регіональне бюро астрономії для розвитку Міжнародного астрономічного союзу) і започаткувала діалог між

українською, нідерландською та загалом європейською астрономічними спільнотами. У статті проаналізовано шкоду, якої українській астрономії заподіяла більш як десятирічна російська агресія, а також окреслено шляхи розвитку цих досліджень під час і після війни.

Автори нагадали, що Україна віддавна відома у світі своїми астрономічними дослідженнями. В останні 20 років українські астрономи зробили визначний внесок у вивчення екзопланет і тіл Сонячної системи, масивних зореутворень, змінних зір, пульсарів, хімічної еволюції зір і галактик, великомасштабної структури Всесвіту. За допомогою радіоспектроскопії визначили вміст вуглецю в міжзоряному середовищі, активно застосовують методи машинного навчання у своїй роботі і продовжують публікувати праці, що охоплюють широку тематику – від зоряної кінематики й екзопланетних систем до кулястих скупчень, астероїдів та еволюції Місяця. Крім того, завдяки розгалуженій мережі телескопів для астрометричних і фотометричних спостережень наша країна має чималий досвід космічних спостережень і відстежень.

Проте на заваді розвитку астрономії в Україні вже понад десятиріччя поспіль стоїть російська збройна агресія, через яку пошкоджено і втрачено об'єкти наукової інфраструктури, загальмовано дослідницькі проєкти, втрачено кваліфіковані кадри.

Втрати для української астрономії датуються ще 2014 р., коли Росія анексувала Крим. На півострові розташовані деякі ключові спостережні установи, такі як телескоп Shine Mirror, найбільший оптичний інструмент в Україні, та Кримська астрофізична обсерваторія (САО), один із [чотирьох пам'яток світової астрономії](#), відомий своїм плідним внеском у виявлення комет та [малих планет](#). САО служила базою спостережень для багатьох українських астрономів, включаючи дослідників змінних зірок, малих тіл Сонячної системи, галактик з активними ядрами, а також платформою для навчальної діяльності студентів. Кілька інших потужних українських телескопів, таких як [гамма-телескоп GT-48](#) та радіотелескопи П-400П (діаметром 32 м) та РТ-70 (70 м), також розташовані в Криму. Ці установки зараз недоступні для українських наукових установ, і їх втрата стала одним із перших серйозних збоїв у астрономічних дослідницьких програмах. Україна також втратила доступ до обсерваторій Терскол на Північному Кавказі Росії. Телескопи, що входять до складу Міжнародного центру астрономічних, медичних та екологічних досліджень (ICAMER), спільно експлуатувалися Українською та Російською академіями наук.

Серед найважливіших дослідницьких установ України є Головна астрономічна обсерваторія (ГАО) Національної академії наук України (НАНУ) у Києві. У червні 2025 р. її центральна будівля була [пошкоджена](#) ударними хвилями від вибухів поблизу, як і споруда, в якій розміщувався горизонтальний сонячний телескоп АСУ-5. Ще одна важлива станція спостереження та навчання студентів у Маяках, що належить

Астрономічній обсерваторії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, не працює, оскільки вона розташована в зоні високого ризику. Хоча обладнання в цих місцях залишилося неушкодженим, інші обсерваторії, особливо в Харкові, сильно постраждали.

Станом на січень 2025 р. щонайменше шість областей України зазнали значних [пошкоджень навчальним закладам](#), а Харків [постраждав найбільше](#). З початку війни астрономічні обсерваторії в цьому районі зазнали серйозних пошкоджень, масових руйнувань та розграбування. Розташована за 70 км на південний схід від міста Харків, Чугуївська спостережна станція Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна була окупована російською армією та проросійськими військовими угрупованнями з Луганська та Донецька. Протягом шести місяців критично важливе обладнання – комп'ютери, системи зберігання даних, блоки керування, блоки живлення, ПЗЗ-камери та електроприводи – [було розграбовано або знищено](#). Осколками також пошкоджено куполи оглядових телескопів АЗТ-8 (70 см) та 40 см. На зустрічі в Лейдені В. Кайдаш, директор Науково-дослідного інституту астрономії Харківського національного університету, показав зображення знищених приладів та фотографії снарядів і ракет, що впали поблизу цих об'єктів (див. рис. [1](#) бойову частину реактивної системи залпового вогню, знайдену поблизу Харківського університету). Розмінування розпочалося лише у липні 2025 р.

Радіоастрономічна обсерваторія імені Брауде, де розташований найбільший у світі низькочастотний радіотелескоп УТР-2, розташована в Харківській області, використовувалася окупантами як військова база протягом шести місяців 2022 р. У результаті 16 з 17 будівель на території обсерваторії були істотно пошкоджені, а один будинок був повністю зруйнований (див. рис. [2](#)). Сервери та інше комп'ютерне обладнання були розграбовані, система фазування та частини кабелів [знищені або викрадені](#). На щастя, лише кілька десятків із 2040 антен радіотелескопа УТР-2 були пошкоджені (див. рис. [3](#) для прикладу зламаної антени). На цьому місці також розташований Гігантський український радіотелескоп (ГУРТ) з 275 антенами, з яких не більше 50 виявилися повністю цілими. Після капітального ремонту українські радіоастрономи повідомили, що ГУРТ тепер повернувся до робочого [стану](#).

На жаль, через бойові дії та регулярні російські масовані ракетні обстріли, дроніві атаки й бомбові удари десятки українських астрономів мусяли виїхати до інших українських регіонів або за кордон. Чисельність дослідників скорочується також через щорічне зменшення кількості українських школярів і абітурієнтів, зокрема вступників до вишів на спеціальності «Фізика» і «Астрономія». Зберегти науковий потенціал України в астрономічних дослідженнях і підтримати українських учених удома й за кордоном покликані міжнародні ініціативи, такі як EURIZON, MSCA4Ukraine та інші.

З огляду на все це, підготуватися до відновлення української астрономії потрібно вже нині, іще перш ніж закінчиться гаряча фаза війни. План відновлення для української астрономії почали обговорювати на згаданій однойменній зустрічі у Лейденській обсерваторії. Його пріоритетом учасники заходу вважають посилення партнерства європейських установ і української астрономічної спільноти, зокрема шляхом збільшення інвестицій у міжнародну наукову співпрацю. Крім того, на їхню думку, недостатньо буде просто відбудувати зруйноване – потрібні також програми та проєкти, що сприятимуть перетворенню здобутків астрономічної науки на нові технології й інновації, які, своєю чергою, стимулюватимуть розвиток національної економіки.

Деталі обговореного у Лейдені плану відновлення для української астрономії буде оприлюднено у листопаді цього року. Тим часом українська астрономія жива і працює далі. Всупереч постійним тривогам і втратам (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 23.09).

До уваги держслужбовця

С. Блиндарук, мол. наук. співроб. відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ
А. Головащук, наук. співроб. відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ

Рильський Максим Тадейович

До 130-річчя від дня народження

(Закінчення. Початок у № 16)

Щоденники, спогади, листування М. Т. Рильського

1. **Майстренко С. Останній рік** : [спогади про М. Т. Рильського] / С. Майстренко // Вітчизна. – 1966. – № 3. – С. 153–166.

Шифр зберігання НБУВ: Ж22465

2. **Зленко Г. Максим золоте серце** : [спогади про М. Т. Рильського] / Г. Зленко // Вітчизна. – 1967. – № 3. – С. 213–214.

Шифр зберігання НБУВ: Ж22465

3. **Масенко Т. Пісня над морем** : [спогади про М. Т. Рильського] / Т. Масенко // Вітчизна. – 1967. – № 8. – С. 153–158.

Шифр зберігання НБУВ: Ж22465

4. **З листування М. Т. Рильського** / вступ. слово В. Зуляка // Нар. творчість та етнографія. – 1968. – № 3. – С. 90–91.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

5. Ющенко О. Згадки про М. Т. Рильського / О. Ющенко // Дніпро. – 1968. – № 3. – С. 140–143.

Шифр зберігання НБУВ: Ж22466

6. Забарило Л. Листи М. Т. Рильського / Л. Забарило ; Центр. архів-музей літератури і мистецтва УРСР // Архіви України. – 1969. – № 4. – С. 102–103.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27538

7. Мартич Ю. Зустрічі без прощань : [про укр. письменника М. Т. Рильського] // Вітчизна. – 1969. – № 1. – С. 181–191.

Шифр зберігання НБУВ: Ж22465

8. Трипільський А. Людина красивої душі : [спогади про М. Т. Рильського] / А. Трипільський // Прапор. – 1970. – № 1. – С. 82–85.

Шифр зберігання НБУВ: Ж26911

9. Білодід І. К. Його ясні заповіти : до 80-річчя з дня народж. М. Т. Рильського // Нар. творчість та етнографія. – 1975. – № 2. – С. 30–40.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

10. Міхалевська В. Три подорожі з Максимом Рильським : [спогади колиш. Генер. консула ПНР у Києві] // Всесвіт. – 1975. – № 8. – С. 175–186.

Шифр зберігання НБУВ: Жс27966

11. Кобилецький Ю. З глибин пам'яті : [спогади про Д. З. Мануїльського та М. Т. Рильського] // Дніпро. – 1978. – № 4. – С. 131–135.

Шифр зберігання НБУВ: Ж22466

12. Рильський Максим Тадейович (1895–1964) // Автографи українських і російських письменників : анот. покажч. / АН УРСР, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника ; уклад П. Г. Баб'як ; ред. Є. Є. Кравченко. – Львів, 1976. – С. 90–91.

Листи М. Т. Рильського до Савіна Гурія Миколайовича з рукописних фондів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН УРСР.

Шифр зберігання НБУВ: Ва290447; ВНБІ: Ш5(4УКР)я1 А22

13. Смолич Ю. Мої товариші : [спогади про А. С. Малишка та М. Т. Рильського] / Ю. Смолич // Вітчизна. – 1977. – № 7. – С. 103–111.

Шифр зберігання НБУВ: Ж22465

14. **Романченко М. Усі 1418 днів** / М. Романченко // Жовтень. – 1980. – № 1. – С. 96.

У статті автор публікує лист М. Рильського.

Шифр зберігання НБУВ: Ж26476

15. **Ющенко О. Березневий триптих** : [спогади про М. Т. Рильського] // Радян. літературознавство. – 1985. – № 3. – С. 13–18.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27444

16. **З листування М. Рильського та М. Ушакова** / М. Рильський, М. Ушаков ; вступ. слово, комент. і підгот. текстів В. І. Кузьменка // Радян. літературознавство. – 1986. – № 10. – С. 59–68.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27444

17. **Іванов І. Мій учитель** : (Сторінки спогадів про М. Т. Рильського) / І. Іванов // Нар. творчість та етнографія. – 1992. – № 2. – С. 77–83.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

18. **Міщенко Л. Максим Рильський у Львові** : (Спогади) / Л. Міщенко // Укр. літературознавство. – 1996. – Вип. 63. – С. 100–110.

Шифр зберігання НБУВ: Ж29694

Література про життя і діяльність М. Т. Рильського

Законодавчі матеріали

19. *Про нагородження радянських письменників : Указ Президії Верхов. Ради СРСР від 31 січ. 1939 р. // Вісті. – 1939. – 1 лют.*

М. Т. Рильського нагороджено орденом Трудового Червоного прапора.

20. *Про присудження Сталінських премій за видатні роботи в області мистецтва і літератури за 1942 рік // Література і мистецтво. – 1943. – 30 берез.*

Премія I ступеня за збірки поезій «Слово про рідну матір», «Світова зоря», «Світла зброя» і поему «Мандрівка в молодість».

21. **Про нагородження орденом Леніна українського письменника Рильського Максима Тадейовича** : Указ Президії Верхов. Ради СРСР 18 берез. 1945 р. // Радян. Україна. – 1945. – 20 берез. ; Література і мистецтво. – 1945. – 22 берез. ; Лит. газета. – 1945. – 20 марта ; Ведомости Верх. Совета СССР. – 1945. – 25 марта.

Указ Президії Верховної Ради СРСР 18 березня 1955 р. // Радян. Україна. – 1955. – 19 берез.; Літ. газета. – 1955. – 24 марта.

22. *Про присудження Сталінських премій за видатні праці в галузі літератури та мистецтва за 1949 р. // Радян. Україна. – 1950. – 8 берез.*
Премія III ступеня за переклад поеми А. Міцкевича «Пан Тадеуш».

23. *Про присудження Ленінських премій за найвидатніші досягнення в галузі літератури, журналістики й публіцистики і мистецтва // Радян. Україна. – 1960. – 22 квіт.*
За книг віршів «Троянди і виноград», «Далекі небосхили».

24. **Премія ім. В. І. Леніна присуджена М. Рильському за зб. «Троянди і виноград» (К., 1957) та «Далекі небосхили» (1959) у 1960 р. // Укр. мова та література в школі. – 1976. – № 5. – С. 84.**

25. Про Премію Кабінету Міністрів України імені Максима Рильського : Постанова КМУ № 179 від 20.03. 2013 р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2013-%D0%BF#Text>

26. **Про відзначення 120-річчя з дня народження Максима Рильського** : Постанова ВР України [березень 2015 р.] : (проект нар. депутата України В. А. Кириленка). – URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DG3OF00A>

Автореферати, дисертації

27. **Бисикало С. К. Поэтическое творчество М. Ф. Рыльского довоенного периода** : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филолог. наук. – Киев, 1954. – 14 с.
Шифр зберігання НБУВ: Во609318

28. **Данилко А. Е. Максим Рыльский и украинская классическая поэзия** : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филолог. наук / Одес. гос. ун-т им. И. Мечникова. – Одесса, 1966. – 44 с.
Шифр зберігання НБУВ: Ва16745

29. **Новак В. І. Фольклористична діяльність М. Т. Рильського** : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.07 / Новак Валентина Іванівна ; НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. – Київ, 1999. – 19 с.
Шифр зберігання НБУВ: Ра306811

30. **Супрун А. П. Семантико-стилістичні особливості фразеологічних одиниць (На матеріалі поетичних творів М. Рильського)**

: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Супрун Алла Петрівна ; Дніпропетр. держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 1999. – 19 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ра307168

31. Пелипась М. І. Лінгвістична діяльність Максима Рильського : автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Пелипась Микола Іванович ; Тавр. нац. ун-т ім. В.І.Вернадського. – Сімферопіль, 2007. – 20 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ра354926

32. Цігун Н. М. Синтаксична інтенція, семантична єдність і стилістичні функції періоду у творчості М. Т. Рильського : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Цівун Наталія Миколаївна ; Нац. пед. ун-т

ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2010. – 24 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ра374268

33. Скиба Т. В. Поетичний ідіостиль ранньої творчості Максима Рильського : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06 / Скиба Тетяна Володимирівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2013. – 20 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ра405396

Книжкові видання

34. Ільєнко І. Жага. Труди і дні Максима Рильського : док. життєпис / Іван Ільєнко. – Київ : Дніпро, 1995. – 413 с.

Книга складається з чотирьох частин: Частина перша «Там вплив я у море юних літ...»; Частина друга «Ішов з народом через доли й гори...»; Частина третя «Розум, до інших уважний»; Частина четверта «Людська душа тисячозвука».

Шифр зберігання НБУВ: Ао257984

35. Крижанівський С. А. Максим Рильський : критико-біогр. нарис / С. А. Крижанівський. – Київ : Радян. письменник, 1955. – 146 с. : портр. – Бібліогр.: 137–145.

Шифр зберігання НБУВ: Во621256

36. Бисикало С. К. Максим Рильський : літературний портрет / С. К. Бисикало. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1958. – 99 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао145934

Також наявне інше видання: 2-ге вид., випр. і допов. – Київ : Держлітвидав УРСР, 1962. – 118 с. (Шифр зберігання НБУВ: Ао156549)

37. **Калмановський Б. М. Максим Рильський** / Б. М. Калмановський ; Т-во для поширення політ. і наук. знань УРСР. – Київ, 1959. – 37 с.

Шифр зберігання НБУВ: Во734944

38. **Крижанівський С. А. Максим Рильський: П'ятдесят років творчої діяльності** / С. А. Крижанівський ; ред. О. І. Гончар. – Київ : Держ. вид-во худож. літ., 1960. – 240 с. : портр. – Бібліогр.: с. 227–236.

Шифр зберігання НБУВ: Во779012

39. **Белецкий М. Ф. Максим Рильский** / М. Ф. Белецкий ; ред. С. А. Николаева. – М. : Знание, 1961. – 32 с. – (Серия VI. Литература и искусство).

Шифр зберігання НБУВ: Во796696

40. **Білодід І. К. Поетична мова Максима Рильського** : до 70-річчя з дня народж. поета / І. К. Білодід. – Київ : Наук. думка, 1965. – 174 с. : 1 л. портр.

Шифр зберігання НБУВ: Вc948396

41. **Борщевський В. М. Максим Рильський – класик радянської поезії** / В. М. Борщевський. – Київ, 1965. – 48 с. : іл. – (Т-во «Знання» Укр. РСР ; Сер. 4, № 10).

Шифр зберігання НБУВ: Во964404

42. **Боровик М. К. Рильський і музика** / М. К. Боровик, Т. Булат, Т. Шеффер ; відп. ред. М. Гордійчук ; АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії. ім. М. Т. Рильського. – Київ : Наук. думка, 1969. – 279 с : іл.

Зміст: Переднє слово / М. Гордійчук. – С. 5–11; Музичні образи в поезії / Т. Шеффер. – С. 13–78; Про музику і музикантів / Т. Булат. – С. 79–128; Поезія в музиці / М. Боровик. – С. 129–232; Нотографія і бібліографія / А. Касперт. – С. 233–278.

Шифр зберігання НБУВ: Ва106980

43. **Максим Рильський: Життя і творчість у документах, фотографіях, ілюстраціях** : альбом / упоряд.: Л. Д. Зінчук [та ін.]. – Київ : Радян. шк., 1975. – 159 с. : фотоіл. – Бібліогр.: с. 155–159.

Шифр зберігання НБУВ: Вc1782

44. **Новиченко Л. М. Поетичний світ Максима Рильського (1910–1941)** / Л. М. Новиченко ; АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. – Київ : Наук. думка, 1980. – 407 с. : іл.

Зміст: Навчання, становлення, літературні роздоріжжя; «О, моя тривого невгасима...»; На переломі; Труди і дні; Поетичний епос: два світи; Поезія – це громадянськість!; На обрії – літо.

Шифр зберігання НБУВ: Ва347468

45. Новиченко Л. М. Поетичний світ Максима Рильського. Кн. 2. 1941–1964. – Київ, 1993. – 270 с.

До другої книги включено розділи: На дорогах віку; Аналізм й інтерпретації на рівні «Мікро»; П'ять листків одного дерева; «Своє» й «чуже».

Шифр зберігання НБУВ: В339285/2

46. Крижанівський С. А. Максим Рильський / С. А. Крижанівський. – Київ : Вища шк., Вид-во при КДУ, 1985. – 125 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао239889

47. Костенко Н. В. Максим Рыльский – мастер украинского классического стиха / Н. В. Костенко. – Киев : Выща шк., Изд-во при КГУ, 1988. – 200 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао246755

48. З трудів і днів Максима Рильського : (до 115-річчя з дня народж.) : [зб. вибр. віршів, поем, перекладів, біограф. матеріалів, маловідомих спогадів про поета] / упоряд.: С. А. Гальченко [та ін.] ; НАН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка, Київ. літ.-мемор. музей М. Т. Рильського. – Київ : А.С.К., 2009. – 656 с. : іл.

До репрезентованого видання включено вибрану лірику та поетичні переклади М. Рильського, біографічні матеріали, маловідомі спогади про поета.

Шифр зберігання НБУВ: Ва735337

49. Агеєва В. Мистецтво рівноваги: Максим Рильський на тлі епохи / Віра Агеєва. – Київ : Книга, 2012. – 391 с. : фот. – (Бібліотека Шевченківського комітету).

Із змісту: Парнасці : [київські неокласики]. – С. 36–51; Історико-літературний контекст: рецепція неокласицизму як діагноз стану вітчизняної культури. – С. 51–64.

Шифр зберігання НБУВ: Ва758502

50. Коляда І. Максим Рильський / І. Коляда, Ю. Коляда. – Харків : Бібколектор, 2015. – 118 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао273151

Статті з періодичних, довідкових та монографічних видань, збірників наукових праць, електронних ресурсів

51. **Крижанівський С. Творче довголіття** / С. Крижанівський // Вітчизна. – 1958. – № 12. – С. 149–166.

Про творчість М. Рильського.

Шифр зберігання НБУВ: Ж22465

52. **Білецький О. І. Творчість Максима Рильського** // Від давнини до сучасності : зб. пр. з питань укр. літ. : у 2 т. / О. І. Білецький. – Київ, 1960. – Т. 2. – С. 38–81. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0001518>

Шифр зберігання НБУВ: В307193/2

53. **Новиченко Л. Рильський Максим Тадейович** / Л. Новиченко // Українська радянська енциклопедія : у 18 т. – Київ, 1963. – Т. 12. – С. 240–242 : портр.

Шифр зберігання НБУВ: В306670/12; ВНБІ: Я20 У45

54. **Крижанівський С. А. М. Т. Рильський – учений, критик, публіцист** / С. А. Крижанівський // Радян. літературознавство. – 1960. – № 2. – С. 81–90.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27444

55. **Бурляй Ю. С. Поет, вчений і громадський діяч** : (до 70-річчя з дня народж. М. Т. Рильського) / Ю. С. Бурляй // Укр. іст. журн. – 1965. – № 3. – С. 127–130.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27630

56. **Крижанівський С. А. Максим Рильський** / С. А. Крижанівський // Історія української радянської літератури. – Київ : Наук. думка, 1965. – С. 527–546 : портр.

Шифр зберігання НБУВ: Во952759

57. **Корж П. Я. Певец добра и красоты** : (к 70-летию со дня рождения М. Ф. Рыльского) // Вестн. Харьк. ун-та. – 1965. – Серия филол., № 12, вып. 2. – С. 181–186.

Шифр зберігання НБУВ: Ж29137

58. **Рильський Максим Тадейович** // Український радянський енциклопедичний словник : в 3 т. – Київ, 1968. – Т. 3. – С. 136 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: В315879/3; ВНБІ: Я20 У45

59. **Максим Рильський** // Письменники Радянської України : біобібліогр. довід. / упоряд.: О. Килимник, О. Петровський. – Київ, 1970. – С. 366–367 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: Ва131762; ВНБІ: Ш5(4укр)7я2 П35

60. **Крыжановский С. А. Рыльский Максим Фадеевич** / С. А. Крыжановский // Краткая литературная энциклопедия. – М., 1971. – Т. 6. – Стб. 566–567 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: В310491/6; ВНБІ: Ш4я2 К78

61. **Максим Рильський в колі слов'янських поетів** / АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. – Київ : Наук. думка, 1972. – 311 с. : портр.

Шифр зберігання НБУВ: Ва207096

62. **Крыжановский С. А. Рыльский Максим Фадеевич** / С. А. Крыжановский // Большая советская энциклопедия. – 3-е изд. – М., 1975. – Т. 22. – Стб. 1336–1337.

Шифр зберігання НБУВ: В319430/22; ВНБІ: Я20 Б79

63. **Березовський І. П. Максим Рильський – організатор дослідження народної творчості та побуту на Україні : до 85-річчя з дня народж.** / І. П. Березовський // Нар. творчість та етнографія. – 1980. – № 2. – С. 47–53.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

64. **Новиченко Л. М. Рильський Максим Тадейович (7 III 1895, Київ – 24 VII 1964, там же)** / Л. М. Новиченко // Українська радянська енциклопедія : у 12 т. – Вид. 2-ге. – Київ, 1983. – Т. 9. – С. 369–370 : фот., іл.

Шифр зберігання НБУВ: В328608/9; ВНБІ: Я20(4УКР) У45

65. **Солод Ю. «Голосіївська осінь» : до 90-річчя з дня народж. М. Рильського** / Ю. Солод // Дніпро. – 1985. – № 3. – С. 112–118.

Шифр зберігання НБУВ: Ж22466

66. **Рильський Максим Тадейович** // Український радянський енциклопедичний словник : в 3 т. / редкол.: А. В. Кудрицький (відп. ред.) [та ін.]. – 2-ге вид. – Київ, 1987. – Т. 3. – С. 96 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: В334254/3; ВНБІ: Я20 У45

67. **Історія української літератури** : у 2 т. / редкол.: І. О. Дзеверін (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1987–1988.

Т. 1 : Дожовтнева література / М. П. Бондар, О. І. Гончар, М. С. Грицюта [та ін.] ; відп. ред. М. Т. Яценко. – 1987. – 631 с.

Зі змісту: Про творчість Максима Рильського – С. 40, 91, 145, 425, 439, 489, 544, 555, 565, 568, 606.

Т. 2 : Радянська література / Л. М. Новиченко, І. О. Дзеверін, В. Г. Дончик [та ін.] ; відп. ред. Л. М. Новиченко. – 1988. – 742 с.

Зі змісту: Максим Рильський / Л. Новиченко. – С. 380–396, портр.

Про творчість Максима Рильського – С. 7, 10, 11, 14, 15, 17, 24, 27, 28, 29, 38, 43, 47, 49, 50, 53, 57, 79–82, 87, 88, 89, 90, 91, 99, 125, 136, 140–148, 149, 151, 152, 153, 155, 156, 158–160, 173, 181, 182–187, 189–191, 193–196, 217, 218, 220, 228, 232, 270, 271–274, 277–279, 284, 285, 288, 293, 294, 319, 324, 348, 351, 359, 360, 371, 377, 379, 380–396, 486, 488, 509, 528, 530, 531, 557, 566, 581, 602, 628, 629, 634, 666, 670, 671, 672, 676, 678, 692, 696, 697, 703, 722–724.

Шифр зберігання НБУВ: В335067/1–2; *ВНБІ:* Ш5(2=УКР)5я2 І-90

68. Максим Рильський // Письменники Радянської України, 1917–1987 : біобібліогр. довід. / авт.-упоряд.: В. К. Коваль, В. П. Павловська. – Київ, 1988. – С. 509–510 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: Ва480061; *ВНБІ:* Ш5(4Укр)7я2 П35

69. **Рыльский Максим Фадеевич** // Украинский советский энциклопедический словарь : в 3 т. – Киев, 1989. – Т. 3. – С. 111 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: В335215/3; *ВНБІ:* Я20 У45

70. **Історія української літератури кінця ХІХ початку ХХ ст. :** підручник / за ред. Н. Й. Жук, В. М. Лесина. – 3-тє вид., допов. і перероб. – Київ : Вища шк., 1989. – 439 с.

М. Т. Рильський – С. 47, 64, 129, 131, 141, 145, 146, 149, 151, 155, 163, 196, 334, 423.

Шифр зберігання НБУВ: Ва509136; *ВНБІ:* Ш5(2=УКР)5я2 І-89

71. **Рильський Максим Тадейович** // Митці України : енцикл. довід. / упоряд.: М. Г. Лабінський, В. С. Мурза ; за ред. А. В. Кудрицького. – Київ, 1992. – С. 494.

Шифр зберігання НБУВ: Ао256870; *ВНБІ:* Щ(4УКР)я2 М67

72. **Історія української літератури ХХ століття.** У 2 кн. Кн. 1. 1910–1930-ті роки / В. Г. Дончик, В. П. Агеєва, Ю. І. Ковалів ; за ред. В. Г. Дончика ; редкол.: В. Г. Дончик (наук. ред.) [та ін.]. – Київ : Либідь, 1993. – 782 с.

Рильський М. – С. 6, 22, 50, 51, 70, 73, 80, 89, 93, 121, 139, 143, 154, 155, 165, 166, 169, 171, 181, 182, 184, 203, 214–231, 239, 272, 302, 305, 314–316, 318, 319, 323, 325, 327, 329, 333, 343, 356, 369, 374, 380–382, 384, 388, 390, 391, 402, 528, 551, 552, 554, 562, 644, 664, 747, 767.

Шифр зберігання НБУВ: В339439/1; *ВНБІ:* Ш5(4УКР)я2 І-90

73. **Koshelivets I. Rylsky, Maksym [Ryl's'kyj]** / I. Koshelivets // Encyclopedia of Ukraine : in 5 vol. / ed. by D. N. Struk. – Toronto ; Buffalo ; London, 1993. – Vol. 4. – P. 485–486 : phot. (p. 484).

Шифр зберігання НБУВ: В276504/4; *ВНБІ:* Я20(4Ук) Е54/IV

74. **Історія української літератури ХХ століття.** У 2 кн. Кн. 2. Ч. 1. 1940-ві – 1950-ті роки / В. Г. Дончик, В. П. Агеєва, Ю. І. Ковалів [та ін.] ; за ред. В. Г. Дончика ; редкол.: В. Г. Дончик (наук. ред.) [та ін.]. – Київ : Либідь, 1994. – 368 с.

Рильський М. – С. 6, 8, 9, 13, 16, 18, 19, 24, 28, 30, 31, 32, 34–39, 43, 44, 54, 58, 59, 76–79, 91, 92, 123, 134, 137, 143, 148, 167, 263, 268, 269, 308, 331, 335–337, 341, 345–348, 352, 356.

Шифр зберігання НБУВ: В339497/2.1; *ВНБІ:* Ш5(4УКР)я2 І-90

75. **Рильський Максим Тадейович** // Вулиці Києва : довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – Київ, 1995. – С. 188–189.

Шифр зберігання НБУВ: Ва563379; *ВНБІ:* Я23(4УКР–2К) В88

76. **М. Рильський в п'ятдесятиліття** // Маланюк Є. Книга спостережень : Статті про літературу / Є. Маланюк ; [упоряд. і передм. Г. Сивоконя]. – Київ, 1997. – С. 310–329.

Шифр зберігання НБУВ: Ва582077

77. **Рильський Максим Тадейович** // Мистецтво України : біогр. довід. / упоряд.: А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський ; за ред. А. В. Кудрицького. – Київ, 1997. – С. 507–508.

Шифр зберігання НБУВ: Ва573963; *ВНБІ:* Щ(4УКР)я2 М65

78. **Пелипейко І. Рильський Максим** // Пелипейко І. Гуцульщина в літературі : довідник. – Косів, 1997. – С. 73 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: Ва574290; *ВНБІ:* Ш5(4Укр)я2 П23

79. **Новиченко Л. Максим Рильський** / Л. Новиченко // Історія української літератури ХХ століття : у 2 кн. / В. Г. Дончик, В. П. Агеєва, Л. С. Бойко [та ін.] ; за ред. В. Г. Дончика ; голов. ред. М. С. Тимошик. – Київ, 1998. – Кн. 1 : Перша половина ХХ століття. – С. 110–120.

Шифр зберігання НБУВ: В342168/Кн. 1; *ВНБІ:* Ш5(4Укр)я2 І-90

80. **Рильський Максим** // Енциклопедія українознавства : слов. частина / голов. ред.: В. Кубійович [та ін.] ; Наук. т-во ім. Шевченка. – Перевид. в Україні. – Львів, 1998. – Т. 7. – С. 2508–2509 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: В339091/7; *ВНБІ:* Я20(4Укр) Е64

81. **Шаров І. Рильський Максим Тадейович** / І. Шаров // Шаров І. 100 видатних імен України / І. Шаров. – Київ : Видав. дім «Альтернативи», 1999. – С. 349–353 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: Ва604850; *ВНБІ:* Т3(4Укр)д.я2 Г34

82. **Тичина П. Г. Слово про Максима Рильського** / П. Г. Тичина // Нар. творчість та етнографія. – 1965. – № 3. – С. 32–35.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

83. **Рыльскі Максім Тадзеевіч** // Беларуская энцыклапедыя : у 18 т. – Мінск, 2001. – Т. 13. – С. 499 : партр.

Шифр зберігання НБУВ: В341126/13; ВНБІ: Я20(4Бел) Б43

84. **Максим Рильський** // Видатні діячі України минулих століть : мемор. альм. – Київ, 2001. – С. 456–457 : фот., іл. – (Золоті імена України).

Шифр зберігання НБУВ: Со24384; ВНБІ: ТЗ(4Ук)д.я2 В42

85. **Геник С. Рильський Максим** / С. Геник // Геник С. 150 великих українців. – Івано-Франківськ, 2001. – С. 197–199 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: Вс35814; ВНБІ: ТЗ(4Ук)д.я2 Г34

86. **Зеров М. До вершин української культури поетичного слова ХХ ст. : (творчість М. Рильського: ранній період)** / Микола Зеров ; післямова Ю. Лавріненка // Нар. творчість та етнографія. – 2001. – № 3. – С. 75–83.

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

87. **Кінолітопис : анот. кат. кіножурн., док. фільмів, кіносюжетів (червень 1945–1955)** / Держ. ком. архівів України, Центр. держ. кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного ; упоряд.: О. І. Селіфонов, Н. М. Слончак, Н. О. Топішко [та ін.] ; за ред.: Н. М. Слончак. – Київ, 2002. – 483 с.

М. Т. Рильський – Т. 1-IV, 26-I, IV, 56-II, 109-I, 149, 199-III, 253, 254-III, 352-I, 357-III, 376-IV, 378-I, 382, 427-V, 455, 480-I, 501-IV, 520, 539-III, 540-IV, 555-I, 558-II, 571, 574, 582, 597-III, 603-III, 613-IV, 617-IV, 670-IV, 682, 702, 736-III, 741-IV, 746-III, 791, 826-I, 834-IV, 849-III, 874-IV, 877-III, 972-III, 1010, 1011, 1067-IV, 1083-V, 1102-II, 1109-II, 1112-II, 1186-II, 1187-I.

Шифр зберігання НБУВ: Вс69663; ВНБІ: Щ37(4УКР)я2 К41

88. **Кінолітопис : анот. кат. кіножурн., док. фільмів, кіно- і телесюжетів ...** / Держ. ком. архівів України, Центр. держ. кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного. – (Архівні зібрання України).

(1956–1965) / упоряд.: Л. Б. Пількевич, О. І. Селіфонов, Н. М. Слончак [та ін.] ; за ред.: Н. М. Слончак, В. С. Шульги ; голов. редкол. серії : Г. Боряк, В. Волковинський, Л. Гурбова [та ін.]. – Київ, 2003. – 620 с.

М. Т. Рильський – Т. 14-V, 41-I, 106, 145-III, 187-I, 248, 297-I, 314-III, 338-III, 351, 353-IV, 374-II, 407, 445, 476-I, 478-I, 508-I, 518-I, 539-V, 560-III, 612, 630, 671, 676, 756-I, 768-VII, 773, 787-III, 807, 809-I, 846, 858, 964-I, 970-I, 988-I, 1000-IV, 1007-I, 1040-I, II, 1046, 1049-V, 1081, 1088, 1097, 1138, 1141, 1157, 1162-XXIII, 1165-XII, 1169-III, 1170-II, 1189-II, 1214-III, 1219-VII, 1256-II, 1381-XVI, 1387-XVII, 1397-I, 1408-I, 1409-II, 1419-III,

1440-III, 1443-I, 1450-I, 1464, 1470-II, 1520, 1531, 1566-II, 1616-III, 1760-XIX, 1762-XV, 1768-XXIII, 1986-VII, 2002-II.

Шифр зберігання НБУВ: Вc38764; ВНБІ: Ц37(4УКР)я2 К41

(1966–1975) / упоряд.: О. Дорошенко, І. Закринична, Т. Ємельянова [та ін.] ; голов. редкол. серії: О. Гінзбург, В. Верстюк, М. Делеган [та ін.]. – Київ, 2010. – 921, [6] с. : іл.

М. Т. Рильський – № 206-XIII, 211-III, 398, 542-I, 603, 620, 739-II, 826, 827, 952-I, 1047-IV, 1141, 1246-XVI, XVII, 1265-VII, 1388, 1845-IX, 2224-I, 2623, 2672, 2811-IV.

Шифр зберігання НБУВ: Вc68959; ВНБІ: Ц37(4УКР)я2 К41

(1976–1985) / упоряд.: І. М. Закринична, Т. О. Ємельянова, Л. Г. Касян [та ін.] ; голов. редкол. серії: Т. І. Баранова, О. В. Бажан, В. Ф. Верстюк [та ін.]. – Київ, 2015. – 1224, [13] с. : іл.

Рильський М. Т. – № 447, 834, 1213, 1630, 2553, 2654.

Шифр зберігання НБУВ: Вc64880; ВНБІ: Ц37(4УКР)я2 К41

89. Лабач М. Рильський Максим Тадейович / М. Лабач // Довідник з історії України (А–Я) / Ін-т іст. дослідж. Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка ; за заг. ред. І Підкови, Р. Шуста. – Вид. 2-ге, доопрац. і допов. – Київ : Генеза, 2002. – С. 655–656.

Шифр зберігання НБУВ: Вc36382; ВНБІ: Т3(4Ук)я2 Д58

90. Максим Рильський // Народжені Україною : мемор. альм. : у 2 т. – Київ, 2002. – Т. 2. – С. 398–399 : фот. – (Золоті імена України).

Шифр зберігання НБУВ: В346899/2; ВНБІ: Т3(4Ук)дя2 Н30

91. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України : путівник / Держ. ком. архівів України, Центр. держ. архів-музей літ. і мистецтва ; голов. редкол. серії: Г. Боряк, В. Волковинський, Л. Гурбова [та ін.] авт.-упоряд.: М. Крячок, С. Куш, З. Сендик. – Київ, 2003. – (Архівні зібрання України. Путівники).

Вип. 1 / редкол. тому: Г. Боряк (голова), Ю. Кулініч, М. Ходоровський. – 553 с.

М. Т. Рильський – С. 16, 20, 22, 23, 26, 30, 41–43, 46, 59, 63, 64, 69, 70, 75, 77, 79, 85, 88, 91–93, 95, 96, 98, 99, 103, 104, 107, 112, 119, 122, 125, 130, 135, 136, 144, 150–152, 156, 162, 163, 172–174, 176, 178, 180–183, 186, 189, 193, 196–199, 204, 207, 208, 211–215, 217, 218, 220, 221, 223, 234, 236, 237, 254, 256, 258, 261, 288, 318, 319, 322, 325, 332, 337, 341.

Вип. 2 / редкол. тому: Г. Боряк (голова), Ю. Кулініч, М. Ходоровський. – 619 с.

М. Т. Рильський – С. 19, 27, 28, 31, 32, 36, 44, 45, 57, 58, 62, 68, 79, 72, 82, 83, 87, 89, 90, 94, 102, 103, 109–111, 113–115, 118, 120, 121, 127, 129, 135, 139, 141, 144, 147, 153, 156, 160–162, 165, 167, 172, 178, 185, 187, 189, 194, 200, 201, 203, 204, 209, 215, 223, 226, 227, 236, 235, 239, 243, 241, 253, 256, 261, 263, 264, 268, 272, 275, 280, 283, 284, 286–289, 294, 296, 299, 306, 321, 324, 325, 329, 333, 338, 339, 346, 347, 357, 358, 361, 362, 364, 365, 372, 378–380, 382, 397, 398, 400, 413.

Шифр зберігання НБУВ: В347185/1–2; ВНБІ: Ч81(4УКР)я2 Ц38

92. Рильський Максим Тадейович // Провідники духовності в Україні : довідник / за ред. І. Ф. Кураса. – Київ, 2003. – С. 295–296.

Шифр зберігання НБУВ: Ва646191; ВНБІ: Т3(4Ук)д.я2 П78

93. Капельгородська Н. Рильський Максим Тадейович / Н. Капельгородська, Є. Глущенко, О. Синько // Кіномистецтво України в біографіях : кінодовідник / Держ. ком. телебачення і радіомовлення України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Музей-майстерня та Благод. меморіал. фонд Івана Кавалерідзе. – Київ, 2004. – С. 500–501.

Шифр зберігання НБУВ: Ва660797; ВНБІ: Щ37(4УКР)д.я2 К20

94. Київський національний університет імені Тараса Шевченка: незабутні постаті / авт.-упоряд.: О. Матвійчук, Н. Струк ; редкол.: В. В. Скопенко (голова), О. В. Третяк, Л. В. Губерський [та ін.] ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ : Світ Успіху, 2005. – 463 с. : іл.

М. Т. Рильський – С. 140, 147, 333, 340, 343, 350, 358, 370, 371, 372, 377.

Шифр зберігання НБУВ: Со26748; ВНБІ: Ч48(4УК)я2 К38

95. Мельничук Г. «Троянди й виноград». Максим Рильський (1895–1964) // Мельничук Г. 1000 незабутніх імен України / Георгій Мельничук ; худож. Ю. А. Демидьонко. – Київ, 2005. – С. 164–166 : іл.

Шифр зберігання НБУВ: Ва661851; ВНБІ: Т3(4Ук)д.я2 М48

96. Рильський Максим Фадеевич // Большая энциклопедия : в 62 т. / гл. ред. С. А. Кондратов ; редкол.: Г. В. Кожевников [и др.]. – М., 2006. – Т. 43. – С. 70 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: В350159/43; ВНБІ: Я20(4РОС) Б79

97. Максим Рильський // Українські поети ХХ століття: Павло Тичина, Максим Рильський, Володимир Сосюра / уклад. А. Я. Бельдій ; ред. К. В. Харченко. – Київ, 2006. – С. 73–100 : іл. – (Бібліотека школяра).

Шифр зберігання НБУВ: Ва682444

98. Рильський Максим Тадейович // Київ : іст.-біогр. енциклопед. довід. / авт. кол.: Г. Ю. Івакін, М. Б. Кальницький, Ю. В. Павленко, О. Ю. Храмов ; Ін-т гуманітар. дослідж. Укр. АН. – Київ, 2007. – С. 913–914 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: Со27296; ВНБІ: Т3(4Ук-К)я2 К38

99. **Ставицька Л. О. Рильський Максим Тадейович** [7(19) III 1895, Київ – 24.VII 1964, там же] / Л. О. Ставицька // Українська мова : енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови ; ред. В. М. Русанівський [та ін.]. – 3-тє вид., зі змін. і допов. – Київ, 2007. – С. 571–572 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: Вє44703; ВНБІ: Ш141.4я2 У45

100. **Рильський Максим Тадейович** // Усі письменники і народна творчість / Н. І. Черсунова, Р. Б. Шутько, О. В. Козир [та ін.] ; ред.: Н. Д. Кусайкіна, О. С. Кітченко. – Київ : Майстер-клас, 2007–2008. – С. 251–258, фот.

Стаття подає біографію М. Рильського, містить відомості про особливості його поетичної творчості, що вивчається згідно з програмою Міністерства освіти і науки України з української та зарубіжної літератур нової 12-річної та старої 11-річної школи, а також за програмою вступних іспитів до вищих навчальних закладів. Видання знайомить з основними творами українського письменника ХХ ст. Надано стислу характеристику його творів («Троянди й виноград», «Третє цвітіння», «Коли усе в тумані життєвому...», «Мова», «Яблука допіли, яблука червоні!», «Шопен» та ін.).

Шифр зберігання НБУВ: Ва692818; ВНБІ: Ш5(0)д.я2 У74

101. **Прутько С. О. Максим Рильський в історії українського перекладу** / С. О. Прутько // Актуальні проблеми укр. лінгвістики: теорія і практика. – 2008. – Вип. 15. – С. 166–173. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apyl_2008_15_23

Шифр зберігання НБУВ: Ж70671

102. **Рильський Максим (1895–1964)** // Універсальний літературний словник-довідник / С. М. Оліфіренко, В. В. Оліфіренко, Л. В. Оліфіренко. – Донецьк, 2008. – С. 302–303.

Шифр зберігання НБУВ: Ва703676; ВНБІ: Ш4я2 У59

103. **Максим Рыльский** // 99 великих киевлян. – Киев, 2009. – С. 307–309 : портр.

Шифр зберігання НБУВ: Ва714287; ВНБІ: ТЗ(4УК-К)д.я2 Д26

104. **Максим Рильський** // Усі українські письменники : біогр. нарис, літ.-худож. огляд, перелік основ. творів, літ. для дод. користування, термінол. слов. / упоряд.: Ю. І. Хізова, В. В. Щоголева. – Харків, 2009. – С. 67–71 : портр.

Шифр зберігання НБУВ: Ва711480; ВНБІ: Ш5(4УК)я2 У75

105. **Лященко О. А. Рильський Максим Тадейович** / О. А. Лященко // Діячі науки і культури України : нариси життя та діяльності / [авт. кол.] :

В. А. Вергунов [та ін.] ; за заг. ред. А. П. Коцура [та ін.]. – Київ ; Чернівці, 2010. – С. 512–514 : портр.

Шифр зберігання НБУВ: Вc50738; *ВНБІ:* Ч213(4УК)д.я2 Д50

106. Назарчук О. М. Максим Рильський / О. М. Назарчук // Видатні постаті в історії України ХХ ст. : корот. біогр. нариси / В. І. Гусев [та ін.]. – Київ : Вища шк., 2011. – С. 305–307 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: Ао269621; *ВНБІ:* Т3(4УК)д.я2 В42

107. Максим Рильський // Сто великих українців. – Київ : Арій, 2011. – С. 393–397 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: Ва734391; *ВНБІ:* Т3(4УК)д.я2 С81

108. Історія української культури. У 5 т. Т. 5. Українська культура ХХ – початку ХХІ століть / НАН України ; голов. редкол.: Б. Є. Патон (голов. ред.), Г. Д. Верес, І. Ф. Курас [та ін.] ; редкол. тому: М. Г. Жулинський (голов. ред.), М. П. Бондар, І. М. Дзюба [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 2011–2013.

Кн. 1. – 2011. – 862 с.

Про М. Т. Рильського. – С. 15, 61, 122, 192, 193, 196, 198, 207, 210, 218, 225, 277, 285, 286, 314, 326, 632/

Кн. 2. – 2011. – 1031 с.

Про М. Т. Рильського. – С. 35, 36, 70, 71, 80, 82–84, 96, 105, 160, 161, 170, 171, 173, 174, 176, 198, 200, 201, 212, 214, 310, 338, 343, 345, 365, 366, 421, 463, 465, 499, 500, 516, 521, 522, 526, 546, 662, 827, 931.

Кн. 3 : Культура та розвиток науки і технологій в Україні. – 2012. – 950 с.

Про М. Т. Рильського. – С. 204, 278, 291, 362, 366, 373, 443.

Кн. 4 : Проблеми функціонування, збереження і розвитку культури в Україні. – 2013. – 943 с.

Про М. Т. Рильського. – С. 252, 398, 407, 415–417, 482, 811.

Шифр зберігання НБУВ: В343912/5, кн. 1–5; *ВНБІ:* Т3(4УК)я2 І-90

109. Констанкевич І. Максим Рильський в інтелектуально естетичному просторі української й польської культур / І. Констанкевич // Волинь філологічна: текст і контекст. – 2012. – Вип. 13. – С. 135–145. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vftk_2012_13_19

Шифр зберігання НБУВ: Ж73363

110. Соловей Е. С. Рильський Максим Тадейович / Е. С. Соловей // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій [та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 2012. – Т. 9. – С. 198–200 : портр., іл.

Шифр зберігання НБУВ: В348560/9; *ВНБІ:* Т3(4УКР)я2 Е64

111. **Ліпницька І. М. Максим Рильський (1895–1964)** / І. М. Ліпницька // Історія української літератури XX – поч. XXI ст. : навч. посіб. : у 3 т. / В. І. Кузьменко, О. О. Гарачковська, М. В. Кузьменко [та ін.]. ; за ред. В. І. Кузьменка. – Київ : Академвидав, 2013. – Т. 1. – С. 212–229 : фот. – (Альма-матер). – Біогр.: с. 228–229.

Зі змісту: Біографічна довідка; Творчість 1910–середини 20-х років XX ст; 1932–1950 рр.; Творчість середини 50-х–1964 рр.

Шифр зберігання НБУВ: В354642/1

112. **Славинський М. Максим Рильський: «Я багато й тяжко думав»** / М. Славинський // Віче. – 2013. – № 7. – С. 68–71. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2013_7_29

Шифр зберігання НБУВ: Ж14474

113. **Косинська Ю. Максим Рильський як редактор перекладу** / Ю. Косинська // Стиль і текст. – 2013. – Вип. 14. – С. 129–135. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sit_2013_14_16

Шифр зберігання НБУВ: Ж71136

114. **Цівун Н. Максим Рильський як поборник української мови та культури** / Н. Цівун // Українознавчий альманах. – 2013. – Вип. 14. – С. 134–137. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2013_14_39

Шифр зберігання НБУВ: Ж73942

115. **Рильський Максим** // Українські письменники : біографії, огляди творчості, літ. напрями і течії, літературознав. слов. – Київ, 2013. – С. 203–207 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: Ва772934; *ВНБІ:* Ш5(4УК)я2 У45

116. **Атаманчук А. Максим Рильський. «Дощ», «Осінь-маляр із палітрою пишною...»** / А. Атаманчук, О. Карпак // Укр. літ. в загальноосвітній шк. – 2014. – № 4. – С. 34–35. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2014_4_13

Шифр зберігання НБУВ: Ж16401

117. **Атаманчук А. Максим Рильський. «Люби природу не як символ...»** / А. Атаманчук // Укр. літ. в загальноосвітній школі. – 2014. – № 4. – С. 35–36. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ulvzsh_2014_4_14

Шифр зберігання НБУВ: Ж16401

118. **Стріха М. В. Перекладацька діяльність Максима Рильського** / М. В. Стріха // Історія української літератури XX – поч. XXI ст. : навч. посіб. : у 3 т. Т. 2 / В. І. Кузьменко, О. О. Гарачковська, М. В. Кузьменко [та ін.]. ; за

ред. В. І. Кузьменка. – Київ : Академвидав, 2014. – С. 474–481. – (Серія «Альма-матер»).

У статті автор характеризує М. Рильського як майстра перекладацької та літературознавчої справи 40–50-х рр. ХХ ст. Проаналізовано декілька його перекладів поетичних творів, зокрема з російської, польської та французької мов.

Шифр зберігання НБУВ: В354642/2

119. Максим Рильський (1895–1964) // Українські поети: біографії, огляди творчості, початок віршової літератури в Україні, усна народна творчість, теорія віршування / [відп. за вип. М. І. Преварська]. – Київ, 2015. – С. 147–151. – Біогр.: с. 151.

Шифр зберігання НБУВ: Ва796164; ВНБІ: Ш5(4Ук)д.я2 У45

120. Ільєнко І. Рильський Максим Тадейович / Іван Ільєнко // Шевченківська енциклопедія : в 6 т. / НАН України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка ; редкол.: М. Г. Жулинський (голова), М. П. Бондар, О. В. Боронь [та ін.]. – Київ, 2015. – Т. 5. – С. 470–474 : портр., іл. – Біогр.: с. 474.

Шифр зберігання НБУВ: В354112/5; ВНБІ: д. Ш37.97(5)

121. Руда Т. Максим Рильський : до 120-ліття від дня народж. / Т. Руда // Студії мистецтвознавчі. – 2016. – Число 1. – С. 76–80. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/StudM_2016_1_12

Шифр зберігання НБУВ: Ж72591

122. Рильський Максим Тадейович // Університетська шевченкіана : довід. посіб. / автор-упоряд. В. І. Іскорко-Гнатенко ; за заг. ред. О. М. Сліпущко. – Київ, 2017. – С. 284–285.

Шифр зберігання НБУВ: Ва819729; ВНБІ: Ш5(4УКР)5д.я2 У59

123. Рева Л. Постаті Великої Волині: Максим Рильський в історії української та світової культури / Л. Рева // Вісн. Кн. палати. – 2017. – № 11. – С. 48–52. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2017_11_13

Шифр зберігання НБУВ: Ж15184

124. Смольницька О. О. «Вільшаний король» Й.-В. Гете і скандинавське першоджерело балади в українських перекладах: неокласична тяглість (Максим Рильський – Ігор Качуровський – нова генерація) / О. О. Смольницька // Молодий вчений. – 2017. – № 8. – С. 144–150. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_8_36

Шифр зберігання НБУВ: Ж101120

125. Цівун Н. Максим Рильський як майстер художнього перекладу (текстологічний аналіз перекладу М. Рильським поезії

М. Лермонтова «Когда волнуется желтеющая нива») / Н. Цівун // Наук. часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 8 : Філолог. науки (мовознавство і літературознавство). – 2018. – Вип. 10. – С. 12–16. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_8_2018_10_5

Шифр зберігання НБУВ: Ж72786:С8

126. **Руда Т. Максим Рильський і сербська культура** / Т. Руда // Слов'ян. світ. – 2018. – Вип. 17. – С. 181–199. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/slsv_2018_17_14

Шифр зберігання НБУВ: Ж70602

127. **Коваленко Р. Максим Рильський: життя на терезах. 1930–1950-ті роки у долі поета (за документами Державного архіву Київської області)** / Р. Коваленко // Архіви України. – 2020. – № 4. – С. 183–204. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2020_4_14

Шифр зберігання НБУВ: Ж27538

128. **Буланова Н. Олекса Коваленко та Максим Рильський: дискурс взаємин** / Н. Буланова // Матеріали до укр. етнології. – 2020. – Вип. 19. – С. 96–107. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mdue_2020_19_17

Шифр зберігання НБУВ: Ж72335

129. **Василик С. Максим Рильський і журнал «Народна творчість та етнографія»** / С. Василик // Матеріали до укр. етнології. – 2020. – Вип. 19. – С. 86–91. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mdue_2020_19_15

Шифр зберігання НБУВ: Ж72335

130. **Микитенко О. Максим Рильський – Леонід Булаховський – Йосип Багмут: українська лексикологія та проблеми наукового перекладу** / О. Микитенко // Матеріали до укр. етнології. – 2020. – Вип. 19. – С. 50–62. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mdue_2020_19_10

Шифр зберігання НБУВ: Ж72335

131. **Руда Т. Максим Рильський і Олександр Білецький: особисті та творчі контакти** / Т. Руда // Матеріали до укр. етнології. – 2020. – Вип. 19. – С. 44–49. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mdue_2020_19_9

Шифр зберігання НБУВ: Ж72335

132. **Фільц Б. Максим Рильський у колі діячів української музичної культури** / Б. Фільц // Матеріали до укр. етнології. – 2020. – Вип. 19. – С. 108–113. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mdue_2020_19_18

Шифр зберігання НБУВ: Ж72335

133. **Мех Н. Максим Рильський – культуротворець та мовотворець** / Н. Мех // Нар. творчість та етнологія. – 2020. – № 2. – С. 65–67. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTE_2020_2_9

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

134. **Руда Т. Максим Рильський і Леонід Булаховський: творчі контакти** / Т. Руда // Нар. творчість та етнологія. – 2020. – № 2. – С. 21–27. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTE_2020_2_4

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

135. **Сікорська І. Максим Рильський і Левко Ревуцький: грані співпраці** / І. Сікорська // Нар. творчість та етнологія. – 2020. – № 2. – С. 51–57. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTE_2020_2_6

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

136. **Скляренко Г. Історія одного портрета: Максим Рильський та Зиновій Толкачов** / Г. Скляренко // Нар. творчість та етнологія. – 2020. – № 2. – С. 58–62. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTE_2020_2_7

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

137. **Стріха М. Максим Рильський та «українізація» опери** / М. Стріха // Нар. творчість та етнологія. – 2020. – № 2. – С. 5–20. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTE_2020_2_3

Шифр зберігання НБУВ: Ж27482

138. **Луньо Є. А. Рильський Максим Тадейович** / Є. А. Луньо // Українська фольклористична енциклопедія : у 2 т. / упоряд. М. К. Дмитренко ; редкол.: М. К. Дмитренко, С. Й. Грица, А. І. Іваницький [та ін.] ; НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. – Київ : Сталь, 2020. – Т. 2. – С. 318–320 : фот., іл.

Шифр зберігання НБУВ: В357605/2; ВНБІ: ШЗ(4УКР)я2 У45

139. **Сікорська І. Максим Рильський і музика: аспекти дослідження проблеми** / І. Сікорська // Мистецтво та освіта. – 2021. – № 3. – С. 59–62. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mtao_2021_3_12

Шифр зберігання НБУВ: Ж15320

140. **Руда Т. Максим Рильський у колі наукової інтелігенції своєї епохи** / Т. Руда // Слов'ян. світ. – 2021. – Вип. 20. – С. 219–239. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/slsv_2021_20_14

Шифр зберігання НБУВ: Ж70602

141. **Гаврилюк Н. І. Максим Рильський: неокласик у добу соцреалізму** / Н. І. Гаврилюк // Закарпат. філолог. студії. – 2022. – Вип. 26 (1). – С. 253–261. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/trphst_2022_26\(1\)_51](http://nbuv.gov.ua/UJRN/trphst_2022_26(1)_51)

Шифр зберігання НБУВ: Ж74743

142. **Ліхтей Т. В. Максим Рильський як перекладач та популяризатор словацької поезії** / Т. В. Ліхтей // Закарпатські філологічні студії. – 2022. – Вип. 26 (1). – С. 206–211. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/trphst_2022_26\(1\)_42](http://nbuv.gov.ua/UJRN/trphst_2022_26(1)_42)

Шифр зберігання НБУВ: Ж74743

143. **Микитенко О. Максим Рильський і час: текстологія або інтерпретація** / О. Микитенко // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2022. – Вип. 63. – С. 193–203. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2022_63_16

Шифр зберігання НБУВ: Ж70113

144. **Кравець Я. Вергарнівські округи в українському письменстві (Максим Рильський, Ліна Костенко, Іван Денисюк, Соломія Павличко та інші)** / Я. Кравець // Султан. читання. – 2022. – Вип. 11. – С. 14–23. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/culs_2022_11_4

Шифр зберігання НБУВ: Ж74204

145. **Руда Т. Максим Рильський і Київ** / Т. Руда // Слов'янський світ. – 2023. – Вип. 22. – С. 163–166. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/slsv_2023_22_11

Шифр зберігання НБУВ: Ж70602

146. **Сікорська І. Рильський Максим Тадейович** / І. Сікорська // Українська музична енциклопедія. – Київ : [Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України](#), 2023. – Т. 6 : РААБ – Сятецький. – С. 97–109 : фот. – Бібліогр.: с. 101–109.

Шифр зберігання НБУВ: С10127/6; ВНБІ: Щ31(4УКР)я2 У45

Вшанування пам'яті М. Т. Рильського

147. **Літературно-меморіальний музей М. Т. Рильського, Київ** : путівник. – Київ : Реклама, 1970. – 80 с. : іл.

Шифр зберігання НБУВ: Ва133681

148. **Рильський Б. М. Рильського М. Т. музей** / Б. М. Рильський // Українська радянська енциклопедія : у 12 т. – 2-ге вид. – Київ, 1983. – Т. 9. – С. 370–371 : іл.

Шифр зберігання НБУВ: В328608/9; ВНБІ: Я20(4УКР) У45

149. **Білоцерківець Н. Г. Літературно-меморіальний музей Максима Рильського в Києві** = Литературно-мемориальный музей Максима Рыльского в Киеве : короткий путівник / Н. Г. Білоцерківець, Л. В.Таран. – Київ : Реклама, 1984. – 48 с. : фот., іл.

Шифр зберігання НБУВ: Ао237151

150. **Ющенко О. Як сонце в хмарі : до 90-річчя з дня народж. М. Рильського / О. Ющенко** // Київ. – 1985. – № 3. – С. 129–133.

Шифр зберігання НБУВ: Ж14227

151. **Рильського М. Т. музей** // Український радянський енциклопедичний словник : в 3 т. / редкол.: А. В. Кудрицький (відп. ред.) [та ін.]. – 2-ге вид. – Київ, 1987. – Т. 3. – С. 97.

Шифр зберігання НБУВ: В334254/3; ВНБІ: Я20 У45

152. **М. Ф. Рыльскому [мемориальная доска], улица Ленина, 68.** [в этом доме с 1934 по 1964 год жил и работал Максим Рыльский] // Галайчук А. М. Киев: страницы мемориальной летописи : фотопутеводитель-справочник / А. М. Галайчук, И. Н. Воронцов. – Киев : Мистецтво, 1987. – С. 229–230.

Шифр зберігання НБУВ: Ао244939; ВНБІ: Т3(2Ук-2К)я2 Г15

153. **Рыльского М. Ф. музей** // Украинский советский энциклопедический словарь : в 3 т. – Киев, 1989. – Т. 3. – С. 112.

Зі змісту: Памятник М. Ф. Рыльскому (бюст). – С. 111.

Шифр зберігання НБУВ: В335215/3; ВНБІ: Я20 У45

154. **Проценко Л. А. Історія київського некрополя** / НАН України, Ін-т укр. археографії ; ред. В. С. Трубенко. – Київ : [Укрбланквидав], 1995. – 412 с. : іл.

Рильський Максим Тадейович. – С 87, 108.

Шифр зберігання НБУВ: Ва568418; ВНБІ: Я222(4Ук) П84

155. **Київський літературно-меморіальний музей Максима Рильського** : фотобуклет. – Київ : Мистецтво, 1995. – 16 с. : іл.

Шифр зберігання НБУВ: Ва561071

156. **Рильського Максима вулиця (Московський р-н; Добрий Шлях)** // Вулиці Києва : довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – Київ, 1995. – С. 188.

Шифр зберігання НБУВ: Ва563379; ВНБІ: Я23(4УКР-2К) В88

157. **Звід пам'яток історії та культури України** : енциклопед. вид. : у 28 т. / НАН України, Ін-т історії України, Ін-т археології [та ін.] ; голов. редкол.: В. Смолій (голов. ред.), В. Горбик, В. Гусаков [та ін.]. – Київ : «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1999– .

Кн. 1 : Київ, ч. 1. А–Л. – 579 с.

М. Т. Рильський – С. 3, 61, 776, 175, 207, 209, 388, 528.

Кн. 1 : Київ, ч. 2 : М–С / редкол. тому: П. Т. Тронько (відп. ред.) [та ін.]. – Київ, 2004. – С. 585–1213.

М. Т. Рильський – С. 633, 669, 707, 862, 876, 878, 880, 985, 989, 1096, 1107, 1122, 1123, 1126, 1138.

Шифр зберігання НБУВ: С10067/1, ч. 1–2; *ВНБІ*: ТЗ(4УК) я2 3-43

158. **Жадько В. Байковий некрополь** : іст. фотоіл. довід. / Віктор Жадько. – Київ : «СПД Жадько В. О.», 2004. – 240 с.

Рильський М. – С. 105, 159.

Шифр зберігання НБУВ: Вc39834; *ВНБІ*: Я222(4УК) Ж17

159. **Жадько В. О. У пам'яті Києва: столичний некрополь письменників** : іст. наук. довід. / В. О. Жадько. – Київ, 2005. – 463 с. : іл.

Рильський М. Т. – С. 11, 63, 67, 79, 92, 127, 142, 146, 355.

Шифр зберігання НБУВ: Вc41838; *ВНБІ*: Я222(4УКР) Ж17

160. **Жадько В. Рильський Максим** // Жадько В. Український некрополь : іст.-наук. довід. / Віктор Жадько ; літ. ред. М. Шудря. – Київ, 2005. – С. 276 : фот.

Шифр зберігання НБУВ: Вc40513; *ВНБІ*: Я222(4УКР) Ж17

161. **Никанорова О. Світле ім'я поета** : про М. Т. Рильського, укр. поета : до 110-річчя від дня народж. / О. Никанорова // Уряд. кур'єр. – 2005. – 18 берез. – С. 8–9 : фот.

162. **Жадько В. У пам'яті Києва** : наук. фотоіл. довід. / Віктор Жадько ; за ред. В. П. Андрущенко. – Київ : Фенікс, 2007. – 480 с.

М. Т. Рильський – С. 11, 63, 68, 72, 73, 89, 79, 92, 119, 134, 138, 355

Шифр зберігання НБУВ: Вc44398; *ВНБІ*: Я222(4УКР) Ж17

163. **Рильський провулок** // Київ : іст.-біогр. енциклопед. довід. / авт. кол.: Г. Ю. Івакін, М. Б. Кальницький, Ю. В. Павленко, О. Ю. Храмов ; Ін-т гуманітар. дослідж. Укр. АН. – Київ, 2007. – С. 455.

Шифр зберігання НБУВ: Со27296; *ВНБІ*: ТЗ(4Ук-К)я2 К38

164. **Жадько В. Некрополь на Байковій горі** : літ.-публіцист. вид. / В. Жадько ; за ред. В. П. Андрущенка. – Київ : [Вид-во «Фенікс»], 2008. – 312 с.

Рильський Максим Тадейович, поет – С. 7, 72, 104–106, 122, 168, 171, 266.

Шифр зберігання НБУВ: Вє46896; *ВНБІ*: Я222(4УК) Ж17

165. **Жадько В. Енциклопедія некрополезнавства** / авт.-упоряд. В. Жадько. – Київ : Преса України, 2013. – 708 с. іл.

Рильський Максим Тадейович – С. 608.

Шифр зберігання НБУВ: Вє55615; *ВНБІ*: Я222(4УК) Ж17

166. **Степаненко М. Рильського Максима імені літературна премія** // Степаненко М. Літературознавча Полтавщина : довідник / М. Степаненко. – Полтава, 2015. – С. 623–624. – Бібліогр.: с. 624.

Шифр зберігання НБУВ: Вє59350; *ВНБІ*: Ш4(4УК)я2 С79

167. **Рыльский Максим Фадеевич [мемориальная доска]** // Кончаковский А. Киевские скрижали памяти / Анатолий Кончаковский, Валерий Крюков. – Киев, 2019. – 267 с. : ил.

Зі змісту: Вулиця Хмельницького Богдана, 68. [В цьому будинку жив та працював з 1934 до 1964 рр. Максим Рильський]. – С. 192.

Шифр зберігання НБУВ: Ва832252; *ВНБІ*: Щ11(4УКР)я2 К65

Бібліографічні посібники

168. **Лейтес А. Десять років української літератури (1917–1927) : у 3 т.** / А. Лейтес, М. Яшек ; Ін-т Т. Шевченка ; за заг. ред. С. Пилипенка. – [Харків] : Держ. вид-во України, 1928. – Т. 1 : Біо-бібліографічний. – С. 409–414. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/0001740>

М. Т. Рильський – С. 409–414.

Подано перелік видань творів М. Т. Рильського, критичних статей та рецензій на них про письменника, опублікований у періодичних виданнях, збірниках та за матеріалами преси.

Шифр зберігання НБУВ: Айзеншток І. Я. № 7386/1; *ВНБІ*: Ш5(4УКР)я2 Л42

169. **М. Т. Рильський** : пам'ятка / Одес. держ. наук. б-ка ім. О. М. Горького ; склала В. Ф. Місюра ; наук. ред. І. М. Дузь. – Харків : Вид-во Кн. палати УРСР, 1956. – 25 с. – (Видатні українські радянські письменники ; Вип. 1).

Шифр зберігання НБУВ: А122085/1; *ВНБІ*: д. Р50

170. **Рильський Максим Тадейович** // Художня література, видана на Україні за 40 років. 1917–1957 : бібліогр. покажч. / М-во культури УРСР, Кн.

палата УРСР ; редкол.: М. І. Багрич [та ін.]. – Харків, 1958. – Ч. 1 : Українська художня література. – С. 290–293.

Шифр зберігання НБУВ: В305600/1; *ВНБІ:* Ш5(4УКР)я1 Х98

171. Максим Тадейович Рильський (1895–1964) : бібліогр. сп. літ. / Наук. б-ка Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, Від. бібліографії ; склав М. Л. Бутрин ; відп. ред. Ф. П. Максименко. – Львів, 1965. – 31 с.

Зміст: Передмова; Твори Рильського (окремі видання) і рецензії на них. – С. 1–8; Переклади творів М. Т. Рильського на російську та інші мови (окремі видання) та рецензії на них. – С. 9–11; Література про життя і творчість М. Т. Рильського – С. 11–24; Вивчення творчості М. Рильського в школі. – С. 24–25; М. Т. Рильський в художній літературі. – С. 25–26; Алф. покажч. авторів. – С. 27–30.

Шифр зберігання НБУВ: Со19706; *ВНБІ:* д. Р50

172. Рильський Максим Тадейович // Українські письменники : біобібліогр. слов. : в 5 т. / редкол.: О. І. Білецький (голова) [та ін.]. – Київ : Держлітвидав, 1965. – Т. 5 : Радянська література : Л–Я. – С. 358–391.

Шифр зберігання НБУВ: В308485/5; *ВНБІ:* Ш5(4Ук)я1 У45

173. Взаимосвязи и взаимодействие литератур мира : библиография (1961–1965) : в 3 ч. / АН СССР, Фундам. б-ка обществ. наук, Б-ка Ин-та мировой лит. им. А. М. Горького (отд. ФБОН) ; сост. В. А. Либман ; науч. ред. А. Николукин ; библиогр. ред. А. М. Гуткина. – М., 1967. – Ч. 1. – 283 с.

Рильский М. – 2391–2400.

Шифр зберігання НБУВ: В317329/1; *ВНБІ:* Ш5(0)-31я1 В40

174. Бутрин М. Л. Мова і стиль українських письменників : бібліогр. покажч. літ. за 1953–1964 рр. / М. Л. Бутрин. – Львів : Каменяр, 1966. – 256 с.

М. Т. Рильський – С. 14, 18, 20, 29, 35, 41, 42, 111, 126, 144, 153, 158, 225, (10, 17, 22, 32, 44, 46, 207–212.

Шифр зберігання НБУВ: Ва2433; *ВНБІ:* Ш5(4УКР)я1 Б93

175. Твори письменників Радянської України у зарубіжних виданнях (1945–1966) : бібліогр. покажч. / авт.-складач В. С. Бабич. – Харків, Ред.-вид. від. Кн. палати УРСР, 1968. – 178 с.

Подано відомості про переклади творів Максима Рильського мовами світу.

Шифр зберігання НБУВ: Ва63403; *ВНБІ:* Ш5(0)-31я1 Т28

176. Співдружність літератур : бібліогр. покажч. (1917–1966) / Ком. по пресі при Раді Міністрів УРСР, Кн. палата УРСР ; складачі: А. І. Ручка, Р. В. Малигіна, Д. Х. Мазус [та ін.] ; редкол.: В. М. Скачков (відп. ред.) [та ін.]. – Харків : Кн. палата УРСР, 1969. – 592 с.

Відомості про видання творів Максима Рильського у республіках Радянського Союзу.

Шифр зберігання НБУВ: Ва90302; *ВНБІ:* Ш5(0)-31я1 С72

177. **М. Т. Рильський** : бібліогр. покажч. 1907–1965 / АН УРСР ; Центр. наук. б-ка ; уклад.: К. Є. Скокан ; відп. ред. С. А. Крижанівський. – Київ : Наук. думка, 1970. – 519 с.

Матеріали покажчика відображають багатогранну творчу, наукову та громадську діяльність М.Рильського, а також переклади його творів російською мовою, мовами народів СРСР і світу, та літературу про нього. Всього у покажчику 4007 позицій.

Видання поділено на шість розділів, що становлять дві основні частини бібліографії: перші п'ять розділів охоплюють та розкривають багатогранну творчість М. Т. Рильського, останній – шостий – включає літературу про нього. Перший розділ містить окремі видання творів М. Т. Рильського (1910–1965). До другого розділу «Твори М. Т. Рильського у збірниках та періодичних виданнях» включено поетичні твори, оповідання, літературно-критичні, наукові та публіцистичні праці та колективні виступи. Третій розділ «Твори М. Т. Рильського в перекладах на російську мову». Розділ «М. Т. Рильський-перекладач» включає переклади більш як з 29 мов.

До останнього розділу увійшли матеріали про життя і творчість письменника, що дають уявлення про різні періоди вивчення життя і творчості М. Рильського дослідниками. Це біографічні, мемуарні, критичні, епістолярні, монографії і статті як із загальних питань творчості М. Рильського, так і з окремих тем і проблем. Родзинкою до цього розділу слугують ювілеї М. Т. Рильського. Довідковий апарат містить додаток: епіграфи у творах М. Т. Рильського, алфавітний покажчик назв окремих видань творів М. Т. Рильського, алфавітний покажчик назв окремих видань творів М. Т. Рильського у російських перекладах, алфавітний покажчик назв поетичних творів М. Т. Рильського, алфавітний покажчик назв поетичних творів М. Т. Рильського у перекладах російською мовою, алфавітний покажчик літературно-критичних, наукових та публіцистичних праць М. Т. Рильського та іменний покажчик.

Шифр зберігання НБУВ: Ва118310; *ВНБІ:* д. Р50

178. **Максим Рыльский (1895–1964)** // Армяно-украинские литературные связи : библиография / АН Армян. ССР, Ин-т им. М. Абегамяна ; сост. С. Г. Амирян. – Ереван, 1976. – С. 114–130.

У видання включено літературу про письменника та переклади його творів з вірменської мови на українську і російську, а також літературні зв'язки письменника.

Шифр зберігання НБУВ: Ва285626; *ВНБІ:* Ш5(0)-31я1 А62

179. **Гольденберг Л. І. Бібліографічні джерела українського літературознавства** : путівник / Л. І. Гольденберг ; ред. О. В. Костенко. – Київ : Вища шк., 1977. – 198 с.

М. Т. Рильський – С. 163–165.

Шифр зберігання НБУВ: Ва298203; *ВНБІ:* Ш5(4УКР)я1 Г63

180. **Твори письменників Радянської України у зарубіжних виданнях (1945–1975)** : бібліогр. покажч. / авт.-складач В. С. Бабиш. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Харків, Ред.-вид. від. Кн. палати УРСР, 1977. – 187 с.

Подано відомості про переклади творів М. Т. Рильського мовами світу.
Шифр зберігання НБУВ: Вc31978; ВНБІ: Ш5(0)-31я1 Б12

181. Максим Рильський і книга : анот. бібліогр. покажч. / Добровільне тов-во любителів книги Укр. РСР ; уклад. І. О. Ільєнко ; наук. ред. В. В. Яременко. – Київ, 1984. – 40 с. – (На допомогу лекторам, активістам та організаціям Товариства любителів книги).

Зміст: Книга в житті і творчості Максима Рильського. – С. 3–9; Максим Рильський про книгу та читання. – С. 10–28; Про книгу і слово Максима Рильського. – С. 28–39.

Шифр зберігання НБУВ: Р42863; ВНБІ: д Р50

182. Невтомний трудівник : до 100 річчя від дня народж. М. Т. Рильського (1895–1964) // Календар знамен. і пам'ят. дат'95. – І кв. – С. 59–66. – Бібліогр.: с. 63–66.

Шифр зберігання НБУВ: Ж60630

183. Українська література в загально-слов'янському і світовому літературному контексті : у 5 т. / АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка, ЦНБ ім. В. І. Вернадського, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника ; редкол.: Г. Д. Вервес (голова) [та ін.]. – Київ: Наук. думка, 1991– .

Т. 4 : Літератури країн Центральної і Південно-Східної Європи на Україні : матеріали до бібліографії (поч. ХІХ ст. – 1980 р.) / редкол.: Ю. Л. Булаховська (відп. ред.) [та ін.]. – 1991. – 500 с.

Зв'язки М. Рильського із західнослов'янською літературою, переклади творів письменника.

Т. 5 : Українська література в країнах Центральної і Південно-Східної Європи : матеріали до бібліографії / редкол. В. О. Захаржевська (відп. ред.), Л. В. Беляєва, П. М. Рудяков, В. І. Шевчук. – 1994. – 614 с.

Відомості про переклади творів М. Рильського мовами світу.

Шифр зберігання НБУВ: В335070/4,5; ВНБІ: Ш5(0)-31я1 У45

184. Книги і долі. Митці Розстріляного Відродження : біобліогр. покажч. / М-во культури і мистецтв України, Одес. держ. наук. б-ка ім. М. Горького ; упоряд. Г. І. Єфімова ; ред. І. С. Шелестович. – Одеса, 2002. – 367 с.

М. Т. Рильський – 16, 332, 661, 1254, 1499, 1590, 1652, 1668, 1831, 1857, 1939, 1942, 1946, 1961, 2135, 2142-2144, 2173, 2188, 2203, 2251, 2671, 2739, 2933, 3219, 3297, 3467, 3640, 3769, 3775, 3803, 3977.

Шифр зберігання НБУВ: Вc37919; ВНБІ: Ш5(4УКР)д.я1 К53

185. Науковці України ХХ–ХХІ століть : метабібліографія / Ін-т енциклопед. дослідж. НАН України ; уклад.: М. Г. Железняк, Л. М. Гутник, Т. А. Галькевич. – Київ, 2010. – 472 с.

М. Т. Рильський – С. 254–255.

Шифр зберігання НБУВ: Ва745013; ВНБІ: Ч216(4УК)я1 Н34

186. **«У кожній мові, в кожному слові краси майбутнього шукай...»** : до 120-річчя від дня народж. М. Рильського (1895–1964) / підгот. Т. Заморіна // Дати і події, 2015, I півр. – Київ, 2014. – С. 76–80 : фот. – Бібліогр.: С. 79–80.

Шифр зберігання НБУВ: Ж74230; ВНБІ: Я25 Д21

187. **Незламний співець епохи** : до 120-річчя від дня народж. М. Т. Рильського (1895–1964) // Календар знамен. і пам'ят. дат, 2015.– I кв. – Київ, 2014. – С. 70–79.

Шифр зберігання НБУВ: Ж60630

188. **Українське перекладознавство ХХ сторіччя** : бібліографія / уклад Т. Шмігер ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, наук. т-во ім. Шевченка. – Львів, 2013. – 626 с. – Показч.: с. 543–625.

Подано перелік видань творів М. Т. Рильського та рецензій на них, критичних статей про письменника, опублікованих у періодичних виданнях, збірниках та за матеріалами преси.

Шифр зберігання НБУВ: Вс55324; ВНБІ: Ш141.4-7я1 У45

189. **Книги і долі. «Нікого час не перекреслив...» (2000–2015)** : біобліогр. показч. / М-во культури України, Одес. нац. наук. б-ка ; упоряд. Г. І. Єфімова ; ред. І. С. Шелестович. – Одеса, 2018. – 318 с.

М. Т. Рильський – №№ 87, 239, 251, 609, 613, 644, 1115, 1161, 1191, 1206, 1277, 1278, 2166, 2197, 2891.

Шифр зберігання НБУВ: Со36577; ВНБІ: Ш5(4УКР)д.я1 К53

190. **П'ядик Ю. Українська поезія кінця ХІХ–середини ХХ ст.** : Бібліографія. Антологія. / Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка НАНУ ; уклад. Ю. В. П'ядик ; упоряд.-ред: І. Г. П'ядик-Халявка, Н. Г. Дашкіна, С. П. Халявка. – Київ, 2020. – Т. 7. – 720 с.

Рильський М. Т. : твори [1907–2019]. – С. 299–351.

Шифр зберігання НБУВ: В352677/7; ВНБІ: Ш5(4УКР)-5я1 У45

191. **Книги і долі. «Шеренги заживо воскреслих – немов дорога без кінця» (2015–2020 рр.)** : біобліогр. показч. / М-во культури та інформ. політики України, Одес. нац. наук. б-ка ; упоряд.: Г. І. Єфімова, Л. В. Арюпіна; ред. І. С. Шелестович. – Одеса, 2021. – 216 с.

М. Т. Рильський – 59, 129, 132, 314, 426, 484, 700, 734, 749, 760, 763, 991, 1288.

Шифр зберігання НБУВ: Со39407; ВНБІ: Ш5(4УКР)д.я1 К53

Нові надходження довідкових видань до ВНБІ НБУВ

Фізико-математичні науки

1. Головна астрономічна обсерваторія Національної академії наук України: від ідеї створення до міжнародного визнання = The Main Astronomical Observatory of the National Academy of Sciences of Ukraine: From the Idea of the Foundation to the International Recognition / [за ред. Я. С. Яцківа ; упоряд.: А. О. Корсунь, І. П. Крячко, Л. М. Свачій] ; НАН України. – Вид. 3-тє, допов. та доопр. – Київ : Наук. думка, 2024. – 526, [1] с. : іл., фот.

Матеріал у виданні подано у вигляді своєрідного голосіївського літопису, що розкриває сторінки славетної історії створення та розвитку Головної астрономічної обсерваторії НАН України (далі ГАО) як провідної астрономічної установи на теренах України і світу. На підставі рідкісних матеріалів описано титанічні зусилля та наполегливість академіка О. Я. Орлова щодо побудови академічної обсерваторії за планом першого президента Академії наук України В. І. Вернадського. Відображено складний, тернистий шлях Обсерваторії від зародження до міжнародного визнання, висвітлено її здобутки, відкриття, досягнення, створення української астрономічної школи; охарактеризовано віхи розвитку наукових досліджень ГАО, розкрито її роль в суспільному житті.

Видання, що складається з передмови та п'яти частин, охоплює увесь спектр діяльності та розвитку ГАО від року заснування до сьогодення. Попередні два видання вийшли упродовж 2018–2019 рр. У третьому виданні особливу увагу приділено висвітленню стану та нових викликів ГАО НАН України в жорнах кривавої повномасштабної війни, затіяної північним сусідом проти нашої держави. Для обсерваторців проминули непрості 2019–2023 рр.: у щоденній праці, у турботах, спричинених пандемією та жахами небувалої війни.

Кожна частина у книзі супроводжується ілюстративним матеріалом, який містить маловідомі та рідкісні фотографії, документальні, архівні матеріали, пов'язані з діяльністю ГАО.

Джерельну базу становлять матеріали річних звітів та протоколів засідань Ученої ради та дирекції Обсерваторії, а також протоколів зборів її наукових працівників. Для зручності в користуванні в кінці видання наведено іменний покажчик.

Шифр зберігання НБУВ: Вс72169

Шифр зберігання ВНБІ: В6(4УКР)я2 Г61

2. Шульгач В. П. Гідронімія Верхньої Прип'яті (в межах України) / В. П. Шульгач ; НАН України, Ін-т укр. мови. – Київ : Ін-т укр. мови, 2024. – 219 с. : карта-схема. – (Бібліотека української ономастики).

Книгу присвячено етимологічному аналізу гідронімів Верхньої Прип'яті (в межах України). Представлено назви водних об'єктів Волинського і Рівненського Полісся.

Фактичний матеріал для аналізу зібрано з різноманітних джерел: фондів державних архівних установ Житомира, Луцька, Рівного, матеріалів анкет (1986–2013 рр.), топографічних карт, місцевих періодичних видань, друкованих видань наукового, історичного, краєзнавчого змісту, Ономастичного архіву та Ономастичної картотеки Інституту української мови тощо.

Шифр зберігання НБУВ: Вc72865

Шифр зберігання ВНБІ: Д22я2 Ш95

3. Екологія геологічного середовища: забруднення нафтопродуктами = Ecology of the Geological Environment: Pollution by oil Products : термінол. слов.-довід. екол.-гідрогеол. напрям / А. Л. Брикс, М. С. Огняник ; [Нац. акад. наук. України, Ін-т геол. наук]. – Вид. 2-ге, випр. і допов. – Київ : Наук. думка, 2024. – 140, [1] с. : рис., табл. – (Проект «Наукова книга»).

Книга містить понад 280 термінів, пов'язаних із темою вивчення та боротьби з нафтопродуктовим забрудненням геологічного середовища, доповненим тлумаченнями, примітками та ілюстративним матеріалом (рисунками, таблицями). Кожний термін перекладений англійською мовою. Для зручності користування наведено алфавітні списки українських термінів та їх англійських аналогів. Назви статей подано в алфавітному порядку.

Метою цього словника-довідника є спроба систематизувати найбільш поширені терміни, які використовуються в публікаціях, присвячених дослідженням геологічного середовища, забрудненого нафтопродуктами, та реалізації заходів з його відновлення. Доповненням слугують список поширених скорочень та список літератури.

Видання стане в нагоді викладачам, студентам, фахівцям у галузі охорони природного середовища та екологічної гідрогеології.

Шифр зберігання НБУВ: Ва874898

Шифр зберігання ВНБІ: Д45я2 Б87

Сільське та лісове господарство

4. Сербов М. Г. Термінологічний словник-довідник основних термінів і понять з навчального курсу «Організація спортивного і любительського рибальства та створення культурних рибних господарств» : навч. посіб. /

М. Г. Сербов, М. І. Бургаз, П. В. Шекк ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса : Букаєв В. В. [вид.], 2025. – 198 с. : іл.

Пропонований посібник містить найпоширеніші терміни і поняття зі спортивного і любительського рибальства, створення культурних рибних господарств, рибного та водного господарства, охорони навколишнього природного середовища, які використовуються під час вивчення зазначеного навчального курсу. Видання доповнено переліком використаних джерел, скорочень та ілюстративним матеріалом.

Шифр зберігання НБУВ: Ва877415

Шифр зберігання ВНБІ: П7я2 С32

Історія. Історичні науки

5. Українські історики міжвоєнного періоду. 1918–1939 : біобібліографія / [керівниця проєкту Н. О. Волошинська ; упоряд.: О. В. Литвин, З. Х. Мусіна ; наук. ред. Г. В. Боряк] ; Нац. іст. б-ка України. – Київ : Нац. іст. б-ка України, 2024. – 767 с.

Показчик репрезентує 237 персоналій діячів історичної науки, які були засновниками Української академії наук у 1918 р., працювали в галузевих академічних інституціях у цей період, а також освітян, архівістів, музейних працівників, членів Наукового товариства імені Шевченка, українських істориків, які перебували в еміграції. Загальна кількість бібліографічних описів становить 6543 позиції. Джерельною базою посібника слугували фонд Національної історичної бібліотеки України (далі – НІБУ), допоміжні ресурси – «Архів друкованих видань Всеукраїнської Академії Наук 1919–1931 рр.» та бібліографічні видання НІБУ. Крім того, було використано електронні ресурси Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого, Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Інституту історії України НАН України, електронної бібліотеки «Diasporiana».

Науково-допоміжний апарат видання складається з двох показників: іменного й хронологічного та списку переглянутих і розписаних джерел.

Шифр зберігання НБУВ: Вс72586

Шифр зберігання ВНБІ: Т1(4УКР)д.я1 У45

6. Сембратовичі-Музичаки. Імена. Історії. Долі : [біогр. кн.] / Матеріали зібрала та впоряд. М. Фролова (Музичак) ; [упоряд. Д. Музичак ; ред. М. Фролова (Музичак)]. – Львів : Черепанин О. З. [вид.], 2023. – 592 с. : іл., фот.

У виданні розглянуто витоки розвитку двох родів: Сембратовичів та Музичаків.

Назва Сембратовичів має після одної гадки походити від семи синів висівського солтиса, яких ґрунт (солтиство) в Висові прозвано «Сембратовичівка», а після другої гадки звідси, що через Німців з Чех прогнані, а на Лемковщині осілі Слов'яни, духовні сини і спадкоємці обряду св. Методія, звали себе братами того обряду: «Я сем брат старослов'янського обряду». Звідси пішла і їх назва «Сембратовичі». Сембратовичі – лемківська шляхта. Згідно з однією версією, їхній рід походив із с. Виссов Біцького деканату. Рід Сембратовичів почався у с. Висова, на Лемківщині.

Рід Музичаків походить із села Головецько Горішне (Бабино) на Самбірщині. Цю місцевість називають Бойківщина.

Книга містить архівні матеріали, спогади родичів. усні перекази, генеалогічні дерева окремих родин. Довершує видання перелік позначень й скорочень та покажчик імен.

Шифр зберігання НБУВ: Со39985

Шифр зберігання ВНБІ: Т214(4УКР)я2 С30

7. Спільні місця пам'яті України і Польщі. Офіційна і культурна дипломатія : довідник / авт.-упоряд. Ірина Матяш ; [авт. вступ. слово: В. Зварич, Я. Маліцький, В. Смолій] ; Ін-т історії України НАН України [та ін.]. – Київ : Ін-т історії НАН України, 2024. – 239 с. : іл., фот. – Бібліогр.: с. 222–228.

Серія довідників про місця пам'яті дипломатії є підсумковою частиною масштабного проекту «Століття української дипломатії» (2017–2021) та започаткованого в грудні 2021 р. проекту «Україна – світ: 30 (104)». Пропоноване видання містить результати науково-пошукової роботи Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин щодо спільних для Польщі і України місць пам'яті дипломатії (офіційної і культурної), спирається на наукові здобутки українських і польських установ і дослідників, які присвятили свою працю збереженню пам'яті про українців у Польщі та поляків в Україні.

Завдання довідника полягає у концентрації відомостей про вже марковані місця пам'яті (меморіальні дошки, інформаційні таблиці, пам'ятники) і такі, що їх слід позначити задля збереження пам'яті про людей та події офіційної і культурної дипломатії, та заради українсько-польського взаєморозуміння. Хронологічні межі визначені часом перших польсько-українських контактів, боротьби за державну незалежність як в Україні, та і в Польщі в різні часи, спільного протистояння більшовицькій Росії в 1920 р., з одного боку, та часом збройного нападу Росії на Україну 24 лютого 2022 р., коли Польща першою серед європейських країн почала надавати всебічну допомогу українському народу.

Джерельну базу становлять документи з фондів державних архівів України і Республіки Польщі: фото, надані Посольством України в Республіці Польщі та Генеральним консульством України у Кракові,

матеріали з відкритих джерел та з особистого архіву авторки-упорядниці. Науково-пошуковий апарат складається з трьох вступних статей, передмови, двох показчиків: іменного, географічного та бібліографії.

Шифр зберігання НБУВ: Вс72352

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР)64я2 С72

8. Закалюжний В. Козацька слава Полтавщини : путівник-довідник : іст. постаті, місця, події / Віктор Закалюжний. – Полтава : АСМІ, 2024. – 431 с. : іл., фот.

Видання репрезентує славетну історію Полтавщини. Матеріал систематизовано за двома розділами. Перший містить біографічні нариси про визначних особистостей – гетьманів та кошових отаманів, козацьку старшину після зруйнування останньої Запорізької Січі у 1775 р., козацьких полковників, сотників, суддів, літописців, полтавських козаків ХХ ст.: політичних діячів, отаманів селянського повстанського руху, вояків армій УНР та УПА. Також стисло подано відомості про військову ієрархію та військові звання в Україні часів козацької доби. Другий розділ містить інформацію про місця та події пов'язані з козацтвом на території Полтавщини.

Матеріали довідника спрямовані на військово-патріотичне виховання українського народу і стануть у нагоді студентам та учням історичних дисциплін, викладачам-історикам і вчителям навчальних закладів, науковцям, а також історикам-краєзнавцям.

Шифр зберігання НБУВ: Ва874223

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР-ПОЛ)я2 3-18

9. Енциклопедія Сокирянщини : [інформ. довід.] / [авт.-упоряд.] Юхим Гусар. – Чернівці : Місто, 2023. – 207 с. : іл.

Пропоноване інформаційно-довідкове видання містить матеріали про місто Сокиряни та колишній Сокирянський район Чернівецької області.

Головна мета створення цього довідника полягає у спробі узагальнити відомості про Сокирянщину у географічно-природничому, історичному, етнографічному плані, зібрати інформацію про населені пункти, навчальні заклади, відомих діячів, удостоєних високих відзнак і нагород, письменників, журналістів, художників, інших митців, людей, які причетні до духовності, культури, трудових звершень цього унікального куточка бессарабського Подністров'я, розповісти про пам'ятки історії, участь сокирянців у боротьбі за волю, свободу і незалежність України. Статті подано в алфавітному порядку українською мовою. Великий масив зібраного матеріалу у енциклопедії містить інформацію про архітектурні споруди та пам'ятники Сокирянщини, подано назви відомих наукових, художніх, музичних, образотворчих праць про край, перелік видань енциклопедичного типу, у яких ідеться про Сокирянщину.

Видання розраховане на учнівську і студентську молодь, учителів шкіл і викладачів середніх та вищих навчальних закладів. Також стане в нагоді і краєзнавцям, працівникам засобів масової інформації, музеїв та бібліотек.

Шифр зберігання НБУВ: Вc72757

Шифр зберігання ВНБІ: ТЗ(4УКР-ЧЕН)я2 Г96

Економіка. Економічні науки

10. Князь С. В. Термінологічний словник з дисципліни «Управління підприємством на засадах сталого розвитку» : для здобувачів третього освіт. рівня (д-р філософії). Спец.: 076 «Підприємництво та торгівля» / С. В. Князь, Т. І. Данько, Ю. Є. Тиркало. – Львів : Растр-7, 2023. – 142 с.

У виданні розглянуто найбільш поширені терміни, які зустрічаються у процесі оволодіння знаннями у сфері управління економікою підприємства, зокрема аудит, маркетинг, менеджмент тощо. Ознайомлення з основною фаховою термінологією дасть змогу формувати у молодих науковців володіння сучасними теоретичними та методичними концепціями з управління економічним розвитком підприємництва. Доповненням слугує алфавітний покажчик.

Шифр зберігання НБУВ: Ва867134

Шифр зберігання ВНБІ: У8(4УКР)30я2 К54

Політика. Політичні науки

11. Словник сучасної суспільно-політичної лексики (1991–2022 рр.) / уклад.: І. А. Казими́рова [та ін.] ; відп. ред.: І. А. Казими́рова ; НАН України, Ін-т укр. мови. – Київ : Наук. думка, 2024. – 498, [1] с.

Словник охоплює широке коло суспільно-політичної лексики, усталеної і новітньої, відбиває активне розширення її складу, зумовлене кардинальною перебудовою соціальної структури суспільства, зміною політичної системи, переосмисленням значень наявних термінів. Подано характеристику термінів, концепцій, найпоширеніших у суспільних науках (філософії, етиці, екології, естетиці, політології, соціології, соціології права, конфліктології, міжнародних відносин, психології, культурології). Допоміжний апарат становлять предметний покажчик та список джерел та літератури.

Шифр зберігання НБУВ: Ва875078

Шифр зберігання ВНБІ: Фя2 С48

Держава і право. Юридичні науки

12. Гарасимів Т. Методологія правових досліджень: словник основних термінів і понять : [для здобувачів третього рівня (освіт.-наук.) вищ. освіти

спец. 081 «Право» галузі знань 08 «Право» / Тарас Гарасимів ; Нац. ун-т «Львів. політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. – Львів : Растр-7, 2023. – 159 с.

Пропоноване видання є спробою комплексно охопити основні категорії, терміни та поняття методології правових досліджень. Він містить найуживаніші слова у сфері методології права, які найчастіше зустрічаються під час здійснення науково-правових досліджень. Словник підготовлено на основі чинного національного законодавства та сучасних досягнень правової науки. Значна увага в ньому приділяється роз'ясненню філософсько-правових категорій, понять і термінів, які відіграють вкрай важливу роль у методології права. Довідник побудовано за абеткою. Після відповідного поняття дається визначення або пояснення.

Шифр зберігання НБУВ: Ва869073

Шифр зберігання ВНБІ: Х8(4УКР)я2 Г20

13. Романова А. С. Загальні етичні вимоги правничої професії : словник / А. С. Романова, І. Р. Щербай ; Нац. ун-т «Львів. політехніка», Ін-т права, психології та інновац. освіти. – Львів : Растр-7, 2023. – 192 с.

У словнику подано анотований перелік правових, етичних, філософсько-правових понять, який найбільше стосується загальних етичних вимог правничої професії, антропології та аксіології права. Книга умовно складається з двох частин: перша містить терміни; друга – афоризми, пов'язані з цими поняттями.

Запропоноване видання дає змогу читачеві ознайомитися з основними напрямками і сучасними тенденціями розвитку наукових пошуків у зазначеній проблематиці. Доповнює видання алфавітний покажчик та список використаних джерел та літератури.

Шифр зберігання НБУВ: Ва869070

Шифр зберігання ВНБІ: Х8(4УКР)я2 Р69

14. Сучасна митна енциклопедія / [Л. В. Бабенко [та ін.] ; за заг. ред. Д. В. Приймаченка, В. В. Ченцова] ; Ун-т мит. справи та фінансів. – Дніпро : УМСФ, 2024. – 620 с. – (Митна політика).

До наукового видання у систематизованому вигляді увійшли статті, присвячені міжнародним митним актам та стандартам, національному законодавству у сфері митної справи, основним поняттям у галузі митного регулювання та митного права тощо. Підґрунтям для видання стали наукові здобутки його авторів, сучасне міжнародне й національне митне законодавство та практика його застосування. Книга стане в нагоді для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти, працівників митних органів та широкого кола читачів.

Шифр зберігання НБУВ: Со40054

Шифр зберігання ВНБІ: Х81(4УКР)я2 С91

Військова справа

15. Технічні регламенти та стандарти, розроблені Державним науково-дослідним інститутом МВС України : довідник / [упоряд.: М. Г. Вербенський та ін.] ; М-во внутр. справ України, Держ. НДІ. – Київ : Вид-во Людмила, 2023. – 135 с. : табл.

У довіднику наведено інформацію щодо технічних регламентів та стандартів, розроблених Державним науково-дослідним інститутом МВС України, і визначено їх сферу застосування, а також основні нормативно-правові акти сфери технічного регулювання.

Шифр зберігання НБУВ: Ва866337

Шифр зберігання ВНБІ: Ц(4УКР)я2 С91

Культура. Наука. Освіта

16. Наукове товариство імені Шевченка і Тернопільщина (1873–1940). Математично-природописно-лікарська секція: дійсні члени : бібліогр. покажч. / [уклад. Л. Оленич ; вступ. ст. М. Андрейчин ; ред. О. Раскіна] ; Департамент культури та туризму Тернопіл. облвійськ. адмін., Тернопіл. обл. універс. наук. б-ка, Тернопіл. осередок Наук. т-ва ім. Шевченка. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2024. – 367 с.

Це видання є продовженням бібліографічних покажчиків «Наукове товариство імені Шевченка і Тернопільщина (1873–1940): Історично-філософська секція: дійсні члени» та «Наукове товариство імені Шевченка і Тернопільщина (1873–1940): Філологічна секція: дійсні члени», що вийшли, відповідно, у 2017 та 2021 роки.

У посібнику зібрано й систематизовано праці математиків, фізиків, хіміків, географів, геологів, лікарів, природознавців; видання, у підготовці яких вони брали участь як редактори, перекладачі, укладачі, видавці; літературу про їх життєвий шлях і науковий доробок.

Видання адресовано науковцям, краєзнавцям, бібліотечним працівникам, усім, кого цікавить розвиток української науки в Галичині в другій половині XIX – першій половині XX ст. та внесок дійсних членів товариства у розвиток світової наукової думки.

Шифр зберігання НБУВ: Ва877738

Шифр зберігання ВНБІ: Ч214(4УКР-Тер)д.я1 Н34

17. Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України: 30 років наукової діяльності : наук.-допом. бібліогр. покажч. / [упоряд.: С. В. Лапасенко та ін. ; наук. ред. С. О. Сисоєва] ; Нац. акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2022. – 368 с. : фот.

У покажчику представлено науковий доробок учених Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України за 30 років наукової діяльності (1993–2022). Перелік становить понад 2000 наукових, навчальних, методичних, виробничо-практичних та довідкових праць.

Книга складається з п'яти розділів: «Наукові видання»; «Навчальні видання»; «Виробничо-практичні видання»; «Довідкові видання»; «Періодичні та продовжувані видання. Електронні ресурси, онлайн-проекти». Додатковим матеріалом слугують іменний покажчик та додатки, у яких подано інформацію про стандарти, програми, положення, статuti та стратегію розвитку НАПН України.

Підготовлене видання сприятиме гармонізації та розвитку системи освіти, популяризації освітніх інновацій та їх впровадження у широку практику.

Шифр зберігання НБУВ: Вc72213

Шифр зберігання ВНБІ: Ч30(4УКР)я1 В42

18. Шендеровський В. На скрижалях науки : (біогр. енциклопед. довід.) : до 32-ї річниці відновлення незалежності України, до 150-річчя Наук. т-ва ім. Шевченка / Василь Шендеровський. – Київ : Простір, 2023. – 329 с. : іл.

Книга презентує близько 200 біографій українських учених, які з різних причин були маловідомими. Багатьох із них було згадано у попередніх виданнях «Нехай не згасне світ науки» (т. 1–4) і «Вчені України у світовій науці».

Окремо подано біографії вчених, які започатковували Українську академію наук, що від початку існування була і залишається центром консолідації суспільства та виявлення ресурсів його розвитку.

У книзі висвітлено трагічні долі багатьох учених, народжених українською землею, що змушені були з різних причин залишити Батьківщину і згодом працювали на розвій інших держав. Акцентовано увагу на долях учених, знищених радянською ідеологічною системою як «ворогів народу».

Словник складено за алфавітом персоналій, з додаванням літератури про них.

Шифр зберігання НБУВ: Вc72908

Шифр зберігання ВНБІ: Ч213(4УКР)я2 Ш47

19. Пугач Е. П. О Харьковском университете, его делах и людях во второй половине XX – в начале XXI века : [док. очерк] / Е. П. Пугач ; Харьк. нац. ун-т им. В. Н. Каразина. – Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2016. – 171, [16] с. : фот.

Матеріал у виданні подано у вигляді документального нарису, що розкриває сторінки славетної історії у діяльності Харківського університету

за півстоліття. Висвітлено основні напрями кадрової політики, навчально-виховного процесу, науково-дослідної роботи, суспільного життя, стан морально-психологічного клімату у колективі. Особливу увагу приділено людям, які відіграли важливу роль у справах університету: ректорам, проректорам, деканам факультетів і керівникам різних підрозділів, видатним ученим і педагогам, працівникам, які сприяли розвитку і процвітанню Alma Mater. Додатковий матеріал словника містить світлини та іменний покажчик.

Шифр зберігання НБУВ: Ва812385

Шифр зберігання ВНБІ: Ч48(4УКР)я2 П88

20. Тягур Р. С. Педагогіка спорту : слов. термінів : [навч. посіб.] / Тягур Р. С., Яців Я. М., Майструк А. М. ; Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ : Просвіта, 2024. – 44 с. : іл.

Словник термінів з педагогіки спорту містить терміни і визначення, що використовуються для підготовки фахівців фізкультурно-оздоровчого та спортивного профілю, у тому числі й для роботи з інвалідами. Потреба в такому виданні зумовлена сучасними і перспективними завданнями розвитку педагогічної освіти. У книзі подаються цікаві факти, які дають змогу по-новому підійти до висвітлення багатьох проблем.

Навчальний посібник стане в нагоді всім, хто прагне поглибити свої знання з педагогіки спорту, теорії і методики фізичного виховання, фізіології, психології, медицини у спорті, біомеханіки, соціології, кінезіології, економіки спорту. Видання буде незамінним під час реферативного та самостійного навчання. Словник має чітку структуру, що сприятиме швидкому пошукові потрібної інформації.

Шифр зберігання НБУВ: Р142859

Шифр зберігання ВНБІ: Ч51я2 Т99

21. Наукова і науково-організаційна діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського за 2020–2024 рр. та перспективи її подальшого розвитку : інформ.-аналіт. довід. / [наук. ред. Л. Д. Березівська ; упоряд.: Л. Д. Березівська та ін.] ; Нац. акад. пед. наук України, Від-ня філософії освіти, заг. та дошк. педагогіки, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2024. – 286 с. : іл. – Бібліогр.: с. 29–31.

У книзі представлено інформаційно-аналітичні матеріали (звіт і додатки) про наукову і науково-організаційну діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) за 2020–2024 рр. Видання містить інформацію про основні здобутки і результати роботи колективу установи за п'ять років під час пандемії COVID-19, повномасштабної війни РФ проти України та перспективи її подальшого розвитку з огляду на потреби оборони, повоєнного відновлення, євроінтеграції, цифрової трансформації освіти, педагогіки.

Видання складається зі статті та 12-ти додатків. Частина матеріалу у додатках подано у вигляді таблиць. Довідник містить дані про кадровий склад, структуру, бібліотечні підрозділи та наукові дослідження Бібліотеки; список основних публікацій, зокрема наукової продукції, упродовж з 2020 до 2024 рр. Це монографії, збірники матеріалів наукових заходів. Відокремлена навчальна, виробничо-практична, довідкова продукція (хрестоматії, енциклопедії, словники, довідники, бібліографічні покажчики, інформаційно-аналітичні матеріали). Окремо представлено статті, які поділено на декілька категорій: статті, опубліковані в зарубіжних та українських виданнях, що індексуються у Scopus і Web of Science Core Collection; статті, опубліковані в наукових фахових виданнях України категорії Б; статті, опубліковані в наукових виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних, бібліографічних базах даних (окрім Scopus і Web of Science Core Collection); публікації ЗМІ. Також подано інформацію про видавничу діяльність, електронні ресурси, відзнаки та нагороди, масові заходи, що увійшли до плану роботи Бібліотеки тощо. Хронологічні межі охоплюють період з 2020 до 2024 рр.

Матеріали адресовано науковим, педагогічним, науково-педагогічним і бібліотечним працівникам закладів освіти, докторантам, аспірантам, представникам органів державної влади та місцевого самоврядування.

Шифр зберігання НБУВ: Ва873308

Шифр зберігання ВНБІ: Ч734(4УКР)я2 Н34

Філологічні науки. Мовознавство. Літературознавство

22. Лесюк М. П. Мовна стихія Ковалівки : [словник]. Ч. 1 / Микола Лесюк. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2024. – 619 с.

Словник містить говірки села Ковалівки Коломийського району Івано-Франківської області, яка відбиває в собі риси гуцульського і покутського говорів. Видання укладено за диференційним принципом, тобто до нього включені вибірково слова з живої розмовної мови ковалівчан, але лише ті, яких немає в літературній мові або ті, що мають відмінне від літературних відповідників звучання чи значення. Не подаються власні назви мешканців, географічні назви, ороніми, гідроніми та інші топонімічні назви. Значення слів, окремі їхні лексико-семантичні варіанти проілюстровані живим мовленням мешканців села.

Шифр зберігання НБУВ: В360068/1

Шифр зберігання ВНБІ: Ш141.4-314я2 Л50

23. Бабій І. М. Морфемний словник / Ірина Бабій. – Тернопіль : Осадца Ю. В. [вид.], 2024. – 244 с.

Це видання презентує сучасний морфемний поділ слів, демонструє структурно-типологічне моделювання українських лексем. У виданні подано

морфемне членування понад 15 тис. одиниць, серед яких є слова різних частин мови, власне українські та запозичені. Особливістю словника є те, що в ньому подано також поділ на морфеми нових слів (неологізмів), які вже зафіксовані у лексикографічних джерелах.

Представлений у словнику матеріал допоможе здобувачам освіти краще засвоїти навчальний курс «Морфеміка і словотвір», ознайомитися з особливостями морфемного членування слів української мови.

Шифр зберігання НБУВ: Ва875740

Шифр зберігання ВНБІ: Ш141.4-412я2 Б12

Мистецтво. Мистецтвознавство

24. Заварзін О. О. Архітектура та дизайн : енциклопед. довід. / О. О. Заварзін ; Держ. торг.-екон. ун-т. – Київ : ДТЕУ, 2023. – 403 с. : іл.

Успіхи теоретичних і практичних досліджень у царині архітектури та дизайну, плідне спілкування між фахівцями, що працюють у споріднених галузях науки, техніки і виробництва, слугували створенню цього видання.

Словник містить визначення близько 5000 термінів з дизайну архітектури, зокрема короткі відомості про видатних майстрів цієї справи, що у сукупності дає повну уяву про зміст цієї галузі практичної діяльності та знань. У довіднику також наведено роз'яснення щодо слів іноземного походження, зокрема графіт (грец.), дефілювання (фр.), дивізіонізм (фр.), дюйм (голланд.), мінарет (араб.), натюрморт (фр.), фломастер (англ.), тощо. До деяких термінів надано посилання. Багато уваги приділено історії архітектури та дизайну, історії теорії дизайну. Довершує видання список використаних джерел.

Шифр зберігання НБУВ: Со39361

Шифр зберігання ВНБІ: Щ11я2 3-13

Релігія

25. Піддубний С. Українська цивілізація. Ведія : словн.-довід. укр. праісторії та ведич. культури / Сергій Піддубний. – 3-тє вид., уточн. і допов. – Голованівськ ; Кам'янець-Подільський : Рута, 2024. – 415 с. : іл. – Бібліогр.: с. 408–414.

Представлений словник дає пояснення багатьом термінам і поняттям, до яких раніше наука не торкалася. Тлумачаться слов'янські боги, племена, святилища, мовні та культурні пам'ятки, стародавні карти, літери, числа, символи, тотеми, імена тощо. В українську історію повертаються сотні імен та подій, що їх привласнили собі інші народи. Усі, без перебільшення, сенсаційні відкриття підкріплені історичними джерелами та артефактами.

Видання доповнено багатим ілюстративним матеріалом з використанням кольорових вкладок. Додатковим матеріалом у виданні

служує хронологічний перелік головних історичних віх прадавньої України-Русі з посиланням на відповідний пункт. Для зручності користування матеріал подано в алфавітному порядку.

Шифр зберігання НБУВ: Вс72912

Шифр зберігання ВНБІ: Э37я2 П32

Філософські науки. Психологія

26. Філософія історії : енциклопед. слов.-довід. / [за заг. ред. В. О. Огнев'юка ; редкол.: В. О. Огнев'юк (голова) та ін. ; передм. В. О. Огнев'юка] ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. – 414 с. : іл., фот. – Бібліогр.: с. 388–405.

Видання є одним з ґрунтовних довідників з філософії історії – галузі філософського знання, структурної складової соціальної філософії, що вивчає універсальні закони історії людства.

Словник містить 420 статей у галузях історичної динаміки, філософського розуміння історичного процесу, його суб'єктів і рушійних сил, формаційного й цивілізаційного підходів, лінійної та нелінійної моделей історії, історіографії тощо. Представлено дані про персональні та колективні здобутки дослідників філософії історії з ґрунтовним переліком їх праць. Для зручності пошуку матеріал подано за абеткою.

Джерельну базу авторських матеріалів становлять: матеріали філософських творів в українському перекладі, монографії, дисертації, автореферати дисертацій українських учених; статті, збірки статей, навчальна і довідкова література; іноземна література.

Орієнтиром у бібліографічному масиві є довідково-пошуковий апарат, зокрема зміст, передмова, список використаних джерел та скорочень. Видання стане в нагоді студентам та аспірантам з метою допомогти їм у навчальній діяльності та науковому пошуку, а також сприятиме сучасному стану розвитку філософської науки.

Шифр зберігання НБУВ: Со40094

Шифр зберігання ВНБІ: Ю6я2 Ф56

Література універсального змісту

27. Дерусифіковані топоніми Києва : бібліогр. довід. : [станом на 1 трав. 2023 р.] / [уклад.: С. Бадрук, Г. Буркацька ; ред. І. Новоселецька] ; [Держ. б-ка України для юнацтва]. – Київ : Артіль, 2023. – 199 с.

Бібліографічний довідник є актуальним відображенням процесу дерусифікації в топонімічній архітектурі Києва на 1 травня 2023 р.

Видання структуровано за тематичними розділами: на вшанування в назвах міських об'єктів світочів культури, науки і освіти; увічнення пам'яті про історичні події та величних постатей, героїв минулого і сьогодення;

повернення Києву історичних топонімів і географічних назв. У межах розділів матеріал згруповано за адміністративними районами Києва і за новими топонімами в алфавітному порядку. Короткі довідки, цікаві факти про нову назву, бібліографічні джерела до них розширюють інформаційні межі відомостей про перейменовані об'єкти. Допоміжний пермутаційний покажчик нових і старих назв полегшить пошук і розвідки киевознавців, бібліотуристів, киян – усіх, хто цікавиться життям столиці та процесом деруфікації в Україні.

Шифр зберігання НБУВ: Ва876573

Шифр зберігання ВНБІ: Я23(4УКР-К)я2 Д36